ГРОБНИЦІ АТУАНУ

Рудокосій із Телуриди присвячую

ПЕРЕДМОВА

— Тенар, додому! Хутчій додому!..

Глибокий видолинок, у якому от-от мали розцвісти яблуні, вгорнули сутінки. Де-не-де поміж темного гілля дерев, немов далекі зорі, жевріли білі та рожеві пелюстки яблуневого цвіту. Садовою стежиною, по густій траві, вкритій вечірньою росою, безтурботно гасала маленька дівчинка. Почувши голос матері, дівча рушило додому не відразу: спершу Тенар ще раз оббігла навколо оточеної яблунями і заростої травою широкої галявини, а вже тоді подалася до хатини. Мати чекала на неї біля прочинених дверей, за якими невгамовно танцювали зграї тіней, судомно сахаючись від поривчастих омахів полум'я, що раз у раз вихоплювалися з кабиці[1]. Жінка не зводила погляду з дівчинки, котра вистрибом мчала по темній траві, неначе гнаний вітром легенький пух чортополоху.

— Слухай, жінко! Дарма оце ти горнешся до малої... — озвався батько дитини, котрий стояв біля хати і відчищав сапу від налиплої землі. — Через місяць її заберуть від нас назавжди. А це, вважай, так само, якби вона, скажімо, померла... Навіщо ж любити того, хто все одно тебе покине? Ти роз'ятрюєш рану, якій рано чи пізно доведеться загоїтися... Адже ті, хто прийдуть за Тенар, навіть не заплатять нам! Її просто заберуть — і квит!

Жінка не озивалася — вона й досі стежила за дівчинкою, котра саме зупинилася і, задерши голову, дивилася крізь гілля на небо. Над високими пагорбами, над яблуневими садами колючим світлом променіла вечірня зоря.

— По суті, малу забрали від нас уже тоді, коли з'ясувалося, що вона має стати жрицею Гробниць. Невже ти не можеш цього зрозуміти? — голос чоловіка тремтів від зачаєної образи та жалю. — У тебе ж іще четверо дітей і всі вони залишаться з тобою... Але Тенар мусить коритися своїй долі! Не варто тобі занадто прихилятися до неї, нехай іде собі з богом!

— Коли прийде час, — відказала жінка, — я не стоятиму їй поперек дороги!

Вона простерла руки назустріч доньці, яка босими ніжками білосніжно дріботіла по голій землі, і дівчинка з розгону влетіла в її обійми. Матір підхопила доньку на руки і, зупинившись на порозі, нишком поцілувала її темне волоссячко. Властиво, саме в цю мить, при світлі домашнього вогнища, чомусь особливо впадало в око те, що жінка була білявою...

Чоловік тимчасом залишився надворі. Він стояв босоніж на прохолодній землі, під призахідним весняним небом. Його суворе, зазвичай незворушне обличчя тепер затьмарювали сутінки, тривожний жаль і невимовний смуток. Зрештою, чоловік знизав плечима і вслід за дружиною важко ступив до освітленої вогнищем господи, з якої долинали дитячі голоси і безтурботний сміх...

ПОГЛИНУТА

Коли над юрмищем пронизливо і коротко проревів ріг, усі замовкли. Відтак тишу, яка запанувала навколо, порушувало лише човгання кроків — сотні людей ішли, дослухаючись до глухого гупання барабана. Щойно годину тому зійшло сонце. Крізь шпари у покрівлі та вилом у даху між колонами, де обвалилася цегла та випала черепиця, на підлогу Тронної Зали сочилося бліде вранішнє проміння. Повітря було холодним і непорушним. Сухий бур'ян, що де-не-де висіявся між мармуровими

плитами, іскрився памороззю і легко ламався, заплутавшись у полах чорних мантій.

Вишикувавшись пліч-о-пліч по четверо, жриці вервечкою сходили До широкої зали, оточеної подвійними рядами високих колон. Глухо відлунював гуркіт барабана. Ніхто не наважувався роздивлятися навколо чи промовити бодай слово. Жінки у чорних шатах тримали в руках запалені смолоскипи, які ледь жевріли при сонячному світлі і яскраво спалахували, коли їх знову огортав напівморок темних коридорів. На сходах перед входом до Тронної Зали всі чоловіки — охоронці, барабанщики, сурмачі — мусили зупинитися: у велетенські двері Храму могли увійти лише жінки. Ховаючи обличчя під каптурами і загорнувшись у мантії, жриці повільно, по чотири в ряд, сходилися до порожнього трону.

Небавом наперед вийшли дві високі жінки — їхнє чорне вбрання майже зливалося з навколишньою темрявою. Одна з них була худою і негнучкою, як жердина, натомість друга жриця, опасиста і неповоротка, ледве пересувала своє важке тіло. Вони супроводжували маленьку дівчинку років шести — простоволосу, босу, в широкій білій сорочці без рукавів. Перед сходами, що прямували вгору до трону, жінки зупинились і легенько підштовхнули малу вперед. Обабіч сходів непорушними чорними рядами завмерли інші жриці...

Трон стояв на високому п'єдесталі. Його огортала пітьма, яка, немов бридкі клапті павутиння, ніздрюватою запоною снувалася з-під темної стелі. А втім, хтозна, чи була то справжня запона, а чи просто химерна гра тіней. Велетенський чорний трон тьмяно виблискував коштовним камінням і золотими оздобами. Людина на такому престолі, мабуть, виглядала би жалюгідним карликом. Але наразі трон був порожнім — навколо нього юрмилися лише невиразні тіні.

Дівчинка самотужки здолала перші чотири із семи східців — вони були витесані з чорного мармуру, помережаного червоними прожилками. Сходи були такими широкими та крутими, що дитина

мусила спершу обома ногами стати на одну сходинку, а тоді долати наступну. На четвертому східці, якраз навпроти трону, стояла велика дерев'яна колода, у верхній частині якої було видовбано неглибокий жолоб. Дівчинка стала навколішки, а тоді, повернувши голову трохи набік, нахилила її над жолобом. І завмерла непорушно...

Раптом із темряви, праворуч від трону, вискочила постать у білій вовняній сутані, підперезаній мотузкою. Обличчя прояви приховувала біла маска, а в її руках блищав гострий сталевий меч, ліктів зо п'ять завдовжки. Не прохопившись навіть словом і жодної миті не вагаючись, примара кинулася до малої і високо підняла меч над худенькою шийкою дівчинки. Барабани нараз стихли, білий привид завмер, тримаючи обіруч меча над головою, а натомість із пітьми, зліва від трону, виросла ще одна постать, зодягнена у чорне. Вона прожогом кинулася до білого ката, намагаючись вирвати з його рук смертоносну крицю.

Міцно вчепившись одна в одну, біла і чорна постаті, здавалося, танцювали якийсь дивний танець над зіщуленим тільцем дівчинки. Відтак у повітрі ще раз гостро сяйнуло лезо меча — й обидві примари мовчки кинулися врізнобіч і зникли у пітьмі за троном. Одна із жриць, котрі стояли вздовж сходів, вийшла наперед, тримаючи в руках різьблену чашу. За мить жінка вихлюпнула якусь рідину на мармурову підлогу біля крихітної постаті дівчинки. У темряві калюжа виглядала чорною...

Дівчинка звелася з колін і важко рушила сходами вниз. Коли мала зійшла до підніжжя тронного п'єдесталу, дві високі жриці накинули на неї чорну мантію з відлогою. А відтак знову розвернули дівчинку обличчям до сходів і заголосили хором:

— О Безіменні, лише вам належатиме ця дівчинка, народжена воістину безіменною! Прийміть у дар її життя, заопікуйтеся літами, які судилося прожити цій істоті, і нехай її смерть стане й вашою смертю. Візьміть її! Не відкидайте цей дарунок! Поглиньте її!

Решта жриць пронизливим відлунням підхопили це благання:

— Поглиньте! Поглиньте!

Дівчинка стояла незрушно, вряди-годи позираючи з-під чорної відлоги на трон, запорошений пилюкою, загиджений павутинням і совиним послідом. Грубий шар пилу вкривав горішні три сходинки, що нависали над дерев'яним жолобом, перед яким щойно колінкувала дівчинка. По суті, цих східців уже навіть не було видно під злежаною віковічною пилюкою — адже досі ще жоден смертний не наважувався піднятися вище до підніжжя трону.

— Поглинута! Поглинута! — не вгавав хор жриць.

Раптом знову озвався барабан — тепер його гупання стало значно жвавішим. М'яко ступаючи по холодній підлозі, процесія мовчки рушила до виходу, назустріч промінню вранішнього сонця. Босоноге дівча у чорній мантії дріботіло між двома жрицями. Коли дорогу малій перетнув косий сонячний промінь, що вдерся до зали крізь дірку в даху, вона навіть не підвела голови...

Біля величезних, відчинених навстіж дверей стояла варта. Колона жінок у чорних шатах вийшла надвір. Від свіжого ранкового вітру ще й досі перехоплювало подих, хоча сонце дедалі вище спиналося над обрієм — його прозоре сяйво вже визолотило фасад Тронної Зали та далекі гори, що виднілися на заході. Решта споруд міста, розташованого у глибоких виярках серед горбів, іще ховалися у червоних досвітніх сутінках. Лише неподалік тьмяно виблискували у світанковому промінні куполи Храму Богобратів, який увінчував сусідню гору.

Чорна процесія врочисто рушила вниз, до підніжжя Могильного пагорба. Жриці стиха завели одноманітну старовинну пісню, раз у раз на різні лади повторюючи одне-єдине слово, котре вже давно втратило будь-який сенс — як, скажімо, дороговказ на узбіччі пустельного,

забутого людьми шляху. Але такою була традиція — сьогодні, у день Відродження Жриці, це тихе і монотонне жіноче квиління мало тривати аж до заходу сонця.

Зрештою, зі святом Відродження тут завжди було пов'язано чимало вірувань і звичаїв. Учасниці чорної процесії, знемагаючи від голоду і спраги, цілісінький день ходили від храму до храму, переводячи дівчинку з однієї зали до іншої. І скрізь мала, у якої теж іще й ріски в роті не було, мусила брати участь у різних обрядах і ритуалах: в одному місці їй на язик поклали щіпочку солі, у другому — наказали стати навколішки, повернувшись обличчям на захід, а тоді срібними ножицями зістригли з голови кілька пасемець волосся та намастили коси духмяним зіллям. У третьому храмі дівчинку завели за вівтар і поклали долілиць на чорну мармурову плиту — там вона пролежала майже півгодини, дослухаючись до пронизливого голосіння жриць, які оплакували мертвих...

Коли на небосхилі висіялися перші зірки, малу привели до занедбаного будинку, який упродовж кількох років стояв пусткою. Жриці відімкнули двері і провели дівчинку до похмурого покою, у якому віддавна тримався застояний, недобрий дух смерті. Кімната виявилася доволі тісною; крім того, тут не було вікон — загалом приміщення вельми нагадувало колодязь (це враження посилювала ще й понадміру висока стеля, що нависала над вузькими стінами). Жінки допомогли малій роздягнутися і лягти у ліжко, застелене овечою шкурою, а відтак мовчки пішли собі геть, залишивши дитину саму в темній кімнаті.

Не заплющуючи очей, дівчинка непорушно лежала на високому ложі. Відтоді, як жриці залишили її наодинці з темрявою, минуло вже досить багато часу. Аж раптом на нерівній стіні кімнати сахнулася неоковирна тінь — хтось навшпиньки йшов коридором, прикриваючи долонею свічку. А за мить до її вух долинув шепіт:

— Тенар, ти тут?

Дівчинка не відповіла. З-за одвірка з'явилася чудернацька голова — жовтувата і гуляста, як добре вимита картоплина. Та й крихітні темні очі голомозого чоловіка також чимось нагадували вічка картоплі. Тонкогубий рот скидався на щілину під маленьким кирпатим носом, що ховався між пухкими щоками.

— Тенар, моя маленька бджілко, ось де ти! — скрипучий голос товстуна був по-жіночому високим і пронизливим.

— Я не повинен був заходити сюди, адже моє місце — за дверима, на сходах... Але дуже вже кортіло дізнатися, як почувається після такого важкого дня моя маленька Тенар? Моя крихітна бідолашна бджілка...

Чоловік тихо підійшов до малої і погладив її по голові, немов намагаючись відкинути з чола пасмо волосся.

— Я більше не Тенар, — сказала дівчинка, дивлячись йому просто у вічі.

Чоловік відсмикнув руку і на якусь мить завмер.

— Так, — пошепки промовив він за хвилю. — Я знаю. Знаю. Тепер ти — Поглинута. Але я...

Дівчинка мовчала.

— Сьогодні у моєї крихітки був нелегкий день, — ухильно промимрив товстун. Вогник свічки мерехтів у його дужій руці.

— Манане, тобі не можна приходити сюди!

— Авжеж, я знаю. Мені не можна... Гаразд, на добраніч, крихітко! Не буду тобі заважати...

Манан повагом повернувся і вийшов геть. Високі стіни келії знову поринули в темряву. Дівчинка лежала горілиць, дивлячись у стелю і поступово усвідомлюючи, що в неї більше нема власного імені. Тепер вона — Арха, а це означає "поглинута".

СТІНА НАВКОЛО ГРОБНИЦЬ

Підростаючи, Арха майже зовсім розгубила дитячі спогади про матір. Щоправда, дівчинка, по суті, навіть достеменно не розуміла, що саме вона втрачає. Тепер головним для неї стало усвідомлення того, що вона належить Гробницям, що так було і має бути завжди. Лише іноді, кинувши погляд на далекі гори, скупані у промінні призахідного сонця, дівчинка невиразно пригадувала родинне вогнище, яке палало таким самим жовтогарячим полум'ям бозна-скільки років тому. Зазвичай у цю мить вона згадувала і те, як її, ще зовсім крихітну, брала на руки лагідна білява жінка — цей спомин змушував Арху ніяковіти, адже тепер до неї здебільшого не наважувалися навіть доторкнутися. А ще в її пам'яті оживав приємний запах щойно вимитого у відварі шавлії ясного, наче призахідне небо, волосся... Але все це було так давно!

Певна річ, дівчинка знала більше, ніж пам'ятала. Від неї ніколи нічого не приховували. І все ж, коли їй було сім чи вісім років, вона, не зводячи очей зі свого челядинця, запитала:

— Манане, я хочу, щоб ти розповів, як мене знайшли!

— Але ж, дитинко, ти сама все знаєш...

Вона й справді знала. Адже Тар, ота висока худа жриця, котра очолювала процесію у день Відродження, не раз розповідала їй про це своїм сухим голосом. По суті, дівчинка вивчила напам'ять кожне її слово. От і тепер, не зводячи погляду з Манана, мала промовила:

— Так, я знаю. Після смерті Єдиної Жриці Гробниць Атуану належить протягом місяця учинити обряди похорону й очищення. А потому спеціально обрані Жриці та стражники Гробниць вирушають у далеку дорогу. Перетнувши пустелю, вони мандрують містами та селами, шукаючи дівчинку, котра народилася у ніч смерті Єдиної Жриці. Знайшовши таку дитину, атуанські посланці стежать за нею, аж доки їй не виповниться п'ять років. Дівчинка повинна бути здоровою тілом і бистрою на розум, без жодної вади чи навіть дрібного ґанджу — бо тільки у такому немовляті може відродитися вічна душа покійної Єдиної Жриці. Якщо дитина відповідає всім цим вимогам, про неї доповідають в Авабат, самому Богокоролю, а тоді забирають сюди — на науку до храму Безіменних. Навчання триває рік, а тоді дівчинку врочисто ведуть у Тронну Залу і там віддають її ім'я Безіменним. Відтак вона також стає безіменною — Архою, "поглинутою" силами пітьми Єдиною Жрицею Гробниць Атуану.

Дівчинка чула цю розповідь десятки разів, однак їй ніколи не спадало на думку дізнатися у Тар про якісь додаткові подробиці свого минулого. Її кощава наставниця хоч і мала доволі м'яку вдачу, проте спілкуватися з нею було важко, бо вона жила лише за власними непорушними законами. Втім, Арха дуже поважала Тар. Манан же був набагато простішим чоловіком — щойно дівчинка заводила мову про минуле, як він одразу починав розповідати:

— Через три дні після того, як зійшов молодик, тобто рівно через місяць після смерті Архи Колишньої, ми вирушили в дорогу. Спочатку подалися на північний захід — у Тенакбах. Це досить велике місто — тисяча будинків, не менше! Хоча люди кажуть, що з Авабатом його все одно не порівняти... Так чи інак, але в Тенакбаху ми не знайшли того, що шукали. Тож рушили на північ, у гори. Власне, саме там я народився — серед блакитних гір, стрімких потоків і вічнозелених полонин. Справжній рай! Не те, що тутешня пустеля... — хрипкий голос Манана ледь чутно затремтів.

На якусь мить він замовк, але невдовзі озвався знов:

— Отак ми й ходили від хати до хати, розпитуючи людей, у яких нещодавно народилися дівчатка. Дехто намагався нас обдурити: "Так, так! Наша мала народилася третього дня, якраз на молодику!" І чого тільки не вигадають злидарі, щоби спекатися зайвого рота! До того ж, у горах люди здебільшого живуть сьогоднішнім днем і плином часу особливо не переймаються. А така "дрібниця", як день народження дитини, зазвичай майже нікого не обходить... Утім, якщо постаратися, то завжди можна з'ясувати правду. Тож, зрештою, поталанило і нам: неподалік від Ентата, в одному крихітному, оточеному садами селі ми знайшли дівчинку. Їй було тоді вісім місяців — от бачиш, як довго ми шукали! Дитина народилася тієї самої ночі, коли померла Єдина Жриця, — ба навіть у ту саму годину! Дівча було таки нівроку: сиділо на колінах у матері і ясними очима позирало на нас — а ми саме тлумилися біля порога, немов кажани перед входом до печери. Жилося тій сім'ї нелегко. Батько родини доглядав чужий сад. По суті, п'ятеро дітей та коза — то й був увесь його маєток. Навіть хата йому не належала... Ми зайшли до тісної господи, і вже з того, як жриці оглядали дівча та перемовлялися, я збагнув, що Відроджена Арха нарешті знайшлася. Матір малої також це зрозуміла і неприязно мовчала, ані на мить не випускаючи дитину з рук. А наступного дня, коли ми знову навідалися до хатини, ясноoке немовля лежало в очеретяній колисці й аж заходилося від плачу... Дитину геть обкидало дрібними червоними плямками, а крім того, здавалося, що її лихоманить. Ну, звісно, мати голосить: "Ой, горе, горе мені! Це відьмині пальці! Відьмині пальці схопили мою дівчинку!" А я собі думаю: "От халепа! Невже жриці помилилися? Невже знову доведеться світами тинятися? Бо ж віспа — то не жарти!" У моєму селі віспу теж називають "відьминими пальцями"... Але Косіль — ти її знаєш, тепер вона — Верховна Жриця Богокороля, — не побоялася підійти до колиски й узяти дитину на руки. Більше ніхто б на таке не наважився... Але Косіль відваги не позичати! Вона притулила долоню до чола дитини і сказала: "Гарячки немає!" А тоді плюнула собі на палець і потерла одну з червоних плям на тілі немовляти — з'ясувалося, що то ягідний сік! Нещасна мати сподівалася обдурити нас... — сказавши це, Манан безгучно засміявся. Його жовте обличчя в цю мить майже не змінилося, зате дебеле тіло аж ходором ходило.

— Потому батько малої, побоюючись гніву жриць, добряче віддухопелив дружину. Ну, а ми невдовзі повернулися назад, у цю пустелю... Одначе наш посланець щороку навідувався у те село, щоби перевірити, як серед яблуневих садів росте майбутня Жриця. А через п'ять літ у далеку дорогу вирушили Тар і Косіль. За наказом Богокороля жриць супроводжували храмові стражники і чота воїнів у червоних шоломах. Через місяць вони повернулися, привівши з собою дівчинку — майбутню Єдину Жрицю Гробниць Атуану. Ну що, крихітко? Здогадалася, хто ця дівчинка?

— Я, — тихо відповіла Арха, замислено дивлячись убік.

Якось вона запитала Манана:

— А що робила та жінка... мати дівчинки... коли ви прийшли за дитиною?

Манан про це нічого не знав, тому що в останню подорож його не взяли. Вона також нічого не пам'ятала, адже який, власне, сенс пам'ятати таке? Все це залишилося в минулому, в далекому минулому. А вона потрапила туди, куди мусила потрапити. Бо єдине місце у Всесвіті, де Арха може бути собою, — це Гробниці Атуану.

Упродовж першого року свого тутешнього життя вона спала у великій загальній кімнаті — разом з іншими дівчатками, яким було від чотирьох до чотирнадцяти літ. Проте вже тоді Манан був особистим охоронцем майбутньої Єдиної Жриці — його вибрали з-поміж десяти інших стражників. Її ліжко стояло в глибині крихітної ніші, трохи осторонь від довгої, скупо освітленої загальної спальні у Великому Домі. Перед тим як заснути дівчатка перешіптувалися та хихотіли, а сірими ранками, позіхаючи, заплітали одна одній коси. Коли Тенар втратила своє дитяче ім'я і стала Архою, її переселили до Малого Дому. Там у неї була схожа на колодязь кімната, у якій вона спала вночі і могла усамітнитися вдень. Будинок також належав Арсі — ніхто не міг увійти у

Дім Єдиної Жриці без її дозволу. Коли вона була ще малою, їй подобалося слухати, як люди покірно стукають у двері, і спроквола відповідати їм: "Можете увійти!" Правда, обидві Верховні Жриці, Тар і Косіль, вважали своїм привілеєм право заходити в дім без стуку. І це її трохи дратувало...

Збігали одноманітні дні, минали роки. У дівчат, по суті, не було часу на розваги: вони слебезували[2] священні пісні та вивчали обрядові танці, студіювали історію Карґадського королівства і вникали в таємниці божеств, яким невдовзі мали віддано служити: Богокороля з Авабата та Богобратів Атуаха й Вулуаха. Обряди Безіменних вивчала лише Арха — щодня, окремо від інших дівчаток, вона протягом години опановувала тонкощі свого майбутнього служіння. Її єдиною наставницею була Тар, Верховна Жриця Богобратів.

Вільний від науки час дівчата проводили у господарських клопотах: вчилися прясти та ткати, поралися у полі та городі, куховарили (їжа тут була простою і невибагливою: юшка із сочевиці, гречана каша, тушкована капуста з морквою та цибулею, яблука, мед, бринза, прісні коржі з гречаного борошна).

А втім, бодай хоч трохи розважитися можна було тоді, коли випадала нагода порибалити — неподалік, за милю від Гробниць, у річці, що повагом несла свої темно-зелені води кудись на північ. Тоді, взявши з собою кілька яблук або гречаників, можна було цілісінький день просидіти в очереті, спостерігаючи за тим, як тихо тече зелена вода або як поволі котяться горами прозорі тіні від хмар. Потрібно лише стримуватися і не верещати від захвату, коли пощастить витягти на берег маленьку блискучу рибку, інакше Мебет одразу засичить гадюкою: "Ану, цить! Вгамуйся, дурепо!"

Мебет служила при храмі Богокороля, а рибальство було її єдиним захопленням. Вдача у цієї молодої темношкірої жінки була твердою й гострою, як криця — сваритися з нею не наважувалися навіть жриці. Тож дівчатка мусили вважати, щоби не розсердити Мебет і не втратити

її рибальської прихильності. Інакше не бачити тобі річки — хіба що вряди-годи влітку, коли пересихають колодязі і доводиться носити воду... А це вже справжня мука: треба йти півмилі вниз до річки, а тоді, підхопивши на коромисло два відра води, повертатися назад, на гору. Попервах нібито й неважко, але згодом відра наливаються свинцем, коромисло врізається в тіло — плечі печуть вогнем, немов до них приклали розжарене залізо. Кожен крок дається важче від попереднього. Врешті-решт, дістався до рятівного затінку за Великим Домом, дівчата виливають воду в дерев'яний кадіб. І все починається знову...

За неприступними для невтаємничених мурами Гробниць — так завжди називалася ця найдавніша і найбільша святиня всіх чотирьох земель Карґадського королівства — жило лише кількасот людей. Натомість різних споруд тут не бракувало: три храми, Великий Дім, Малий Дім, казарми стражників... Зовні до мурів Гробниць тулилися численні господарські будівлі, овечі кошари та непримітні помешкання для челяді та рабів — здалеку все це скидалося на занедбане містечко, над яким золотом сяяли вежі святинь.

Кубічна споруда Храму Богобратів — без вікон, з низенькими сходами та дверима — зовні була облицьована білими кахлями. А на сто років "молодший" Храм Богокороля знаходився трохи нижче, в оточенні масивних білих колон з фарбованими капітелями[3]. Кожну колону вирізьбили з могутнього кедрового стовбура — деревину привезли морем із лісистого острова Ґур-ат-Ґур, а потім двадцятеро рабів перетягли кедрину через пустелю.

Подорожанин, котрий наближається до Гробниць зі сходу, спочатку бачить золоті вежі та білосніжні колони, і лише потім — занедбану, брудно-жовту, як сама пустеля, споруду. Це — Тронна Зала, найдревніший храм, який увінчує найвищий пагорб Гробниць.

Одразу ж за Тронною Залою тягнеться широкий кам'яний мур, який, щоправда, подекуди вже лежить у руїнах. А далі, неначе розчепірені

пальці, стирчать з-під землі велетенські чорні брили: кожна — майже десять ліктів[4] заввишки. Ці каменюки (загалом їх було дев'ять) випромінюють якусь незбагненну енергію; здавалося, що вони освячені якимось потаємним, невимовним знанням. Один камінь стоїть прямовисно, ще два лежать на землі, решта похилилися в різні боки. Брили густо поплямлені сірувато-жовтою сланню лишайників — усі, крім одного, гладенького чорного каменя, який тьмяно виблискує під сонцем. Либонь, на замшілих валунах у давнину було вирізьблено якісь письмена — принаймні, їх можна намацати під слизькою павутиною лишайників. Власне, оці дев'ять брил і були Гробницями Атуану. Кажуть, що вони існували ще до того, як виникло людство, і постали з морської безодні одночасно з островами Земномор'я. Брили були древнішими, ніж карґадські Богокоролі, ніж Богобрати, ніж сонячне світло. І під ними спочивали Безіменні — ті, хто правив світом ще до появи людей.

Арха нечасто приходила сюди. Ніхто, крім неї, не переступав межі, позначеної муром. Але двічі на рік, під час повні напередодні весняного й осіннього рівнодення, у Тронній Залі відбувалося жертвопринесення, і юна жриця виходила з приземкуватих дверей храму, обіруч тримаючи мідний цебрик із теплою козячою кров'ю. Одну половину офірної крові вона виливала на прямовисну брилу, а другу — на один із тих каменів, що лежали на землі, поплямлені кров'ю жертв, що проливалася тут з давніх-давен.

Інколи Арха приходила сюди ще вдосвіта і довго блукала поміж Гробницями, марно намагаючись осягнути напівстерті письмена, вирізьблені на замшілому камінні. Цікавіших справ у неї не було. Арха любила це місце ще й тому, що тільки їй дозволялося сюди приходити. До того ж, серед Гробниць вона завжди була на самоті, а коли над пустелею панувала полуденна спека, то тут було доволі прохолодно.

Від могильного муру відгалужувалася кам'яна стіна. Вона була значно нижчою і півколом оперізувала пагорб, розділяючи його на дві частини: з одного боку стіни стояли храми та будинки доглядачів і жриць, а з іншого — казарми стражників та халупи рабів, які поралися у

полі, пасли череду та ремісникували. Жоден із них ніколи не ступав на священну землю потойбіч стіни — хіба що під час великих свят, коли охоронці, барабанщики та сурмачі супроводжували процесію жриць до порогу святині. Але навіть у такі дні вони не мали права заходити до храмів. Ця заборона також стосувалася й усіх сторонніх. У давнину вклонитися Гробницям приходили прочани з усіх Чотирьох Королівств: серед них були і королі, і багаті вельможі, проте й вони не могли увійти всередину. Навіть Богокороль, який півтора століття тому благословляв збудований на його честь храм, мусив їсти і спати поза межами святині.

Одначе встромляючи ноги у щілини між каменями, вилізти на стіну було зовсім легко — не треба й драбини! Якось навесні Арха та її подружка, дівчинка на ім'я Пенте, видряпавшись нагору, сиділи верхи на мурі, незважаючи на те, що в цю мить їм належало бути на горищі Великого Дому, серед інших дівчат, які там пряли і ткали вовну. Але сталося так, що Арха і Пенте (до речі, їм обом уже виповнилося дванадцять років) вибігли до криниці напитися води. А тоді Арха сказала: "Ходімо зі мною!" і повела подругу вниз до стіни. Невдовзі Великий Дім сховався за пагорбом. І тепер вони сиділи на мурі, теліпаючи босими ногами і розмовляючи про різні цікаві речі.

— Я так хочу побачити море! — мрійливо промовила Пенте.

— Навіщо? — запитала Арха, покусуючи вирвану з-поміж кам'яного мурування гірку стеблину молочаю.

Весна була в розпалі: з низькорослого степового зілля щойно осипався білий, жовтий, рожевий цвіт — землю встеляли зів'ялі пелюстки і крихітне летюче насіння. А віддалік, скільки засягало око, тяглося невиразне піскувато-буре пустище, впираючись на обрії у гори, помережані сріблясто-блакитним цвітом шавлії.

— Навіть не знаю... Просто хочеться побачити щось незвичайне. Адже тут так нудно! Ні подій, ні новин...

— Все, що відбувається у світі, починається тут, — відказала Арха.

— Воно-то так, але... Мабуть, мені цього замало! — Пенте посміхнулася. Її приємне юне личко просвітліло. Почухавши п'ятку об нагріте каміння муру, дівчина продовжила:

— Знаєш, по суті, я виросла на узбережжі — море починалося одразу ж за дюнами, що оточували наше село. І ми, дітлахи, бігали на берег бавитися. Якось далеко в морі ми побачили кораблі. Вони скидалися на червонокрилих драконів, а деякі судна й справді були прикрашені вирізьбленими з дерева драконячими головами. Кораблі, здається, поверталися з Атуану, але то був не карґадський флот. Наш староста сказав, що вони з Внутрішніх земель. Усе наше село зібралося на гребені найвищої дюни, щоби подивитися на ті кораблі. Втім, люди трохи боялися, що чужинці пристануть до берега. Але вони просто пропливли повз нас. Ніхто так і не дізнався, куди йшли ті судна... Хоча це, можливо, й добре: адже то були брудношкірі з чаклунських островів! А тамтешні люди знаються на чарах: зурочать — не встигнеш і оком кліпнути.

— Тільки не мене! — гордовито відповіла Арха. — Я б на них і дивитися не стала! Кляті відьмаки! Як вони взагалі наважуються так близько підпливати до Священних Земель?!

— Ет, пусте! Рано чи пізно всі стануть рабами Богокороля. Але я все одно хотіла би знову побачити море. Знаєш, у калюжах, які залишаються на березі під час відпливу, трапляються маленькі восьминоги, і вони біліють від страху, коли голосно на них крикнути. Онде, глянь! Манан іде! Мабуть, по твою душу...

Попід муром і справді плентався підстаркуватий стражник, визбируючи з-поміж рудої трави зів'ялі паростки дикої цибулі, добрячий жмут якої стирчав із його великої долоні. З віком Манан погладшав, а його жовтий голомозий череп аж лиснів під сонцем.

— Ховаймося на людському боці! — зашипіла Арха.

Дівчата спритно, наче ящірки, переповзли назовні стіни і причаїлися біля її підніжжя — з боку Гробниць ніхто б не зміг їх побачити. Невдовзі поблизу почулася важка хода Манана.

— Гоп! Гоп! Картопляний лоб! — глузуючи зі старого, пошепки озвалася Арха.

Стражник зупинився.

— Агов! — пролунав непевний голос. — Маленька? Арха?

Тиша.

Манан рушив далі.

— Гоп! Гоп! Картопляний лоб!

— А у нашого Манана навіть пузо картопляне! — підхопила Пенте.

— Гей, хто тут? Знову тиша.

— Ех-хе-хе, — тихо зітхнув стражник і неквапом подався геть. Коли він опинився біля підніжжя пагорба, дівчата знову вилізли на мур. Арха аж нетямилася від люті:

— От старий бовдур! Скрізь він за мною нипає...

— Мусить нипати, — резонно зауважила Пенте. — Його обов'язок — дбати про тебе.

— Про мене дбають ті, кому я служу. Я слухаюся тільки їх — і більше нікого! А всім отим старим бабам і підтоптаним бевзям до мене зась! Бо я — Єдина Жриця!

Пенте глипнула на Арху.

— Авжеж, — сказала вона тихо, — я це знаю, Архо.

— Тож нехай вони дадуть мені спокій! І не чіпляються.

Якийсь час Пенте сиділа мовчки, теліпаючи засмаглими ногами і вдивляючись у неозору далечінь.

— Ти чудово знаєш, що невдовзі сама владарюватимеш над ними, — нарешті тихо промовила Пенте. — Через два роки нам виповниться чотирнадцять і ми станемо дорослими. Щоправда, у моєму житті мало що зміниться — я служитиму при храмі Богокороля. А ось ти станеш справжньою Верховною Жрицею! І тоді навіть Тар і Косіль доведеться коритися тобі.

Арха нічого не відповіла. Вона сиділа зосереджена, насупивши чорні брови, і в її очах відбивалася небесна безодня.

— Нам уже, мабуть, пора повернутися? — промовила Пенте.

— Ще чого!

— Але про те, що ми десь повіялися, вже могли доповісти Тар. А крім того, скоро співатимуть Дев'ять Гімнів!

— Я нікуди не піду... І ти теж не йди!

— Тобі-то, може, й нічого боятися, а от мені перепаде... — важко зітхнувши, заперечила Пенте, але все-таки залишилася з Архою.

Сонце поволі хилилося до обрію. Вдалечині, посеред пологої рівнини, бекали ягнята — отара поверталася додому. Час від часу з пустища долинав духмяний весняний вітерець.

Коли Арха і Пенте повернулися до Великого Дому, решта дівчат закінчували співати Дев'ять Гімнів. З'ясувалося, що Мебет бачила втікачок, коли вони сиділи на "людському мурі", і доповіла про це своїй покровительці — Косіль, Верховній Жриці Богокороля.

Косіль, дебела жінка з грубими рисами обличчя, безбарвним голосом наказала дівчаткам іти за нею і повагом рушила кам'яним коридором. Вони вийшли надвір і схилом пагорба дісталися до храму Атуаха й Вулуаха. Там Косіль про щось перемовилась із Тар, високою і тонкою, мов бадилина, Верховною Жрицею Богобратів.

— Скидай сорочку! — зрештою, наказала Косіль Пенте, і коли дівчинка заголилася, жриця аж до крові відшмагала її скрутнем шорсткого очерету. Пенте терпіла побої мовчки, тихцем ковтаючи сльози. Її залишили без вечері й відправили до прядильні. Крім того, Косіль зажадала, щоби Пенте постила ще й протягом наступного дня.

— А якщо тебе ще хоч раз побачать на "людському мурі", — сказала жриця, — то це тобі не минеться так легко, як зараз. Ти мене зрозуміла, Пенте? — голос Косіль лунав тихо, але зовсім не лагідно.

— Зрозуміла, — відповіла Пенте і пішла геть, кривлячись від болю, якого завдавали їй криваві садна на спині.

Арха стояла поруч із Тар і бачила, як карають подругу.

— Тобі не личить лазити по мурах і поводитися, як дурне дівчисько, — напучувала її Тар. — Ти — Арха.

Дівчинка мовчала, насупивши брови.

— Краще б ти займалася тим, чим тобі належить займатися.

Арха глипнула на Тар, потім на Косіль, і в її очах кипіла така страшна лють, що годі й передати! Але Тар удала, що нічого не помітила. Навпаки, вона, немов під'юджуючи, нахилилася до дівчинки і прошепотіла:

— Ти — Арха. Не залишилося нічого. Все поглинули Вони!

— Все поглинули Вони! — відлунням обізвалася дівчинка. Відтоді, як їй виповнилося шість років, вона повторювала це щодня.

Тар стримано схилила голову, а відтак вклонилася й Косіль, відклавши убік скрутень очерету. Арха не відповіла на їхні поклони, але покірно повернулася і пішла геть. День добігав кінця: залишалося тільки повечеряти, прочитати вечірні гімни, накласти на двері священні слова і відбути щоденний Ритуал Несказанного, після завершення якого дівчата вирушали до своєї спальні і, доки не згасала єдина свічка, грали в різноманітні ігри. А відтак, уже вклавшись спати, вони ще довго перешіптувалися в темряві.

Утім, Арха після Ритуалу, як завжди, подалася до Малого Дому, де вона ночувала сама. Нічний легіт приємно торкався її чола. У чистому весняному небі густо, наче стокротки на смарагдовому моріжку, висіялися зорі. Але дівчинку не обтяжували спогади про квіти чи зелені галявини. Та й у небо вона не дивилася.

— Агов, мала!

— А-а-а... Це ти, Манане?.. — мляво озвалася Арха.

З темряви виринула дебела постать стражника. Його лиса голова виблискувала під зоряним небом.

— Тебе покарали?

— Ти ж знаєш, що мене не можна карати.

— Що правда, то правда.

— У них на мене рука не підніметься! Вони не сміють!

Здоровенний, вайлуватий стражник завмер, опустивши руки. Коли він підійшов ближче, Арха відчула запах дикої цибулі, яким сьогодні відгонила просякла потом і шавлією Мананова сутана.

— Хай-но тільки спробують мене зачепити! Я — Арха! — пронизливо та гнівно вигукнула дівчинка і несподівано заридала.

Манана не здивував цей вибух почуттів, він лагідно пригорнув малу до себе, погладив її заплетене волосся.

— Ну годі, годі, бджілко!..

Хрипкий голос старого відлунював у його широких грудях. І хоча сльози дівчинки незабаром висохли, однак вона продовжувала тулитися до Манана, немов боялася впасти.

— Бідолашка, — зітхнув стражник і, підхопивши малу на руки, поніс до Малого Дому. Біля порога він опустив її на землю.

— З тобою все гаразд, крихітко?

Арха мовчки кивнула і зникла у темряві за дверима.

В'ЯЗНІ

Косіль важко ступала коридором Малого Дому. Небавом її висока огрядна постать заступила двері кімнати. Приклякнувши на одне коліно, жриця схилила голову (при цьому на її гладких круглих боках одразу випнулися широкі брижі сала).

— Повелительно...

— Що сталося, Косіль?

— Досі мені доводилося дбати про деякі речі, що стосуються Храму Безіменних. Але тепер, я гадаю, вже настала пора перекласти Ці обов'язки на твої плечі. Звісно, якщо ти не проти.

Здавалося, Арха усім своїм єством поринула в роздуми. Та насправді в її голові не промайнуло жодної думки. А втім, незабаром незворушний вираз зверхності й погорди щезнув з обличчя юної жриці. Не без лукавства, вона запитала:

— Натякаєш на Лабіринт?

— Ні, туди ми поки що не підемо. А от навідатися до Підмогилля нам з тобою доведеться...

У голосі Косіль відчувався страх. Хоча, звісно, вона могла й удавати переляк, аби тільки наполохати Арху. Дівчинка спокійно підвелася і байдужно промовила:

— Дуже добре.

Але насправді, йдучи слідом за жрицею Богокороля, Арха аж нетямилася від утіхи: "Нарешті! Нарешті я побачу свої володіння!"

Нещодавно їй виповнилося п'ятнадцять. Більше року минуло відтоді, як вона стала повновладною Єдиною Жрицею Гробниць Атуану, верховною черницею Карґадського королівства, з якою мусив рахуватися сам Богокороль. Тепер усі ставали перед нею навколішки — навіть похмура Тар і Косіль. Усі ставилися до неї з підкресленою шанобою. Але загалом усе це мало що змінило у її житті — воно повернулося у звичне річище відразу ж після церемонії посвячення. Арха й досі пряла вовну, ткала чорне полотно, молола борошно, брала участь у відправах. Щовечора вона разом з усіма співала Дев'ять Гімнів і благословляла на ніч двері, а двічі на рік, окропивши козячою кров'ю брили Гробниць, витанцьовувала перед Порожнім Троном танці Темного місяця. Так промайнув цілий рік. І був він, як дві краплі води, схожим на попередні. Та невже й решту свого життя вона проведе так само?

Часом ця думка навіювала дівчині таку тугу, що їй ставало моторошно. У такі хвилини вона розуміла, що мусить з кимсь поділитися своїми переживаннями, бо інакше збожеволіє. Гордість не дозволяла їй бути щирою з ровесницями, а обережність заважала спілкуватися зі старшими жінками. Тож Арха почала розмовляти з Мананом. Її не лякало, що він знатиме про неї зайве. І, зрештою, старий зумів розрадити свою улюбленицю.

— Знаєш, бджілко, — почав Манан, — багато років тому, ще до того, як чотири Карґадські острови об'єдналися у королівство, у наших краях владарював Богокороль, але, окрім нього, було багато інших, менш могутніх королів, королевичів і просто вождів, які постійно сварилися між собою. І от одного разу всі ці правителі вирішили зібратися тут, на Атуані, щоби припинити чвари. Прибули можновладці і з Кареґо-Ату, і з Атніні, і навіть з Ґур-ат-Ґуру, — одне слово, всі вожді та королі зі своїми слугами та вояками. Владарі хотіли дізнатися, як їм жити далі. А ти звернулася за порадою до Безіменних, танцюючи перед Порожнім Троном. Це було дуже давно... Згодом Жерці-Королі підкорили собі весь

Kapero-Ат, а невдовзі їхня влада поширилась і на Атуан. Зрештою, через якихось чотири чи п'ять поколінь Богокоролі стали єдиними володарями всіх чотирьох земель Карґаду. Бачиш, як усе змінилося? Нині Богокороль може сам позбутися неслухняного вождя й одноосібно владнати будь-яку суперечку. Адже він — не лише людина, а й Бог! І тепер йому не конче щоразу радитися з Безіменними...

Дівчина замислилася. Тут, у цьому відлюдному місці, де від сотворіння світу мало що змінилося, плин часу мав другорядне значення. Арха почувалася незатишно, усвідомлюючи, що життя не стоїть на місці, а на зміну давнім звичаям приходять нові порядки.

— Сила Богокороля — мізерна у порівнянні з тими Силами, яким служу я! — насупившись, відповіла Арха.

— Авжеж... Звичайно... Але, любонько, мабуть, все-таки не варто постійно на цьому наголошувати. Будь розсудливішою!

Перехопивши погляд Мананових карих очиць, Арха подумала про Косіль, Верховну Жрицю Богокороля, і зрозуміла, куди хилить голомозий стражник.

— Але ні король, ані його підданці вже давно не приходять поклонятися Гробницям. Сюди взагалі ніхто не приходить.

— Зате Богокороль присилає на Атуан жертовних в'язнів. Отже, він пам'ятає про Гробниці. І про дари для Безіменних також...

— Ха! Які там дари! У храмі Богокороля пахне трояндовою олійкою, там щороку наново фарбують стіни, а вівтар оздоблений щирим золотом! Не порівняти з убозтвом Тронної Зали — дірява стеля, порепані стіни, смердить мишачим послідом... Але Гробниці переживуть і Богокороля з його пишними храмами, і всіх тих, хто владарюватиме після нього. Тронна Зала — то центр усього сущого!

— Так, вона — центр усього сущого.

— А ще в підземеллі Гробниць зберігаються незліченні скарби. Мені про них Тар оповідала. Там стільки різного добра, що вистачило би наповнити хоч десять храмів Богокороля! Адже золото й інші щедрі пожертви стікалися сюди віками... І все це багатство поховане у підземних коморах і скарбницях. Мене ще туди не водили, але я однаково знаю, як виглядають ці таємні сховища. Вони є скрізь — і під Тронною Залою, і в інших закутках Гробниць. Їх з'єднують тунелі Лабіринту — велетенського міста мертвих, у якому повно золота, старовинної зброї та обладунків, а ще більше — порохнявих кісток і років безмовної темряви.

Арха говорила так, ніби перебувала в стані трансу. Манан не зводив із неї очей. І хоча на його обличчі завжди читався боязкий смуток, проте зараз стражник виглядав іще сумнішим, ніж зазвичай.

— Так, — погодився він, — і ти — володарка всього цього. Мертвих кісток і безмовної темряви...

— Але поки що мені показали тільки те, що знаходиться на поверхні. Я й досі не знаю дороги до підземних скарбниць, хоча іноді мені натякають про їхнє існування. Годі вже поводитися зі мною, як з дитиною! Я хочу нарешті побачити свої володіння!

— Ти справді ще надто юна, — хрипко промовив Манан. —Але хтозна, може, вони бояться ще чогось... Так чи інакше, а Гробниці належать тобі. І кожен смертний у твоєму храмі мусить уважати, щоб не розгнівати Безіменних.

Арха мовчала, хоч її обличчя пашіло від збудження. Манан знову показав їй життя з несподіваного боку. Тар і Косіль завжди видавалися такими грізними — дівчина й не уявляла, що вони можуть чогось боятися! І все ж Манан мав рацію: жриці з острахом ставилися до сил,

яким служила вона, Арха, й намагались уникати володінь пітьми, щоб не потрапити у пащу Безіменних...

Зараз, крокуючи стрімкою звивистою стежкою до Тронної Зали, дівчина знову пригадала пам'ятну розмову з Мананом і збадьорилася духом. Байдуже, що їй судилося побачити у храмі — Арха все одно не злякається і знатиме, що потрібно робити.

Косіль дріботіла позаду, пояснюючи:

— Одним із обов'язків моєї повелительки є принесення в жертву в'язнів, злочинців шляхетного походження, які скоїли блюзнірство або зрадили ясновельможного Богокороля.

— Або зневажили Безіменних, — уточнила Арха.

— Воістину так. Утім, доки Поглинута не дійде повноліття, їй не слід мати справу зі смертю. Але ти вже доросла, а в Кайданній темниці скніють в'язні, яких прислав Богокороль із Авабата...

— Я й не знала, що в'язні вже тут. Чому мені не сказали?

— Їх привозять уночі, потай від стороннього ока — такий-от звичай... До темниці веде потайний тунель. Ми потрапимо до нього, звернувши на цю стежку під стіною.

Вони рушили вздовж високого кам'яного муру, що тягнувся за Тронною Залою, оперізуючи Гробниці. Стіну вимурували з просто-таки велетенських брил — найменші камені були завбільшки з людину, а деякі валуни навіть не вдавалось охопити поглядом. Брили були щільно припасовані одна до одної. Щоправда, подекуди в мурі зяяли чималі діри, під якими лежали купи дрібної жорстви. Минало століття за століттям, з року в рік спеку літнього полудня змінювали морозні зимові

ночі — певна річ, камінь не міг вічно протистояти руйнівному впливу часу та довкілля...

— До речі, перелізти через Могильний мур не так уже й складно, — зауважила Арха, проходячи повз один із виломів у стіні.

— Щоби відбудувати мур, нам бракує робочих рук, — відповіла Косіль.

— Зате досить стражників, які його пильнують!

— Так то ж раби! Їм не можна довіряти...

— Дарма! Коли вони боятимуться покарання, на них можна буде покластися.

— І як же ми маємо їх карати? — Косіль не раз напучувала Арху, як належить відповідати на це запитання, і знала наперед, що скаже їй дівчина.

— Стинати голову перед Троном.

— То ти волієш, щоби на Могильному мурі виставили варту?

— Так, — відповіла Арха, зціпивши від захвату кулаки, сховані у довгих рукавах чорної мантії. Дівчина знала, що Косіль не хоче залучати рабів до охорони муру. Мовляв, навіщо взагалі потрібна та варта? Адже жоден чужинець нізащо не зміг би наблизитися до Гробниць бодай на милю і залишитися непоміченим! Проте охорона муру була одним із їхніх почесних обов'язків, тож Косіль не могла перечити Арсі: веління Єдиної Жриці — закон!

— Тут, — пролунав крижаний голос товстухи.

Арха зупинилася. Вона добре знала цю стежку, що бігла під Могильним муром, — не гірше, ніж будь-який інший куточок Гробниць. Зліва височіла стіна, а праворуч круча положисто збігала у неглибокий видолинок, що тягнувся на захід, аж до підніжжя гір. Арха обвела поглядом навколо і не помітила нічого незвичайного.

— Під бурими скелями, володарко...

Неподалік на схилі пагорба громадилося бескеття скам'янілої бурої лави. Придивившись до каміння уважніше, Арха зауважила брилу, що скидалася на грубо витесаний одвірок.

— І що мені належить робити?

Вона вже давно усвідомила, що в святому місці для того, щоби відчинити будь-які двері, треба напевне знати, як це зробити.

— У тебе є ключі від усіх володінь пітьми.

Досягнувши повноліття, Арха стала власницею залізного кільця, на якому висів крихітний кинджал-запоясник і тринадцять ключів. Юна жриця постійно носила кільце на поясі, тож зараз вона бряжчала ключами, намагаючись вибрати з них той, який потрібно.

— Ось цей, — показала Косіль, встромивши вказівний палець у шпарину між двома вищербленими каменями.

Арха вставила довгий залізний ключ з двома фігурними борідками у щілину, а тоді обіруч повернула його вліво. Обертати ключ було доволі нелегко.

— І що тепер?

— Нумо, разом...

Натиснувши удвох на кам'яну плиту, вони посунули її вліво. Важка плита майже безгучно сховалася всередині муру, відкривши у ньому вузький отвір, що зяяв пітьмою. Арха ступила вперед. За нею ледве протиснулась між брилами Косіль. Опинившись всередині, товстуха одразу сперлася спиною на двері і, натужившись, закрила вхід до підземелля. Жриць обступила непроглядна темрява — вона заважала дихати, вологою чорною шаллю стискаючи горло.

У низенькому тісному коридорчику їм довелося нахилитися, щоб не зачепити стелю. Витягнувши руки врізнобіч, Арха торкнулася вологих кам'яних стін.

— Ти взяла з собою ліхтар? — пошепки спитала дівчина.

— Про світло тут не може бути й мови, — озвалася Косіль. Голос її теж лунав приглушено, проте в ньому вчувалися якісь дивні звуки — здавалося, жриця стримує сміх. Але ж Косіль ніколи не сміялася! Арха розсердилася і подумки дорікнула собі: "Це ж моя святиня, мій храм! Мені негоже боятися!" Проте вголос не сказала нічого, а мовчки рушила тунелем униз, вглиб пагорба. Косіль, важко дихаючи, сунула слідом.

Небавом у коридорі стало просторіше, й Арха випросталася на повен зріст. У тунелі було задушно: повітря відгонило землею і, здавалося, нечутно бриніло, вогко огортаючи тіло. Жриці ввійшли до широкої печери. Арха обережно ступала крізь пітьму. Раптом у неї з-під ніг вислизнув камінець: вдарившись об стіну, він відлетів геть, і тихий звук від удару ще довго відлунював у підземеллі. Печера й справді була високою, просторою і захаращеною різним мотлохом, невидимим у темряві. Будь-який звук кришився тут на тисячі заливчастих відлунь.

— Зараз над нами мають бути Гробниці, — промовила дівчина, і її шепіт густою павутиною незліченних відлунь заснував кожен куток печери.

— Так, це темниця під Могильними брилами. Ходімо далі, бо я не можу залишатися тут надовго. Тримайся лівої стіни і рушай уперед! Треба пройти повз три тунелі, що відгалужуються звідси...

Тихе сичання Косіль відлунювало в Підмогиллі. Тут їй, як завжди, було трохи моторошно. Але, зрештою, Гробниці Безіменних — чужа парафія, тож нехай ними опікується Арха!

— Я візьму смолоскип і піду туди, — обізвалася юна жриця, обмацуючи стіну печери і відчуваючи під пальцями химерні заглибини, виступи і лінії, вирізьблені на кам'яній поверхні. Без сумніву, то були якісь письмена. Можливо, й саму печеру витесали з каменю прадавні скульптори?

— Я ж казала, що світло тут заборонене! — просичала Косіль.

Утім, Арха й сама розуміла недоречність світла у цьому місці, в самісінькому лігві пітьми, у серці нічної темряви.

Її пальці, обмацуючи кам'яну стіну, вже тричі натикалися на порожнечу. Дістався до входу в четвертий тунель, дівчина зупинилася, чекаючи на Косіль. Відтак жриці рушили далі. Тунель тягнувся вгору, невдовзі вони минули поворот наліво, а тоді повернули у відгалуження праворуч. Поглинуті безмовною пітьмою, Арха і Косіль рухалися наосліп, обмацуючи стіни руками, щоби не заблукати і не проминути потрібний тунель. Так, тут доводилося покладатися лише на дотик.

— Це і є Лабіринт, про який ти казала?

— Ні. Це підземелля під Тронною Залою.

— А де ж починається Лабіринт?

Дівчині починала подобатися ця мандрівка потемки, тепер їй кортіло помізкувати над складнішою головоломкою.

— Другий тунель, повз який ми пройшли в Підмогиллі. Тепер намацай дерев'яні двері праворуч. Чи, може, ми вже проминули їх?..

Арха чула, як Косіль соває рукою по шорсткому камінні. Пальці дівчини ковзали по стіні, аж доки вона не відчула пучками гладеньку дерев'яну поверхню. Арха штовхнула двері — і вони легко відчинилися, пронизливо зарипівши. Несподівано їм у вічі вдарило світло — жриці потрапили до великої, вимурованої з каменю, приземкуватої темниці. Зі стелі на ланцюгу звисав палаючий смолоскип. Від диму тут можна було вчадіти. Страшенно пекли очі — сльози горохом котилися по щоках Архи.

— Ну, і де ж оті в'язні, яких прислав Богокороль?

— Онде вони...

Аж тепер Арха зрозуміла, що оті три купи невідь-чого, що бовваніли під протилежною стіною, були людьми.

— Гм, а двері незамкнені... Їх що, не охороняють?

— А навіщо?

Арха підійшла ближче і крізь чадну млу оглянула в'язнів. Кожен із них був прикутий за руку та обидві ноги до міцного залізного кільця, вмурованого в стіну. Коли хтось із бранців лягав на підлогу, йому

доводилося задирати закуту в кайдани руку над головою. Скуйовджене волосся й бороди в'язнів злиплися від бруду, а їхні обличчя приховувала темрява. Нещасні були зодягнені у зотліле лахміття, давно немиті тіла нестерпно смерділи.

Дівчині раптом здалося, що один із бранців спостерігає за нею. Втім, вона не була певною в цьому. Натомість двоє інших чоловіків навіть не поворухнулися і не підводили очей.

— Це більше не люди, — сказала Арха, відвернувшись.

— Вони ніколи й не були людьми! Це демони, тварюки, позбавлені душ, які плели змову проти священного Богокороля!

В очах Косіль відбивалося червонясте полум'я смолоскипа.

Арха знову з острахом і цікавістю поглянула на в'язнів:

— І як це вони наважилися повстати проти божества? Хіба це можливо? Гей, раби, хто напоумив вас на злочин проти Богокороля?

В'язень продовжував дивитися на неї з-під чорного скуйовдженого чуба, проте нічого не відповів.

— Перш ніж відіслати в'язнів з Авабата, їм відтинають язики, — пояснила Косіль. — Не розмовляй із ними, володарко! Це ж покидьки. Вони — твої бранці, але тобі не конче з ними говорити. Ти просто мусиш принести цих тварюк у жертву Безіменним.

— І як саме я маю це зробити?

В'язні більше не цікавили Арху. Дівчина вп'ялася поглядом у Косіль, наснажуючись силою її огрядного тіла та холодного голосу. Від чаду і

смороду в Архи паморочилася голова, та все ж їй здавалося, що мислить і говорить вона цілком спокійно. Хтозна, чи не доводилось юній жриці бувати тут раніше?

— Єдина Жриця Гробниць Атуану ліпше знає, яка жертва задобрить Безіменних. Тож саме тобі належить обрати спосіб страти.

— Тоді нехай головний стражник Гобар постинає їм голови й окропить кров'ю землю перед Троном.

— Тобто стратити їх так само, як ми вбиваємо кіз? — здавалося, Косіль сміється над убогою фантазією молодої жриці.

Арха промовчала, а товстуха тимчасом вела далі:

— Крім того, Гобар — простолюдин, йому заборонено бувати всередині Лабіринту. Моя володарка, звісно, знає про це, чи не так? Якби Гобар увійшов сюди, він би не зміг повернутися назад.

— А хто ж тоді привів бранців сюди? І хто їх годує?

— Дюбі й Уато, стражники-євнухи, які служать при моєму храмі. Їм, як і мені, дозволено приходити сюди, коли цього вимагає служіння Безіменним. Воїни Богокороля довели в'язнів до стіни, а я зі своїми стражниками пригнала цих тварюк сюди — як завжди, через Невільницький вхід. Нині ми з тобою теж прийшли цим шляхом. А їжу та воду в'язням подають через ляду в стелі темниці.

Арха підвела очі вгору і поруч із ланцюгом, на якому хитався смолоскип, побачила прямокутну дерев'яну ляду. З отвору в стелі звисала мотузка — щоправда, жоден із трьох в'язнів не зміг би до неї дотягнутися. Втім, ляда й так була завузькою для того, щоби крізь неї могла пролізти людина. Щось швидко обміркувавши, дівчина знову повернулася до Косіль.

— Нехай їм більше не дають ні їжі, ні води. І погасіть смолоскип!

Косіль схилила голову.

— А що робити з тілами, коли вони помруть?

— Нехай Дюбі й Уато поховають їх у печері, через яку ми проходили — в Підмогиллі, — швидко відповіла дівчина високим надтріснутим голосом. — Сподіваюся, темрява не завадить євнухам закопати трупи. Через місяць мої Повелителі приймуть жертву...

— Хай буде так, володарко!

— Що ж, тоді ходімо звідси, — промовила Арха і голос її був пронизливим.

Вона швидко вийшла з темниці через дерев'яні двері. Темрява в тунелі здавалася тихою і мирною, як нічне небо, — без жодного проблиску світла та ознак життя. Арха розчинилась у пітьмі — під землею вона почувалась, як риба у воді. Косіль, засапавшись, поспішала за нею, дедалі більше відстаючи. Арха впевнено минала численні повороти, повертаючись до Невільницького входу. Вона швидко пройшла лунким підземеллям і, зігнувшись у три погибелі, зупинилася біля зачинених кам'яних дверей, намацуючи на в'язці потрібний ключ. Але де ж замкова щілина? Крізь глуху стіну не проникало навіть промінчика. Руки Архи нишпорили по камінні, шукаючи замок, засув або клямку, але нічого не знаходили. Куди ж встромляти ключ? І як звідси вибратися?

— Володарко!

Далеко позаду почувся голос Косіль, підсилений відлунням.

— Володарко, ті двері не відчиняються зсередини. Звідси немає вороття.

Дівчина мовчала, притиснувшись до стіни.

— Іди сюди!

Опустившись навколішки, Арха порачкувала назустріч жриці. Косіль сичала:

— А тепер праворуч, тільки швидко! Мені тут затримуватися не можна. Ходімо!

Арха підвелася з підлоги, тримаючись за вбрання Косіль. Вони довго йшли, нікуди не звертаючи. Зрештою, минувши Підмогилля, жриці повернули праворуч й опинилися у вузькому відгалуженні, з якого піднімалися вгору круті сходи. Арха йшла мовчки, заплющивши очі та міцно тримаючи Косіль за мантію.

Зрештою, попереду замріло світло. Крізь заплющені повіки воно здавалося червоним. Арха навіть подумала, що це знову горить смолоскип, і не відкривала очей. Але повітря тут було сухим, солодкуватим і відгонило знайомим запахом цвілі, а сходи, якими вони ступали, були стрімкими, ніби щаблі драбини. Отож Арха нарешті відпустила Косіль і розплющила очі. Над її головою зяяла відчинена ляда. Слідом за Косіль дівчина вилізла нагору. Вона вже знала, що опиниться в одній із кімнат за Тронною Залою — невеличкій кам'яній келії з кількома скринями та залізними ящиками. Знадвору в кімнату пробивалося денне світло.

— Затям, що через Невільницький вхід можна лише увійти до підземелля, а єдиний вихід з Лабіринту — ось тут. Принаймні, ні я, ні Тар нічого не знаємо про інші ходи та виходи! — тихцем сичала Косіль і,

здавалося, у її голосі бриніли зловтішні нотки. Повняві щоки і чоло жриці лисніли від поту.

— Але я ще не запам'ятала дорогу!

— Нічого, незабаром я ще раз розповім тобі про кожен поворот. Доведеться запам'ятати! Бо я з тобою більше не піду.

Дівчина зазирнула в обличчя старої — воно було дуже блідим, неначе сполотніло від прихованого страху. Втім, Арха також зауважила в очах жриці переможний вираз: Косіль поводилася так, ніби щойно їй нарешті вдалося подолати свою найгіршу ваду.

— Гаразд, тоді я ходитиму сама, — відповіла Арха.

Дівчина повернулася, щоб іти геть, й відчула, як у неї підкошуються ноги. Кімната попливла перед її очима, і вона, немов маленька чорна грудка, м'яко впала на підлогу.

— Скоро ти до всього звикнеш, — промовила Косіль, важко дихаючи і не рухаючись з місця.

СНИ ТА РОЗПОВІДІ

Упродовж кількох наступних днів Арху лихоманило. Вона здебільшого лежала в ліжку, але іноді виходила надвір, сідала на порозі Малого Дому і милувалася далекими горами. Дівчина була дуже кволою, часом їй здавалося, що вона божеволіє. Одні й ті самі думки безперестанку крутилися в голові. Вона почувалася слабкою і дурною. І хоча на Могильному мурі так і не було виставлено жодного охоронця, проте Арха знала, що нізащо не дорікне за це Косіль. Вона взагалі більше ніколи не хотіла бачити жрицю. Дівчині було соромно перед нею за свою слабкість.

Сидячи на осонні, Арха часто думала про те, як вона буде поводитися в підземеллі наступного разу. А ще їй не давали спокою думки про наступних бранців — їхня страта має стати витонченим дійством, що відповідає духу древніх ритуалів Порожнього Трону...

Щоночі Арха прокидалася і, лежачи в темряві, волала:

— Вони ще не вмерли! Вони ще конають!

Тепер їй снилося багато снів. То вона бачила, що мусить приготувати їжу — кілька казанів гарячої каші, яку потім виливають у підземну яму. А то несла крізь пітьму глибоку мідну чашу з водою, щоб напоїти когось, хто знемагав від спраги, проте ніяк не могла донести те питво. Арха прокидалася: їй страшенно хотілося пити, але вона не мала сили піднятися з ліжка — отак і лежала у темній кімнаті, не рухаючись і не змикаючи очей.

Якось уранці до неї навідалася Пенте. Арха сиділа на порозі й ще здалеку побачила, як давня подруга наближається до Малого Дому — безтурботно, швидко і начебто випадково. Якби Арха не обізвалася до неї, Пенте, мабуть, просто пішла би собі далі. Але поруч не було нікого, тож ніщо не заважало Арсі побалакати з подругою.

Пенте низько вклонилася, вітаючи Жрицю Гробниць, а тоді важко сіла на кам'яні східці поруч із Архою.

— Ф'ю-у-уф! — якось дивно видихнула гостя.

Вона вже нівроку вигналася вгору і розповніла. Червоні щоки Пенте аж пашіли після швидкої ходи.

— Я чула, що ти хворієш. Ось тут у мене кілька яблук...

Дівчина вихопила з-під широкої чорної мантії плетену сітку з чудовими жовтими яблуками. Тепер Пенте вже служила при храмі Богокороля, але жрицею іще не стала. Під орудою Косіль вона продовжувала вчитися і поратися біля печі та ткацького верстата.

— Ми з Попе цього року перебирали яблука, і я відклала декілька найкращих. А то були б із них сушениці! Звісно, сушені плоди ліпше зберігаються, але все одно мені їх шкода... Поглянь, які гарненькі, правда ж?

Арха взяла одне яблуко, провела рукою по золотавій оксамитовій шкірочці:

— Так, непогані...

— А які солодкі!.. Візьми, покуштуй! — припрошувала Пенте.

— Та ні, я потім... Бери-но, сама частуйся!

Пенте делікатно вибрала собі найменше яблучко. І з'їла його всмак, не приховуючи задоволення.

— А я б їла хоч і цілісінький день, — зізналася вона, — мені завжди мало. Шкода, що я мушу бути жрицею, а не куховаркою. Я б готувала смачніше, ніж ота стара скнара Натаба, та й чавунці можна було б вилизувати... Послухай, а ти не чула, що сталося з Муніт? Загадали їй якось почистити мідні глеки, в яких тримають трояндову олійку, — такі, знаєш, із вузькими шийками. А Муніт намислила надраїти оту мідь ще й зсередини. Отож, намотала на руку ганчірку, запхала руку в глек, а назад — ані руш! Вона вже й так її смикала, і сяк — нічого не виходить, лише долоня ще дужче набрякла. Отоді-то Муніт зрозуміла, що застрягла по-справжньому. І як заверещить: "Рука! Моя рука!" А Пунті, він зараз уже зовсім глухий, подумав, що почалася пожежа, і собі давай гукати вартовим, щоби вони бігли рятувати послушниць. Уато (він якраз

кіз доїв) вибіг із повітки, щоби поглянути, що сталося, і не зачинив за собою двері. Кози вигналися у двір — та ну й собі сновигати під ногами у вартових та дівчат! А Муніт розмахує глеком і верещить, мов навіжена! Такий рейвах учинили, що хоч куди! А тут і Косіль з храму нагодилася та як почала сокотати: "Що сталося?.. Що сталося?.."

Кругле личко дівчини скривилося у глузливій посмішці. Ніби й нічого спільного з крижаною міною Косіль, і все ж зараз Пенте чимось дуже скидалася на неї! Арха від подиву мало не скрикнула.

— Косіль репетує: "Що сталося?.. Що сталося?.." А тоді... тоді руда коза як дасть їй по одному місці!.. — Пенте аж заходилася від веселощів. — А Муніт як торохне козу гле... гле... глеком...

Дівчата вже не стримували сміху.

— А Косіль обернулася до кози і далі своє править: "Що сталося?.. Що сталося?.." — кінець розповіді потонув у реготі.

Вгамувавши сміх, Пенте витерла очі й узялася за друге яблуко.

Арсі було весело з Пенте. Дивлячись на подругу, вона спитала:

— Слухай, Пенте, а як ти потрапила на Атуан?

— Я була шостою дочкою в сім'ї, і батьки просто не змогли б виростити нас усіх і видати заміж. Тож семирічною мене віддали до храму Богокороля в Осаві. Але, мабуть, послушниць там було забагато, тому що невдовзі мене переправили сюди. А може, хтось подумав, що з мене вийде неабияка жриця, абощо... Втім, тут вони прорахувалися! — і Пенте, засміявшись, надкусила яблуко.

— То ти не хочеш бути жрицею?

— Авжеж, ні! Та краще б я вийшла заміж за свинопаса і жила з ним у рові! Тільки б не скніти у цьому бабському царстві, де тебе ховають живцем! Та що дарма про це теревенити, коли мене вже висвятили... Тепер нікуди не дінешся. Але хтозна, може, в наступному житті я стану танцівницею в Авабаті! Бо я таки цього варта!

Арха пильно дивилася на подругу своїми темними очима і нічого не розуміла. Їй здалося, що вона вперше бачить Пенте, її свіже, наче яблучко, приємне, життєрадісне обличчя.

— Невже Храм нічого для тебе не значить? — хрипко запитала приголомшена Арха.

Натомість Пенте, завжди покірна й насторожена, зараз не виказувала ані найменшої тривоги.

— Звісно, я знаю, що ти дуже пишаєшся своїми Володарями, — відказала Пенте байдужо. — Зрештою, у цьому є якийсь сенс, бо ти — їхня єдина, особлива жриця. Тебе не просто висвятили, ти народилася для Безіменних! А тепер поглянь на мене! Як я можу благоговіти перед Богокоролем? Хай там що, але він — лише людина, хоч його палац в Авабаті вкритий золотою бляхою і тягнеться на десять миль околясом. Богокоролеві уже за п'ятдесят і він лисий, як коліно, — про це тобі будь-яка статуя скаже! Б'юсь об заклад, що він так само, як і всі люди, підрізає нігті... Звісно, він — Бог. Та що з того? Гадаю, він стане ще божественнішим, коли помре.

Арха не заперечила Пенте, бо вже й сама потай вважала Божественних Королів Карґада самозванцями, фальшивими божками, які привласнили частину слави, що належала справжнім і вічним Силам. Проте Арха не могла в усьому погодитися з подругою. Щось у словах Пенте лякало юну жрицю несподіваністю і новизною. Арха ще не розуміла, наскільки різними бувають люди і як по-різному вони сприймають життя. Вона почувалася так, ніби визирнула у вікно і

побачила там зовсім інший світ, де жили люди, для яких боги нічого не важили. Слова Пенте збентежили Арху, тож вона відповіла хоч і приязно, проте так, наче робила подрузі ласку:

— Все це й справді так... Мої Повелителі померли дуже давно, та й людьми вони ніколи не були... Знаєш, Пенте, а я могла б узяти тебе на службу до Гробниць...

Рум'яні щоки Пенте нараз пополотніли.

— Так, — промимрила вона, — але я... Я боюся темряви...

Арха зневажливо пирснула, дізнавшись про те, що її цікавило: Пенте могла не вірити в богів, проте вона, як і всі смертні, була безпорадною перед силами темряви і боялася Безіменних.

— Гаразд, я нічого не вирішуватиму без твоєї згоди, — заспокоїла подругу Арха.

Між ними запала тривала мовчанка.

— Ти стаєш дедалі більше схожою на Тар, — нарешті лагідно озвалася Пенте. — Дякувати долі, що не на Косіль! І чому я не можу бути такою ж сильною, як ти? Тільки й того, що люблю попоїсти...

— Ну, то не церемонься! — підохотила Арха, втішена таким зізнанням, і небавом Пенте вже догризала третє яблуко...

А протягом наступних кількох днів участь у нескінченних священних ритуалах вирвала Арху з її самоти. Спочатку одна коза передчасно привела на світ двійко козенят, яких, згідно зі звичаєм, належало принести в жертву Богобратам. І, певна річ, процесією керувала Верховна Жриця. А потім настав молодик, і вона мусила відправляти обряди пітьми. Надихавшись п'янкого аромату трав, що тліли на мідних

тацях, Арха в чорному вбранні танцювала перед Порожнім Троном, єднаючись із незримими духами мертвих і ненароджених. У порожнечі навколо неї роїлися примари, повторюючи повільні, упевнені жести жриці, кожен її крок, кожен поворот. А ще вона співала священні гімни — проста людина не зрозуміла б у тих піснях жодного слова. Арха вивчала їх змалечку, дослухаючись до тихого голосу Тар. А тепер жриці, що ховалися в темряві за подвійними рядами мармурових колон, повторювали за нею ці дивні слова, і їхні голоси відлунювали у напівзруйнованому залі — так, наче сонми духів перегукувалися між собою...

* * *

Бранців з Авабата більше не присилали, тож Арсі поступово перестали снитися ті троє нещасних, які давно вже сконали й були абияк поховані у величезній печері під Могильними брилами.

Вона ще доволі довго набиралася духу, перш ніж знову наважилася спуститися під землю. І, зрештою, таки подолала свій страх, адже у своїх володіннях Жриця має почуватися, як удома.

Перед першими самостійними відвідинами Гробниць Арха налаштувалася настільки твердо, що коли нарешті опинилася у підземеллі, то замалим не розчарувалася, бо, по суті, боятися було нічого... Навколо тільки тиша, темінь, та й край! Можливо, могили були десь зовсім поруч, та хіба хоч щось побачиш у такому мороці?

Щодня вона спускалася у підземелля через ляду в келії за Троном, аж поки не почала навпомацки впізнавати кожну п'ядь різьблених стін. Проте Арха ніколи й на крок не відходила від муру, адже в темряві велетенської печери було дуже просто заблукати — навіть знову віднайшовши стіну, як з'ясувати, в якому напрямку йти далі? Крім того, під час першого походу в підземелля Арха затямила: у лабіринті треба достеменно знати, які повороти й тунелі пропускати, а які — ні. Тому

слід уважно лічити всі закапелки, щоб не загубитися в темряві. Згодом, коли Арха вивчила кожен поворот, вона могла легко знайти дорогу навпомацки, покладаючись лише на власну пам'ять і чутливі пальці. Минуло трохи часу — і дівчина бездоганно знала усі тунелі Підмогилля і меншого відгалуження, що тягнулося з-під Тронної Зали до вершини пагорба. Залишився єдиний тунель, у якому вона ще не побувала — другий зліва у галереї біля Невільницького входу. Саме там починався Лабіринт, найзаплутаніше місце у її підземних володіннях. Арха вже давно мріяла побувати в Лабіринті, але не наважувалась увійти туди, не довідавшись усього того, про що їй могли розповісти на землі.

Тар мало що знала про Лабіринт, хіба що могла назвати деякі його зали та ще докладно пояснити, як до них дістатися. Жриця ділилася з Архою цими знаннями, проте ніколи нічого не креслила на піску і не показувала жестами у повітрі, бо сама вона жодного разу не бувала в Лабіринті. Та коли дівчина запитувала її: "Як дійти до Карбованої Зали від залізних дверей?", або: "Як іти від Зали Кісток до тунелю біля річки?"— Тар на мить замислювалася, а потім відновлювала у пам'яті все те, що сама колись дізналася від Архи Колишньої. Юна жриця сумлінно запам'ятовувала почуте, а вночі, лежачи у ліжку, десятки разів повторювала слова Тар і намагалася уявити всі ті зали, тунелі, повороти.

Тар показала Арсі безліч потайних лазівок — навіть просто неба, серед скель, знаходилися двері, що вели у підземелля. Мережа мурованих кам'яних тунелів вкривала всю територію Гробниць. А подекуди підземні стежки навіть виходили за межі Могильного муру! Ніхто, крім Архи, обох Верховних Жриць та їхніх стражників Манана, Уато і Дюбі, навіть не підозрював про існування цього лабіринту. Десятки людей щодня проходили над тунелями, проте їм цілком вистачало непевних чуток про існування темниць під Могильними брилами. Втім, коли йшлося про Безіменних чи їхні володіння, то зазвичай ніхто не виявляв надмірної цікавості. Мабуть, усі відчували, що від тих знань годі сподіватися чогось доброго. Однак Арха аж тремтіла від цікавості, і не могла залишатись байдужою, коли дізналася про Лабіринт. Але будівничі ретельно заличкували входи до підземелля то в

плитах підлоги, то серед скель на пустирищі — словом, вона не помітила нічого. Навіть у Малому Домі потаємну ляду їй показала Тар.

Якось увечері Арха, прихопивши каганець, спустилася в підземелля. Не запалюючи вогню, вона дійшла до входу в Лабіринт і, не вагаючись, рушила назустріч невідомості. Через кількадесят кроків у суцільній темряві вона наткнулася на обмуровану каменем залізну раму. Вона ще ніколи не ходила далі. Через Залізні Двері Арха увійшла до довгого тунелю, і коли той почав повертати праворуч, запалила свічку й вгледілася навколо. Палити світло тут не заборонялося — це місце не вважалося аж таким священним. То був Лабіринт, неймовірна заплутаність якого жахала і вражала уяву.

Вогкі голі стіни, кам'яне склепіння та долівка зусібіч оточували дівочу постать з каганцем у руці. А ще — мертве повітря та непроникна пітьма, що чигала попереду та наздоганяла ззаду.

Усі тунелі були однаковими, так само сходилися, розходилися та перетиналися. Арха уважно рахувала повороти і відгалуження, вголос повторюючи настанови Тар, хоч і так знала їх напам'ять. Дівчині зовсім не хотілося заблукати у Лабіринті. У Підмогиллі та сусідніх із ним переходах її ще могли б відшукати Косіль чи Тар; зрештою, Манан теж непогано знав той керунок, бо Арха кілька разів брала його із собою. Проте в Лабіринті ніхто з них не бував. Якби Арха заблукала у цих тунелях, то вибратися з Лабіринту їй би не допомогло навіть те, що жриці гукали б за нею, шукаючи її у Підмогиллі, за якихось півмилі звідси. Арха уявила, як їхні голоси відлунюють у тунелях, а вона намагається бігти на звук, однак, не знаючи дороги, губиться остаточно. Дівчина так яскраво це собі уявила, що аж зупинилася, немов і справді почула далекий голос. Проте Арха не заблукає, о ні! Вона буде дуже обережною. Та й Лабіринт, як-не-як, не чужий для неї! Безіменні підкажуть їй правильну дорогу і не дадуть збитися на манівці.

Як на перший раз, Арха не заходила надто далеко, однак і цього було досить, щоб відчути дивне, гірке і водночас приємне відчуття

цілковитої самоти і незалежності, яке ставало дедалі сильнішим і привабливішим... Вона дійшла до Карбованої Зали, побувала на перехресті Шести Шляхів та в Останньому тунелі, блукала у химерній плутанині ходів, що вели до Зали Кісток.

— Коли побудували Лабіринт? — згодом розпитувала вона Тар, і сувора, худа жриця відповідала:

— Володарко, я не знаю. Ніхто цього не знає.

— А навіщо його збудували?

— Щоб ховати у ньому скарби Гробниць і карати зухвальців, які насміляться зазіхнути на них.

— Усі коштовності, які я тут бачила, зберігаються або в келії за Троном, або в темниці під нею. Що ж тоді ховають у Лабіринті?

— Набагато коштовніші та давніші скарби. Ти б хотіла поглянути на них?

— Звичайно.

— Ніхто, крім тебе, не може увійти до Скарбниці. Твої слуги можуть супроводжувати тебе лише до Лабіринту, але не до Скарбниці! Якби Манан просто зайшов туди, його б знищив гнів темряви. Тож ти можеш потрапити туди лише сама. Я знаю, де лежить Великий скарб. Перш ніж померти, п'ятнадцять років тому, ти розповіла мені, як туди добратися, щоб я, коли ти відродишся знову, змогла тобі про це нагадати. Я поясню, як іти від Карбованої Зали через Лабіринт, а ключ від Скарбниці ти маєш — ось він У тебе на в'язці, срібний, з фігуркою дракона. Але йти доведеться самій...

Тар розповіла, і Арха запам'ятала, як запам'ятовувала все, що їй говорили. Проте вона не одразу вирішила навідатися до Скарбниці. Щось її стримувало, потаємне відчуття підказувало, що її знання та воля ще не готові до цього. А може, вона просто хотіла залишити щось на потім, щоби досхочу натішитися передчуттям наближення до урочої мети й додати чару нескінченним тунелям, які зазвичай заводили в глухий кут або в порожні запилюжені темниці. Адже попереду в неї ще вдосталь часу для того, щоб намилуватися скарбами. Та й, зрештою, хіба вона не бачила їх раніше?

Якесь дивне почуття охоплювало Арху, коли Тар чи Косіль говорили з нею про те, що вона бачила чи робила у минулому житті. Дівчина вірила в те, що душа Архи й справді відродилась у новому тілі після того, як померла її стара плоть. І так було завжди — не лише п'ятнадцять років тому, а й за сотні, тисячі літ до її теперішнього втілення. Жриця Безіменних танцює перед Порожнім Троном, відколи побудували Храм і підземелля, відколи стоять Гробниці, відколи існує людство. Всі її минулі життя разом із теперішнім утворювали єдине ціле. Вона була Найпершою і Єдиною Жрицею. Кожна людина невпинно змінюється у ланцюжку своїх перероджень, і тільки Арха завжди відроджується Архою. Сотні разів у своїх минулих життях вона вивчала незліченні ходи та повороти Лабіринту — і, врешті, завжди потрапляла до Скарбниці.

Іноді Арха ловила себе на думці, що вона й справді щось потроху пригадує. Підземні тунелі видавалися такими знайомими, наче були не тільки її володіннями, а й домівкою. Надихавшись п'янких випарів під час танцю перед Троном, Арха відчувала, як легшає її голова, а тіло стає чужим. Боса, у чорній сутані, вона танцювала тут уже не одне століття і знала, що так буде завжди.

І все ж дівчина й досі щоразу дивувалася, коли Тар казала:

— Я дізналася про це від тебе перед твоєю смертю.

* * *

Якось Арха запитала:

— Що то були за люди, котрі намагалися пограбувати Гробниці? І чи вдалося це бодай хоч комусь?

Сама лише думка про пограбування здавалася їй неймовірною. Адже крадькома підібратися до Гробниць було неможливо! Прочани рідко навідувалися на Атуан — навіть жертовних в'язнів присилали частіше. Вряди-годи з підлеглих храмів Чотирьох Королівств прибували нові послушниці, раби та дарунки — золото, пахощі, мідне начиння. Ото й усе! Ніхто не з'являвся тут ані мимохідь, ані з наміром щось купити чи продати, ані з простої цікавості. Сюди приходили тільки виконуючи те чи інше веління. Арха навіть не знала, чи далеко звідси до найближчого містечка — можливо, миль із двадцять, а може, й більше? Так чи інакше, безлюдні пустища досі залишалися найнадійнішими охоронцями Гробниць. Арха не сумнівалася, що кожен, хто перетинатиме пустелю, яка оточує Гробниці, неодмінно вирізнятиметься на її тлі, ніби чорна вівця на засніженому полі.

Останнім часом дівчина проводила з Тар і Косіль майже все своє дозвілля. От і цього холодного квітневого вечора троє жриць зібралися в кімнаті Косіль, поряд із храмом Богокороля. Вони сиділи біля невеликої кабиці, у якій тихо палахкотіла суха шавлія. У сусідній залі, за дверима, Манан із Дюбі грали на підлозі в цурки, по черзі підкидаючи вгору жменьку різьблених паличок і намагаючись ловити їх затиллям долоні, — нерідко, коли ніхто не бачив, Арха й собі бавилася з Мананом у цю гру, сховавшись у внутрішньому дворику Малого Дому.

Жриці бесідували, і їхній розмові не заважали ні стук гральних паличок, ані хрипке бурчання гравців, що долинало із сусідньої кімнати. Надворі сутеніло — наближалася тривожна горобина ніч. Час від часу дахом перебігали важкі краплі дощу.

— Так, у давнину не бракувало ласих до тутешніх скарбів. Але жоден злочин проти Гробниць не залишився безкарним, — відповіла Тар. Іноді, попри свою мовчазну вдачу, вона любила розповісти кілька повчальних історій, напоумлюючи Арху. Власне, сьогодні й випала одна з таких рідкісних днин.

— Як же ці люди зважилися на таке блюзнірство?

— О-о-о! — відказала Косіль. — То були не прості люди, а чарівники, маги з Внутрішніх Земель. Тоді Богокороль ще не правив Карґадськими землями, і ми не були такими могутніми, як тепер. Чаклуни припливали із заходу, грабували порти Карего-Ату й Атуану і навіть нападали на священний Авабат. Вони казали, що полюють на драконів, але насправді нищили наші міста і храми.

— Їхні герої вдиралися сюди, щоби випробувати свої мечі та накласти на нас свої безбожні чари, — продовжувала Тар. — Утім, наймогутнішому з них, великому магові та повелителю драконів, тут не поталанило. І хоч давно це було, але люди й досі пам'ятають, як усе сталося. Того чародія звали Ерет-Акбе. Він був королем і Архімагом усього Заходу. В Авабаті цей зайда схилив на свій бік бунтівних вождів і, щоби захопити владу над містом, виступив проти Верховного Жерця внутрішнього Храму Богобратів. Довго билися людські чари проти божественних блискавиць — від храму, де вони герцювали, каменя на камені не залишилося. Але, зрештою, жрець розтрощив чарівну патерицю мага, розбив надвоє його магічний оберіг — і здобув перемогу. Ерет-Акбе втратив свою силу і дременув із Авабата, сподіваючись знайти прихисток на крайньому заході Земномор'я. Там він і загинув у двобої з драконом. А Внутрішні землі після його смерті почали занепадати... Жерця, який переміг Ерет-Акбе, звали Інтатін. Він належав до роду Тарбів і через сотні літ, згідно з пророцтвом, започаткував династію королів-жерців Кареґо-Ату, від яких походять і карґадські Богокоролі. З часів Інтатіна могутність карґадських земель невпинно зростала. Тож відтоді лише кілька сміливців-магів наважувалися забратися у Скарбницю. Дуже вже їм кортіло повернути

потрощений оберіг Ерет-Акбе. Але дарма! Реліквія й досі там, де їй належить бути згідно з волею Архіжерця. І кістки тих заброд — також... — Тар урочисто вказала на землю в себе під ногами.

— Щоправда, тут зберігається лише половина того амулета, — зауважила Косіль. — А другий уламок загубився назавжди...

— Як це "загубився"? — не второпала Арха.

— Та половина, яку тримав Інтатін, зберігається у Скарбниці. Натомість друга частина оберега залишилася в руці мага. Перш ніж утекти з Авабата, Ерет-Акбе віддав той уламок одному з бунтівних королів — Торегові Хупунському. Я не знаю, навіщо він це зробив...

— Щоби посіяти розбрат, — пояснила Косіль. — Небавом Торегові нащадки знову повстали супроти правлячого дому Тарбів, повернувши зброю проти першого Богокороля. Для них він, бачте, не був ані богом, ані королем! Кляте туманувате поріддя! Утім, нікого з них уже давно немає серед живих...

Тар кивнула.

— Батько теперішнього Богокороля покарав заколотників. Він знищив рід Хупунів, а їхні замки зрівняв із землею. Із бунтівниками було покінчено, але також безслідно зник і уламок, який Хупуни отримали від Ерет-Акбе. Ніхто не знає, що сталося з реліквією...

— Я гадаю, — вставила Косіль, — що її просто викинули, як непотріб. Кажуть, що та каблучка Ерет-Акбе зовсім не схожа на коштовність. Хай поб'є її грім, а разом з нею і всіх чарівників! — сказала Косіль і плюнула у вогонь.

— А ти бачила той уламок оберега, що належить Гробницям? — запитала Арха у Тар.

Жриця заперечно похитала головою.

— Ні, адже до Скарбниці не можна заходити нікому, крім Верховної Жриці. Хтозна, можливо, ця каблучка — найдорожчий скарб Гробниць. Як на мене, то так воно і є. Адже Внутрішні землі століттями посилали сюди своїх злодіїв і магів, і жодного з них не зацікавили ні золото, ні самоцвіти — всі вони шукали тільки цей уславлений уламок. Відтоді, як не стало Ерет-Акбе й Інтатіна, минуло бозна-скільки років, а поза тим про каблучку пам'ятають й досі — і у нас, і на заході. З плином часу більшість речей відходить у небуття, і лише найважливіші залишаються у людській пам'яті...

Трохи поміркувавши, Арха сказала:

— Ті грабіжники мали бути або неабиякими сміливцями, або цілковитими йолопами, щоб отак наражатися на небезпеку. Невже вони не боялися Безіменних?

— Ні, — холодно відповіла Косіль. — Вони не мають богів. Чарівники розуміються на магії і, либонь, вважають богами себе. Але вони не боги, бо не відроджуються після смерті. Тіло чаклуна обертається в прах, а дух його виє вітром, допоки не згине без сліду. Вони не мають безсмертних душ...

— А що то за магія, якою займаються чаклуни? — захоплено запитала Арха. — Що вони роблять? І навіщо?

Де й поділася її гонорова обіцянка навіть не дивитися на кораблі "відьмаків" із Внутрішніх земель.

— То все омана, шахрайство і брехня! — відрубала Косіль.

— І трохи більше, — зауважила Тар. — Звісно, якщо в тих розповідях є хоч крапля правди... Приміром, чарівники вміють приборкувати вітри.

Цього не заперечує ніхто. Саме тому чаклуни й стали великими мореплавцями — наповнюючи вітрила магічним вітром, вони пливуть туди, куди забажають. А ще кажуть, що їм підвладні світло і темрява. Маги вміють перетворювати каміння на діаманти, а свинець — на золото, можуть за мить спорудити ціле місто, чи, принаймні, напустити мани. А ще вони нібито можуть із власної волі перетворюватися на ведмедів, драконів або риб...

— Не вірю жодному слову, — сказала Косіль. — Але те, що вони підступні та слизькі, наче в'юни, — чистісінька правда. Подейкують, що коли відібрати у мага його чарівну патерицю, то його сила зникає. Мабуть, на тих палицях вирізьблені руни зла...

Тар знову заперечливо похитала головою.

— Звичайно, всі вони ходять з патерицями. Але палиця — то лише знаряддя сили, яка таїться в душі мага.

— А звідки у них та сила? — запитала Арха. — Адже ж не із порожнечі вона виникає!

— Брешуть вони, — втрутилася Косіль.

— Сила у словах, — пояснила Тар. — Розповідав мені колись один чоловік, що на власні очі бачив знаменитого чаклуна з Внутрішніх земель, якого полонили, коли ми воювали із Заходом. Узявши до рук дерев'яну патерицю, маг промовив до неї якесь слово — і той ціпок вкрився цвітом! Потім сказав іще щось — і на палиці достигли червонобокі яблука! А тоді промовив утретє, і все — палиця, цвіт, яблука та й сам чаклун — щезло з очей, як веселка у небі! Навіть сліду не залишилось... Більше того чарівника ніхто не бачив. Тож хіба це можна вважати лише оманою?

— Обдурити дурня — діло нехитре, — буркнула Косіль.

Тар промовчала, щоб не починати суперечку, але Арсі зовсім не хотілося припиняти таку цікаву для неї розмову.

— А як виглядають чаклуни? — допитувалася дівчина. — Правда, що вони мають чорну шкіру і білі зіниці?

— Вони чорношкірі і злі. Хоча я, на щастя, ще жодного не бачила, — гордо заявила Косіль, посуваючись на низенькому дзиґлику ближче до вогню.

— Нехай сила Богобратів буде з нами, — прошепотіла Тар.

— Сюди вони й поткнутися не посміють, — запевнила Косіль. У кабиці палахкотіло полум'я, по даху періщила злива, а за дверима репетував Манан:

— Ага! Половинку мені, половинку!..

СВІТЛО В ПІДЗЕМЕЛЛІ

На початку зими не стало Тар. Улітку жриця заслабла на якусь страшну хворобу. Вона й перше була худою, а недуга остаточно висотала її. Завжди неговірка, під час хвороби Тар узагалі майже ні з ким не спілкувалася. Лише іноді, коли випадала нагода посидіти віч-на-віч, жриця бесідувала з Архою. Одначе перед самою смертю вона перестала озиватися і до своєї вихованки. Коли Тар померла, Арха довго не могла змиритися з утратою. Адже небіжчиця була жінкою хоч і суворою, але не жорстокою, і Арха по-своєму любила її.

Тепер залишилася тільки Косіль.

Нова Верховна Жриця Богобратів мала прибути з Авабата навесні, тож наразі влада над Гробницями належала Арсі та Косіль. Тлуста жриця Богокороля ставилася до Архи з показною шанобою, називала

дівчину Повелителькою і ладна була виконати будь-який її наказ. Однак Арха зареклася керувати Косіль, хоч і мала на це право. Дівчина усвідомлювала, що наразі їй ще бракує сили для того, щоб гідно протистояти прихованій неприязні улесливої товстухи.

Відтоді як у розмові з Пенте Арха усвідомила дріб'язкову неспроможність культу Богокороля, вона вже не так боялася Косіль і почала краще розуміти її вчинки. Загалом у ставленні Косіль до богів не було й крихти щирої віри та побожності. По суті, вона шанувала тільки владу. А позаяк король Карґаду мав необмежену владу, то, власне, лише йому й служила жриця, ані на мить не сумніваючись у всемогутності Богокороля. Натомість Могильні брили були для неї безглуздим нагромадженням каміння, а Гробниці Атуану — вогкими підземними норами, які хоч і наганяли жах, проте стояли пусткою. Словом, якби випала зручна нагода, то Косіль би залюбки зневажила Безіменних і звела зі світу Єдину Жрицю.

Утім, усвідомивши це, Арха не злякалася. Якоюсь мірою силу духу їй допомогла зберегти Тар. Перш ніж хвороба скувала вуста жриці, вона просила, щоб Арха відвідувала її бодай раз на тиждень. Недужа докладно розказувала дівчині про діяння Богокороля та його попередників, про життя в Авабаті — Єдина Жриця просто мусила знати все це. Одначе те, про що розповідала Тар, не завжди свідчило на користь Богокороля та його вельмож. Крім того, іноді жриця ділилася спогадами про своє життя, згадувала якісь подробиці про Арху Колишню. А вряди-годи обережно натякала на ті злигодні та труднощі, з якими може зустрітися Арха Теперішня. І хоча Тар жодного разу не називала імені Косіль, проте Арха й так усе розуміла з півслова. Адже вона протягом одинадцяти років була сумлінною ученицею мовчазної жриці.

Після похорону Тар і завершення жалобних обрядів Арха почала уникати Косіль. Щовечора дівчина, незважаючи на пізній час, пробиралася у келію за Троном, відчиняла ляду і по сходах спускалась у темряву. І вдень, і вночі (у підземеллі це не мало значення) вона вперто

вивчала свої володіння. Крім жриць та їхніх найближчих слуг, до священного Підмогилля не міг зайти ніхто — гнів Безіменних одразу спопелив би такого напасника. Натомість про Лабіринт не згадувалося у жодній із тутешніх пересторог. Зрештою, забратися туди можна було лише із Підмогилля, а коли так, то навіщо застерігати мух від тенет павутини?

Отож, Арха нерідко брала із собою Манана, щоб він запам'ятовував дорогу до Лабіринту. Старого не надто радували ці підземні мандрівки, проте він мусив коритися. Арха також подбала про те, щоб і слуги Косіль — Дюбі та Уато — вивчили дорогу до Кайданної темниці і вміли вибратися із підземелля. Знати більше їм було зась, тому Арха ніколи не брала стражників до Лабіринту. Вона не хотіла, щоб іще хтось, окрім безмежно відданого їй Манана, знав про ті потаємні тунелі, які належали лише Єдиній Жриці. Арха заповзялася вивчити весь Лабіринт. Вона провела під землею майже всю осінь, блукаючи його нескінченними переходами, і все одно в Лабіринті ще були місця, де не ступала її нога. Дівчину дуже втомлювало вивчення заплутаної павутини тунелів. У неї боліли ноги, а голова паморочилася від невпинної лічби поворотів і переходів, що залишалися позаду. Підземний Лабіринт пронизував кам'яну твердь, наче вулиці величезного міста. Він, без сумніву, викликав захват, і все ж його було збудовано передусім для того, щоби виснажити і приголомшити кожного чужинця, котрий потрапить у підземелля. Навіть Арха, зрештою, прийшла до думки, що Лабіринт — це просто величезна пастка.

Що довше тяглася зима, то ґрунтовніше обстежувала дівчина саму Тронну Залу, її вівтарі й алькови за ними; кімнати зі скринями та ящиками; переходи і горища; порожнечу під склепінням, що аж кишіла кажанами; підвали і тайники під підвалами, за якими починалася темрява тунелів.

Її одяг просяк сухими пахощами мускусу[5], що, пролежавши у залізній скрині майже вісім століть, розсипався на порох. До чола Архи пристала липка чорна павутина, а сама юна жриця годинами

колінкувала, розглядаючи витончене різьблення на кедровій скриньці, яку ще в сиву давнину якийсь король подарував Безіменним Силам Гробниць. На порепаній від часу дерев'яній поверхні було зображено й самого короля — його крихітна штивна[6] постать стриміла біля входу до вирізьбленої на скриньці Тронної Зали з пласким склепінням і колонадою сходів. Була там і Єдина Жриця, яка вдихала з бронзової таці дурман-зілля і щось віщувала чи радила королеві з вищербленим носом. Обличчя жриці було надто дрібним, щоби придивитися до його рис, але Арсі здалося, що вона бачить себе. "Цікаво, — подумала вона, — що ж почув отой носатий король? І чи потішили його слова жриці?"

У Тронній Залі не бракувало тихих, усамітнених місць, де Арха залюбки проводила час. Їй подобалося бувати на горищі над шатнею[7] у задній частині Зали. Там зберігалися старовинний одяг і церемоніальні шати, які потрапили сюди ще тоді, коли вклонитися Гробницям Атуану приходили великі королі та вожді, визнаючи священну перевагу Безіменних над собою і над цілим світом. Іноді доньки цих коронованих осіб одягали білі шовкові сукні, оздоблені топазами й аметистами, і танцювали разом із Жрицею Гробниць. В одній із келій стояли низенькі різьблені столики зі слонової кістки, на яких було зображено такий танок, а також вождів і королів, які юрмилися поза стінами Тронної Зали. У давнину, як і тепер, чоловікам було заборонено заходити у Храм. Натомість принцеси, вбравшись у білі єдвабні шати, могли танцювати поряд із Архою, яка і тоді, й тепер зодягалася в сутану з чорного домотканого полотна. Дівчина любила милуватися тонкою і приємною на дотик тканиною, яка вже настільки зітліла від часу, що з неї навіть пообсипалися самоцвіти. Запах, який ширився від цих скринь, був зовсім не схожим на аромат фіміаму, в якому потопали Гробниці. Той запах був свіжішим, ніжнішим і сповненим життям.

Арха могла провести у скарбниці цілісіньку ніч, знічев'я перебираючи те, що зберігалося у скринях, — роздивлялася іржаву зброю та химерні шпичаки на шоломах, милувалася самоцвітами, бронзовими, срібними та золотими прикрасами.

Крізь шпари у черепиці пробивалося тьмяне сяйво зірок або сіявся сніг — холодний, наче ті зотлілі шовки, що перетворювалися на порох від дотику руки. Лупаючи жовтими очима і зовсім не зважаючи на Арху, на кроквах під самим дахом сиділи сови.

Якось наприкінці зими, коли в Залі стояв лютий холод, Арха серед ночі прийшла до ляди[8] за Троном і, легко ступаючи по сходах, спустилася під землю. Дівчина чудово знала дорогу, що провадила до Підмогилля. У цьому тунелі Арха ніколи не запалювала світла. Тут вона завжди гасила ліхтар, коли присвічувала собі під ногами, прямуючи до Лабіринту. За роки, проведені у Храмі, Арха ніколи не бачила Підмогилля. От і тепер вона погасила свічку й, анітрохи не сповільнюючи ходи, пірнула у темряву, як риба у воду. Влітку у підземеллі не відчувалася спека, а взимку не допікав мороз. Тут завжди було прохолодно і доволі сухо. Вгорі, над землею, дужі студені вітри ганяли сніг пустельними просторами, а тут — ні вітрів, ні холоду, ні зими. У підземеллі ніколи нічого не змінювалося, тут владарювали мертва тиша та непроглядний морок.

Арха йшла до Карбованої Зали. Вряди-годи вона навідувалася сюди, щоби подивитися на настінні зображення, які вихоплювало з пітьми полум'я свічки. Невідомий митець викарбував тут постаті крилатих людей із великими ясними очима. Більше ніде у Гробницях не було такого карбування. Арха вважала, що різьбяр зобразив душі проклятих, яким уже не судилося відродитися до життя.

Карбована Зала знаходилась у Лабіринті, і щоби потрапити до неї, потрібно було перейти через печеру під Гробницями. Арха вже рушила вперед похилим тунелем, як раптом пітьму прорізав ледь помітний сірий промінь. То був кволий відблиск далекого світла!

Спочатку дівчині здалося, що у неї мерехтить в очах, як це часом буває в непроглядній темряві. Вона заплющила очі — сірий проблиск зник, розплющила — з'явився знову!

Арха зупинилася, мов укопана. Ледь помітний, та все ж видимий промінь, і де?! Там, де має панувати лише темрява! Вона ступила ще кілька кроків уперед, махнула рукою в напрямку майже непомітного сірого світла — і побачила помах своєї руки!

Дівчина рушила далі. Незбагненне сіре світло у самісінькому серці пітьми вразило жрицю настільки, що у неї в цю мить не було ні думок, ні страху. Арха у своїх чорних шатах тихо ступала босими ногами по кам'яній підлозі. Перед останнім поворотом коридору вона зупинилась, а тоді поволі, дуже поволі ступила останній крок, озирнулась і...

Вона ще ніколи не бачила того, що нараз постало перед її очима, хоч і прожила тисячу життів. Увочевидь, ця величезна склепінчаста печера, глибоко захована під могильним камінням, з'явилася тут завдяки Безіменним Силам Землі — людям таке було би не до снаги. Навколо іскрився гірський кришталь, по високих пілястрах та стрімких колонах, вирізьблених з білого вапняку підземними водами, чіпкою лозою стелилися витончені візерунки. Зачарована побаченим, вона раптом подумала, що перед нею — діамантовий палац, величний храм із аметисту та кришталю, яскиня, у якій світло здолало споконвічну темряву.

Диво це було породжене світлом, хоч і не яскравим, але сліпучим для очей, що звикли до пітьми. То було лагідне сяйво, схоже на болотяний вогник. Воно повільно рухалося у темряві, викрешуючи тисячі іскор із коштовного склепіння та відкидаючи химерні тіні на стіни печери.

Вогник горів на вершечку дерев'яної палиці, проте не чадів і не обвуглював її. Палицю тримав невідомий чоловік — сяйво на мить вихопило з темряви його обличчя. Арха завмерла, а чужинець і далі неквапно ходив по величезній печері, ніби чогось шукаючи. Він зазирав за різьблені кам'яні ґрати, обстежував коридори, що відгалужувалися від Підмогилля, але не заходив до жодного з них. А жриця непорушно стояла в темному закуті тунелю та чекала.

Чи не найважчим для Архи було усвідомлення того, що перед нею — незнайома людина. Адже їй майже не доводилося бачити чужинців. Спершу вона подумала, що це хтось зі стражників або якийсь простолюдин із тих, котрі живуть за стіною та служать Гробницям — пастух, раб чи ремісник. Мабуть, він прийшов сюди, сподіваючись щось поцупити зі скарбниць Безіменних.

Злодій! Блюзнір! Святотатець! Слова ці повільно зринули у пам'яті Архи. Перед нею був чоловік, а жоден чоловік не мав права ступити на священну землю Безіменних, щоби не осквернити її. І все ж цей смертний прийшов сюди, у цю печеру, яка була серцем Гробниць. Він проник у Підмогилля! І насмілився запалити світло там, де це було суворо заборонено, де від сотворіння світу нічого не порушувало пітьми! Чому ж його не покарав гнів Безіменних?

Тепер чоловік стояв і дивився на тверду грудкувату долівку, яку, вочевидь, нещодавно перекопали — кам'янистий ґрунт на тому місці ще не влежався. Там поховали отих трьох бранців із Авабата. Безіменні поглинули їх, чому ж вони не покарають чужинця? Чого вони чекають? Де їхня всемогутня влада, де їхній громовий голос?!

— Згинь! Геть звідси! Геть! — раптом несамовито заволала Арха. Застугоніла, заверещала у відповідь луна. Здалося навіть, що обличчя чужинця, який прожогом обернувся до жриці, начебто аж розпливлося від сили того крику. Арха та незнайомець на якусь мить зустрілися поглядами, і враз світло згасло. Щезла вся пишнота, й у печері знову запанувала наповнена мертвою тишею сліпа темрява.

Чари світла розвіялися, й Арха знову змогла тверезо думати. Було ясно, що злодій дістався до Підмогилля через Невільницький вхід у червоній скелі, тож саме туди він і тікатиме. Легко та безгучно, як тихокрила сова, Арха минула печеру й увійшла у тунель, який прямував до Невільницького входу. Тут вона зауважила, що знадвору не долинає ані найменший протяг. Отже, двері зачинені! Тепер звідси немає виходу — злодій потрапив у пастку!

Однак Арха розуміла й те, що в тунелі чужинця вже не було. Так близько, у такому тісному місці Арха відчула би його подих, вловила би його тепло та серцебиття. Але в тунелі нікого не було. Вона насторожилася. Куди ж він подівся?

Пітьма, немов чорна пов'язка, тиснула на повіки. На власні очі побачивши Підмогилля, Арха була вражена, ба навіть ошелешена. Досі вона знала його лише на дотик, а ще могла зорієнтуватися за порухом прохолодного повітря у темряві. Арха ніколи не бачила Підмогилля, і загадкова велич цього місця відкрилася перед нею у всій красі, ще таємничішій, аніж темрява.

Арха непевно ступала вперед. Вона йшла вздовж стіни, що тяглася ліворуч від неї. Біля входу в тунель, що вів до Лабіринту, жриця зупинилася та прислухалася, а тоді тихо поклала долоню на мур і відчула слабке дрижання кам'яних брил. Прохолодне повітря підземелля наповнював чужий дух. То були пахощі дикої шавлії, що росте на безлюдних пагорбах навколо Гробниць.

Арха повільно рушила назустріч запахові. Пройшовши кількадесят кроків, вона почула ходу незнайомця. Він ступав майже так само тихо, як і Арха, але йому вочевидь бракувало впевненості. Раптом до її вух долинув невиразний шум — здається, чужинець спіткнувся об нерівну долівку і мало не впав. Але в ту ж мить усе стихло. Арха трохи зачекала, а тоді рушила далі, пучками пальців обмацуючи стіну праворуч. Невдовзі вона натрапила на вмуровану металеву штабу[9], зупинилася і, ставши навшпиньки, дотяглася до шорсткого залізного руків'я, що стриміло зі стіни. А відтак щосили шарпнула важіль униз. Спочатку почувся жахливий скрегіт, а потім щось брязнуло. Звідкись жбухнуло снопом синіх іскор. Немов сварячись між собою, звуки відлунювали у темряві тунелю. Арха простягнула руку і намацала перед собою вищерблену поверхню залізних дверей.

Дівчина глибоко вдихнула і, тримаючись правої стіни тунелю, неквапом подалася до ляди у Тронній Залі. Вона йшла тихо і сторожко,

хоча тепер у цьому вже не було потреби. Арха спіймала злодія, адже двері, через які він пройшов, були єдиним входом і виходом з Лабіринту. Вони не відмикалися зсередини. Тож тепер чужинець опинився у пастці, з якої йому було не вибратися.

Арха повагом проминула Трон і увійшла до колонної зали. Перед наповненою жаром бронзовою чашею, що стояла на високій тринозі, жриця повернула і рушила до семи східців, що вели до Трону. Вона ступила на першу сходинку, вклякнула і припала чолом до холодного брудного мармуру, засміченого мишачими кістками, що їх із-під склепіння понакидали мисливі сови.

— Пробачте мені, що я бачила, як розвіялася ваша темрява, — пошепки благала Арха. — Даруйте, що бачила наругу над вашими могилами. Але я помщуся за вас! О, мої Повелителі, небавом смерть оддасть зловмисника вам у руки, і душа його ніколи не відродиться!

Проте навіть у цю мить перед очима Архи бриніло мерехтливе сяйво, світло життя, що кільчилося у володіннях смерті. Її гризла лише одна думка: "Як дивно все це було, як дивно..." Згадуючи те, що сталось у Підмогиллі, вона чомусь не відчувала ні гніву, ні жаху.

— І що я маю сказати Косіль? — запитала себе Арха, коли вийшла надвір і закуталась у плащ, ховаючись від поривів північного вітру. Трохи подумавши, відповіла: — А нічого! Ще не час... Адже я — Володарка Лабіринту. Богокороля це не стосується. Я розповім їй про все, щойно приготуюся до страти нечестивця. Але як же мені звести його зі світу? Треба буде покликати Косіль — хай подивиться, як він конатиме. Адже вона просто обожнює смерть. Цікаво, що шукав той чужинець? Може, він несповна розуму? І як він взагалі потрапив до підземелля? Ключі від ляди і Невільницького входу є лише у нас із Косіль. Мабуть, все-таки через Невільницький вхід. Але ж ті двері міг відчинити хіба що чаклун... Чаклун?!..

Арха зупинилася, хоча вітер мало не збивав її з ніг.

"Так, це — чарівник, чаклун із Внутрішніх земель, він шукає амулет Ерет-Акбе!"

І думка ця раптом видалася їй настільки урочою та знадливою, що Арху аж у жар кинуло. Дівчина зареготала. Її оточувало безмовне темне пустище. Шаленів пронизливий вітер. У Великому Домі всі давно вже поснули. Легкий, невидимий у темряві сніг звивався над землею, підхоплений вітром.

"Якщо він завдяки чарам знайшов вхід серед бурих скель, то, либонь, зуміє відчинити й інші двері! І я не зможу йому завадити!"

На якусь мить Арха оторопіла від цієї думки, але небавом знов опанувала себе. Так, це Безіменні дозволили чужинцеві увійти. Чому б і ні, зрештою? Він все одно не зміг би їм зашкодити. То чи варто боятися злодія, який не може втекти з місця крадіжки? Втім, якщо незнайомець спромігся так далеко зайти, то він, звісно, володіє неабиякими чарами, знаннями та силою. Але далі його чекає жорстоке розчарування! Жоден смертний не годен змагатися із Безіменними, суперечити волі Тих, що сидять на Порожньому Троні.

Щоби переконатися у слушності своїх думок, Арха подалася до Малого Дому. На ґанку спав Манан, закутавшись у плащ і стару вовняну ковдру, що правила йому за зимову постіль. Арха тихо, щоб не розбудити слугу, увійшла до будинку. У закуті порожньої зали вона навпомацки відімкнула тісну комірчину і довго викрешувала іскри з кременя, допоки врешті не знайшла в підлозі потрібне місце. Тоді стала навколішки та підважила кам'яну плиту. У шпарині між брилами підлоги дівчина намацала невеликий брудний клапоть грубої тканини. Арха висмикнула віхоть і відсахнулася: просто в обличчя їй ударив промінь світла.

Дівчина обережно зазирнула в отвір. Вона геть забула про оте мерехтливе сяйво, яке випромінювала палиця чужинця. Їй кортіло лише упевнитися, що злодій і досі в підземеллі. Отож, хоч Арха й не сподівалася наразитися на світло, проте незнайомець був саме там, де вона й гадала — у Лабіринті, просто під потайним отвором, перед залізними дверима, які вона за ним зачинила.

Чаклун стояв, тримаючи у руці довгу палицю, на вершечку якої горів чарівний вогник. Чужинець був зодягнений по-зимовому, немовби мандрівник або прочанин. На ньому був короткий важкий плащ, шкіряна куртка, вовняні підколінниці та шнуровані черевики. До наплечника була приторочена баклажка з водою, а на поясі висів ніж у піхвах. Чоловік стояв непорушно і щось обмірковував.

Згодом він повагом підняв патерицю і спрямував її осяйну верхівку на двері, яких Арха зі свого сховку, щоправда, не бачила. Тепер світло на кінці палиці стало трохи яскравішим і насиченішим. Чоловік голосно заговорив. Його мова видалася дівчині чудною, та ще дивнішим був глибокий і дзвінкий голос чужинця.

Невдовзі чарівне світло почало тьмяніти. На якусь мить воно й зовсім погасло, і чаклун розчинився у темряві. Але потім у Лабіринті знову спалахнув стійкий блідо-синій вогник. Двері не піддавалися чарам. Підземелля виявилося сильнішим за людську магію.

Чужинець огледівся навколо, не знаючи, що ж робити далі. Тунель, у якому він стояв, мав ліктів зо п'ять завширшки. Від грубої кам'яної долівки до стелі було ліктів дванадцять-п'ятнадцять. Давні мулярі, які звели ці стіни, припасували кам'яні блоки так щільно, що у шпарину між ними не пролізло б і лезо ножа. Стіни сходилися над головою, утворюючи вигнуте дугою склепіння.

Чоловік рушив уперед, і Арха втратила його з поля зору. Світло згасло. Дівчина вже зібралася покласти ганчір'яну затулу на місце і

посунути кам'яну плиту, як раптом із отвору знову пробився промінь світла. Чаклун повернувся до дверей. Мабуть, уже збагнув, що вибратися з Лабіринту набагато складніше, ніж заблукати.

Він знову заговорив.

— Емен, — промовив він тихо, а тоді повторив, уже голосніше: — Емен!

Зарипіли двері на залізних завісах і відлуння загриміло під склепінням тунелю. Арсі здалося, що земля затремтіла під її ногами.

Двері не відчинялися.

Чаклун тихо засміявся, так ніби подумав: "Ну й пошився ж я в дурні!" Відтак він знову окинув поглядом стіни й Арха помітила посмішку на його смаглявому обличчі. Тоді чоловік сів на підлогу, дістав із наплечника окраєць сухого хліба. Попоївши, відкоркував шкіряну баклажку, побовтав нею, але, мабуть, там уже мало що залишилося, бо, так і не напившись, чужинець заткнув флягу. А потому постелив під голову мішок, закутався у плащ і ліг, не випускаючи з рук свого ціпка. Тьмяне сяйво метнулося від палиці вгору і застигло за кілька ліктів від землі, над головою лежачого. Вільну руку чоловік поклав на груди, затиснувши в кулаці якийсь предмет, що висів на ланцюжку в нього на шиї. Чужинець вмостився зручніше, його погляд блукав під стелею. Та ось він зітхнув і заплющив очі. Світло поволі стало тьмяніти, чаклуна зморив сон.

Рука на його грудях розслаблено сповзла додолу, й Арха, яка не зводила із незнайомця очей, побачила оберіг, який він стискав у кулаці, — грубий уламок металу, схожий на півмісяць. Згасли останні відблиски чарівного світла — сплячого огорнула пітьма.

Арха заткнула шматиною дірку в підлозі, пересунула на місце кам'яну плиту і тихо пішла до своєї кімнати. Лежачи в цілковитій темряві, вона дослухалася до виття вітру і перед її очима стояло кришталеве сяйво, яким променилося Підмогилля, м'який вогонь на вершечку палиці, підземні мури і... усміхнене обличчя чужинця.

ПАСТКА ДЛЯ ЗЛОДІЯ

Наступного дня, впоравшись із повсякденними справами та відпустивши послушниць, яких вона навчала священних танців, Арха дременула до Малого Дому. Затемнивши кімнату, дівчина відкрила потайне вічко і зазирнула у підземелля. Там було темно і тихо. А втім, Арха й не сподівалася, що чужинець досі тупцюватиме під залізними дверима, просто це було єдине відоме їй місце, з якого вона могла заглянути під землю. Але як же тепер віднайти чаклуна, коли він заблукав у Лабіринті?!

Тар вважала (і її припущення збігалося зі спостереженнями Архи), що загальна довжина хідників Лабіринту з усіма поворотами, відгалуженнями, спіралями та глухими закутками сягала двадцяти з лишком миль. І хоча навпростець до найвіддаленішого від Гробниць тунелю було не більше милі, проте у Лабіринті не існувало прямих стежок: тунелі перетиналися, розгалужувалися, закручувалися, звивалися. То була ретельно продумана плутанина ходів, які закінчувалися там, де й починалися, бо Лабіринт не мав ані початку, ні кінця. Цими підземними тунелями можна було ходити вічно — і однаково нікуди не потрапити. Адже, по суті, йти тут було нікуди...

Арха знала напам'ять переходи до багатьох темниць і келій, та все ж навіть вона, вирушаючи вглиб Лабіринту, завжди брала з собою клубочок ниток і розмотувала його за спиною, просуваючись уперед. Адже, пропустивши бодай один поворот чи прохід, вона також могла заблукати. Вибратися із цього підземелля не допомогло б і світло, бо всі ходи тут були схожими, ніби дві краплі води.

Відтак чужинець міг подолати вже не одну милю, але навіть на сорок ліктів не віддалитися від залізних дверей Лабіринту.

Арха побувала і в Тронній Залі, і у храмі Богобратів, і в келії під кухнею. І скрізь, дочекавшись, коли поруч не буде нікого, вона через замасковані отвори намагалася хоч щось розгледіти у безмовній темряві. А коли настала морозна і зоряна ніч, Арха обійшла всі, лише їй одній відомі потаємні схованки, знову і знову вдивляючись у непроглядний морок. Але під землею було порожньо.

І все ж чужинець був там. Він просто мусив там бути, одначе спрага могла убити чаклуна ще до того, як Арха нападе на його слід. Що ж, згодом їй таки доведеться послати Манана в Лабіринт на пошуки мертвого тіла, коли вона переконається, що чарівник помер. Сама думка про це змушувала дівчину аж трястися від люті.

Нічого не знайшовши на Могильному пагорбі, Арха зійшла до храму Богокороля. Вкриті памороззю колони з різьбленими капітелями у зоряному сяйві здавалися білими, немов із слонової кістки. Арха постукала у двері, і невдовзі на порозі з'явилася Косіль.

— Що привело мою повелительку? — холодно і сторожко поцікавилася жриця.

— У Лабіринті ховається чоловік.

Новина заскочила Косіль зненацька: вперше за багато літ сталося щось таке, чого вона геть не сподівалася. Жриця ошелешено кліпала вибалушеними очима. І Арха подумала, що зараз Косіль дуже схожа на Пенте, коли та намагалася її мавпувати. Дівчина мало не пирхнула від сміху, однак уже за мить опанувала себе.

— Чоловік? У Лабіринті?

— Авжеж, чоловік, чужоземець.

Помітивши, що Косіль дивиться на неї з недовірою, Арха додала:

— Я знаю, як виглядають чоловіки, хоч і бачила лише кількох.

Косіль пропустила повз вуха її іронію.

— Як же він туди забрався?

— Гадаю, не обійшлося без чарів. У нього темна шкіра, тож, мабуть, він прибув сюди із Внутрішніх земель. Ще один грабіжник Гробниць. Я побачила його у Підмогиллі, під самісінькими Брилами. А коли злодій зауважив мене, то сховався у Лабіринті. Мені навіть здалося, що він бував там уже не раз. Я замкнула за ним залізні двері, а чужинець намагався відчинити їх чарами... Але дарма! А вранці він загубився десь у Лабіринті, і тепер я не можу його знайти.

— У нього є світло?

— Так.

— А вода?

— Менше, ніж півбаклажки...

— Що ж, його свічка досі вже мала згоріти, — вголос міркувала Косіль. — Ще чотири-п'ять днів. Щонайбільше тиждень. А тоді можеш послати моїх служників, нехай витягнуть тіло з-під землі. Його кров ми пожертвуємо Трону, а...

— Ні! — раптом промовила Арха, і голос її затремтів від люті. — Я хочу схопити його живим.

Жриця здивовано поглянула на Арху.

— Для чого?

— Щоби він... щоби цей блюзнір конав довше! Він поглумився над Безіменними! Споганив світлом Підмогилля! Зазіхнув на скарби Гробниць! Ні, його треба покарати набагато суворіше... Я не можу дозволити йому просто лежати у підземеллі та спокійно помирати!

— Так, — замислено мовила Косіль. — Але як ти упіймаєш його, Повелителько? Це ризикована справа. Може, краще залишити злодія напризволяще? Хіба мало в Лабіринті хідників, устелених кістками тих, кого поглинула темрява?.. Дозволь Силам Пітьми покарати чужинця так, як їм заманеться, згідно з чорною волею самого Лабіринту. Зрештою, смерть від спраги — жахлива смерть...

— Знаю, — сказала Арха, розвернулася і пішла геть, ховаючи голову під каптуром від пронизливого студеного вітру.

Вона приперлася до Косіль за порадою, як мала дитина, як остання дурепа! Але товстуха сама нічого не знала і знітилася, почувши приголомшливу новину. Єдине, що вона могла порадити, — дочекатися, доки чаклун помре від спраги. Але Косіль нічого не розуміє! Чужинця треба знайти — Арха не дозволить замордувати його так само, як отих нещасних з Авабата! Вдруге вона цього не витримає... Чужинця потрібно стратити серед білого дня і без зволікань. Було би непогано, якби цей зухвалий грабіжник Гробниць, що вперше за стільки літ наважився забратися у підземелля, загинув від меча. Його не можна залишати у Лабіринті, прирікши на смерть від спраги. Адже потому його мертвий дух не зможе відродитися і, завиваючи, вічно блукатиме потайниками підземелля.

Тієї ночі Арха майже не спала. Наступного дня їй довелося брати участь у священних обрядах та відправах. А коли звечоріло, вона знову

потай обійшла приховані прозурки[10], розкидані по всій території Гробниць. Коли до світанку залишалося кілька годин, Арха повернулася до Малого Дому, щоби трохи подрімати, але заснути так і не змогла. На третій день, перед вечором, вона, перетнувши пустище, прийшла до річки. Закуте у кригу русло їжачилося вмерзлими в лід стрілами очерету. Стоячи на березі, дівчина раптом пригадала, як восени, блукаючи Лабіринтом, вона зайшла дуже далеко, аж за Шість Шляхів, і, прямуючи довгим звивистим тунелем, виразно чула за стіною дзюрчання води. Може, незнайомець, знемагаючи від спраги, дістався до того тунелю і залишився там? Поблизу річки також були потайні отвори, ретельно сховані від чужого ока. Торік Тар показала дівчині, де вони розташовані, тож Арха знайшла їх без зайвого клопоту. Щоправда, у цій місцевості вона орієнтувалася, немов сліпець: дівчині здавалося, що вона не стільки видивляється, скільки намацує стежку до кожного тайника. Біля найвіддаленішої від Гробниць замаскованої прозурки Арха натягла каптур на голову, щоб денне світло не проникало під землю, припала до отвору в плоскій кам'яній плиті і затамувала подих — у підземеллі, просто перед її очима, тьмяно мерехтів чарівний вогник!

Це потайне вічко знаходилося над одним із глухих кутів Лабіринту. Наразі Арха бачила тільки спину і праву руку чужинця. Чоловік сидів навпочіпки і коротким кинджалом довбав кам'яну стіну. Відламане вістря ножа лежало на землі. Мабуть, чаклун зламав запоясника, намагаючись підважити камінь, щоби добратися до води, дзюрчання якої він ясно чув у мертвій тиші підземелля.

Тепер незнайомець рухався доволі мляво. За ті три дні і три ночі він дуже змінився і вже зовсім не нагадував того завзятого сміливця, котрий упевнено стояв перед залізними дверима і сміявся з власної слабкості. А втім, йому й досі не бракувало впертості! Щоправда, він уже не покладався на свої чари, а намагався здолати опір каміння, орудуючи поламаним ножем. Навіть чарівний вогник тепер потьмянів і ледве світився. Арха бачила, як блимнув вогник, голова чужинця похилилася і кинджал випав з його рук. Проте він з останніх сил підняв ножа і спробував знову встромити зламане лезо у щілину між каменями.

Лежачи на березі річки серед скутого кригою очерету й забувши, де вона знаходиться, Арха приклала долоні до рота і, припавши губами до холодного кам'яного отвору, гукнула:

— Чаклуне!

Відлуння її голосу заметалося у кам'яному мішку підземелля. Чужинець здригнувся, схопився на ноги і відбіг убік. Арха знову припала вустами до прозурки:

— Повертай назад і йди вздовж стіни, що тягнеться під річкою, до другого повороту. Тоді поверни праворуч, пропусти один поворот, а тоді знову поверни праворуч. На Шести Шляхах — знову праворуч. Тоді ліворуч, праворуч, ліворуч — і знову праворуч. Вийдеш до Карбованої Зали — там і залишайся!

Арха посунулася, щоб знову зазирнути у вічко, і, мабуть, ненароком впустила у підземелля сонячне світло. Бо коли вона знову подивилася під землю, чоловік уже стояв, задерши голову і пильно стежачи за потайним отвором у стелі. На його напруженому обличчі Арха розгледіла жахливі шрами. Губи чаклуна пошерхли від спраги, але очі були ясними. Він підняв свою патерицю, намагаючись присвітити під стелею. Дівчина перелякано відсахнулася, закрила вічко кам'яною затулою, присипала рінню, підвелася і швиденько подалася до Гробниць. У неї тремтіли руки, а до горла вряди-годи підкочувалася нудота. Арха не знала, що їй робити далі.

Якщо чаклун послухається її поради, то піде назад до залізних дверей і, зрештою, потрапить до Карбованої Зали. Там немає нічого такого, що могло би його зацікавити. Зате у стелі Зали є ще одне потайне вічко — просто під скарбницею храму Богобратів. Чи не про це подумала Арха, коли обізвалася до чужинця? Хтозна... Вона взагалі не розуміла, навіщо переймається його долею.

Арха могла б спустити у підземелля трохи води, а потім сказати чаклунові, куди потрібно йти, щоб напитися. Тоді б він ще деякий час протримався живим. Рівно стільки, скільки вона захоче. Якби час від часу підкидати йому води і трохи їжі, чужинець міг би ще довго залишатися в Лабіринті, блукаючи порожніми тунелями, а дівчина стежила б за ним через прозурки і повідомляла, де шукати поживу. Іноді вона дурила б його — нехай помучиться, впроголодь тиняючись підземеллям! Це стане йому гарним уроком за наругу над Безіменними, за те, що він, ніби йолоп, чванився перед могилами Нетлінних Мерців!

Щоправда, допоки він сидітиме в Лабіринті, Арха сама не зможе спуститися під землю.

— Чому? — питала вона себе і відповідала: — Бо він дремене через залізні двері! Я ж не зможу їх зачинити, коли буду там...

Однак утекти далі, ніж до Підмогилля, йому забракне сил. Правду кажучи, Арха боялася зустрітися з чужинцем. Її жахали його сила та чари, які допомогли йому забратися у Підмогилля, а також та магія, яка живила незгасний вогник на вершечку патериці. І все ж, чи не забагато причин для страху? Адже сили, що владарювали у підземеллі, були на її боці. Тут, в осідку Безіменних, чарівник був майже безсилий. Він не зумів відчинити залізні двері. Не зміг ані начарувати собі їжі, ані пробитися крізь мур до води, ані сотворити якусь демонічну бестію, яка би знищила перепони, — власне, він не зробив нічого такого, що б могло вразити Арху. За три дні блукання в Лабіринті чаклун навіть не спромігся знайти дорогу до Скарбниці, хоча заради цього він, мабуть, і прибув на Атуан. Утім, Арха й сама ще жодного разу не побувала у Скарбниці, зволікаючи з цим не лише тому, що надто побожно ставилася до святині, а й тому, що відчувала: слушний час іще не настав!

Раптом їй сяйнула думка: а чому б чаклунові не піти туди замість неї? Нехай подивиться на скарби! Все одно йому з них жодного зиску! А вона покепкує з нього — запропонує поласувати золотом і запити діамантами.

Із нервовим, гарячковим збудженням, яке ось уже третій день ніяк не полишало її, Арха побігла до храму Богобратів, поспіхом відімкнула скарбницю і припала до замаскованого вічка в підлозі.

У Карбованій Залі стояла цілковита темрява. Арха забула, що, аби потрапити сюди, чужинець мусив іти манівцями Лабіринту і подолати набагато більшу відстань, ніж вона. До того ж, він дуже охляв і ледве тягнув ноги. А може, він не затямив її підказок і знову заблукав? Не кожен зміг би все запам'ятати, єдиний раз почувши таку скоромовку. І взагалі, чи розуміє цей чужинець мову, якою вона до нього звернулася? Але, зрештою, хіба їй не байдуже? Чаклун може аж до скону потемки тинятися у Лабіринті! А потому його душа вовкулакою витиме в підземеллі, поки її не поглине пітьма...

Наступного ранку, після ночі, сповненої лихих сновидінь, Арха вдосвіта прийшла до потайного вічка у храмі Богобратів. Вона зазирнула під землю — і нічого там не побачила. Тоді жриця спустила у Карбовану Залу олов'яний ліхтар, підвішений на ланцюжку. Чужинець був там. У колі тьмяного світла Арха помітила його ноги і нерухому руку.

— Агов, чародію! — гукнула Арха.

Чоловік не поворухнувся. Невже помер? Оце й усе, на що він здатний? Арха презирливо посміхнулася, серце її шалено закалатало.

— Чаклуне! — крикнула вона ще раз, її голос відлунював у порожньому підземеллі.

Чужинець підвів голову, сів і стривожено озирнувся навколо. Відтак глипнув угору — і скривився, мружачись від світла, що лилося з крихітного ліхтаря. На його обличчя страшно було й глянути: змарніле, висохле, як у мумії.

Він потягнувся рукою до ціпка, що лежав поруч. Сили вже покинули його.

— Гей, чаклуне, хочеш побачити скарби Гробниць?

Чарівник, усе ще мружачись, підвів очі догори. За якусь мить він криво усміхнувся і кивнув головою.

— Виходь із зали і рушай ліворуч. Поверни в перший лівий прохід... — Арха, не затинаючись, скоромовкою проказала весь довгий маршрут і додала: — Там ти знайдеш те, по що прийшов. І, може, навіть воду. А що б ти зараз вибрав, чаклуне?

Чоловік, спираючись на свою палицю, ледве звівся на ноги. Поглянувши вгору, він спробував щось сказати. Однак слова застрягли в його пересохлому горлі. Тоді він майже непомітно знизав плечима і вийшов із зали.

Ні, даремно цей зайда сподівається на те, що вона врятує його від спраги. Та й до Скарбниці йому нізащо не потрапити! Надто вже складними були її вказівки — він їх не запам'ятає! До того ж, шлях до Скарбниці пролягає повз Безодню... Не маючи світла, чужинець остаточно загубиться в Лабіринті, і в якійсь із тісних порожніх зал, врешті-решт, упаде від утоми і сконає. А потому Манан витягне його тіло нагору. І на цьому все скінчиться. Арха схилилася над потайною прозуркою й аж затряслася всім тілом, покусуючи губу — так, немов її терзав нестерпний біль. Ні, вона не дасть йому води! Вона дасть йому смерть! Смерть, смерть, смерть, смерть!

* * *

У цей нелегкий час до неї навідалася Косіль. Огрядна жриця у теплій зимовій сутані важкою ходою увійшла до скарбниці.

— Той напасник уже мертвий?

Арха подивилася їй просто у вічі.

— Думаю, що так, — озвалася вона, підводячись із землі і обтрушуючи мантію. — Принаймні, його чарівне світло вже згасло.

— Він міг напустити на тебеману. Чаклуни не мають рівних у лукавстві.

— Я зачекаю ще день, щоб упевнитися.

— А ще краще — два дні. Тоді пошлемо Дюбі під землю і він забере звідти труп. Все-таки Дюбі дужчий за старого Манана...

— Так, але Безіменним служить саме Манан! У Лабіринті є місця, куди Дюбі заходити зась, і хтозна, може, чужинець ховається в одному з них.

— Ну, тоді воно й так споганене...

— Смерть злодія стане жертвою очищення, — пояснила дівчина. По тому, як Косіль дивилася на неї, Арха зрозуміла, що товстуху щось непокоїть. — Це мої володіння, жрице. І я сама дбатиму про них так, щоби догодити Безіменним. Мені більше не потрібні уроки смерті.

Косіль повагом сховала похмуре обличчя під чорною відлогою — немов черепаха, що втягує голову під панцир.

— Гаразд, володарко, — промовила вона.

Жриці розсталися перед вівтарем Богобратів. Арха неквапом прийшла до Малого Дому і покликала до себе Манана — він мав її супроводжувати. Тепер дівчина вже знала, що їй робити.

Піднявшись схилом пагорба до Тронної Зали, Арха і Манан спустилися в Підмогилля. Удвох налігши на довгий важіль, вони відчинили залізні двері Лабіринту і, запаливши ліхтарі, рушили далі. Арха провела Манана до Карбованої Зали, а вже звідти вони подалися до Скарбниці.

Небавом, пройшовши кількасот кроків звивистим тунелем, Арха побачила чужинця. Він лежав на кам'янистій долівці, наче купа старого ганчір'я. Перш, ніж упасти, чоловік відкинув убік свою чарівну патерицю, яка лежала неподалік. На його губах запеклася кров, очі були напівзаплющені.

— Він іще живий, — опустившись на коліна, промовив Манан і поклав свою жовту руку на темну шию чарівника, намацуючи пульс. — Дихає... Задушити його, повелителько?

— Ні. Він потрібен мені живим. Бери його на руки і гайда за мною!

— Живим? — занепокоєно перепитав Манан. — Навіщо, маленька повелителько?

— Щоби зробити його рабом Гробниць! А тепер припни язика і виконуй наказ!

Насилу перекинувши обважніле тіло чаклуна через плече, Манан жалібно скривився і, зігнувшись у три погибелі, поплентався за Архою. Важка ноша заважала старому йти, він не встигав за дівчиною, тож вони кілька разів зупинялися, щоби Манан міг перевести дух. Лабіринт скрізь виглядав однаково: сірі, щільно припасовані брили, нерівна кам'яниста долівка, затхле повітря. Манан засапався і спітнів, чужинець лантухом

висів у нього на плечі, ліхтарня відкидала тьмяне світло на похмурі стіни тунелю. Коли Манан зупинявся, щоби відпочити, Арха зволожувала сухі вуста незнайомця водою — зовсім трохи, щоби життя, повертаючись у непритомне тіло, не вбило його.

— Нести його до Кайданної темниці? — запитав Манан, коли вони підійшли до тунелю перед залізними дверима. І тільки тепер Арха задумалася: куди ж запроторити бранця? Вона розгубилася.

— Ні, не туди! — зупинила вона Манана. А сама мало не зомліла, згадавши задимлену яскиню, нестерпний сморід і німих в'язнів із безтямними очима. Крім того, до темниці завжди могла навідатися Косіль. — Він залишиться у Лабіринті, щоби магічна сила не повернулася до нього. Але де саме нам його покинути?

— Може, в Карбованій Залі, повелительно? Там є двері й міцний засув... Звісно, якщо цього досить, щоби його зупинити...

— Тут, у підземеллі, він безсилий. Гаразд, неси його туди!

І Манан поволік бранця назад — добрий шмат уже пройденого шляху старому довелося подолати ще раз. Але він був занадто зморений, щоби ремствувати... Коли вони нарешті ввійшли до Карбованої Зали, Арха скинула з себе довгий вовняний плащ і розстелила його на брудній підлозі.

— Клади його на плащ, — наказала вона.

Манан ошелешено витріщився на неї і пробелькотів:

— Повелительно...

— Манане, цей чоловік потрібен мені живим. А так він помре від холоду... Поглянь, як він тремтить!

— Він споганить твоє вбрання! Цьому блюзнірові не можна навіть торкатися до шат Єдиної Жриці! — промовив Манан, скривившись, наче від болю.

— Що ж, тоді мені доведеться спалити цей плащ... Ну ж бо, годі скиглити, Манане!

Стражник не мав що відповісти і покірно поклав бранця на розстелений плащ. Чаклун лежав тихо, як сама смерть. Лише на шиї у нього кволо пульсувала жилка, а тілом іноді пробігали судоми.

— Не завадило би його закувати, — запропонував Манан.

— Невже ти так його боїшся? — пирхнула Арха.

Одначе, коли Манан показав на вмурований у стіну залізний гак, до якого можна було прикувати бранця, вона дозволила йому сходити в Кайданну темницю і принести звідти ланцюг і сталевий обідець. Манан, уголос повторюючи вказівки Архи, рушив тунелем. Звісно, він уже не раз бував у Карбованій Залі, але ще ніколи не блукав підземеллям сам-один!

При тьмяному світлі ліхтаря Арсі здалося, що зображення на всіх чотирьох стінах Карбованої Зали почали рухатися — незграбні людські постаті з пониклими крилами звивалися та кружляли у химерному танці.

Арха стала навколішки і влила ще кілька крапель води у рот мага. Він закашлявся, і руки його кволо потяглися до баклаги. Арха ще раз дала йому напитися. Бранець лежав горілиць, його спітніле обличчя було брудне і закривавлене. Несподівано він промимрив кілька слів незнайомою мовою.

Нарешті повернувся Манан і приніс шматок ланцюга та залізний обруч, яким одразу ж обперезав в'язня, з'єднавши кінці обода важенною колодкою.

— Не дуже щільно, може вислизнути, — бурчав старий, припинаючи ланцюг до вмурованого у стіну кільця.

— Та ні! Ось, поглянь, — Арха, вже не лякаючись чаклуна, показала, що її долоня не пролазить між обручем та ребрами прикутого бранця. — Хіба що схудне після кількох днів голоду...

— Повелительно, — промовив Манан, — не подумай, що я сумніваюся, але... Який зиск із цього раба для Безіменних? Та ж він чоловік!

— А ти, Манане, — старий телепень! Але годі вже базікати!

Бранець стежив за ними втомленими ясними очима.

— Де його палиця, Манане? Ага, он вона! Я візьму її, у ній криється магічна сила. Ось, і це теж... Це я також візьму, — вона швидким рухом зняла з в'язня срібний ланцюжок, що висів у нього на шиї. Чаклун схопив дівчину за руку, намагаючись завадити їй, і Манан копнув його в плече. Арха помахала ланцюжком над головою бранця. Але він уже не міг його дістати.

— Це твій оберіг, чаклуне? Він багато для тебе важить? Одразу й не скажеш! Невже ти не міг знайти собі чогось кращого? Я збережу його для тебе, — і вона вдягнула ланцюжок собі на шию, сховавши оберіг під важким коміром вовняної мантії.

— Ти однаково не знаєш, що з ним робити, — хрипко промовив бранець. Він трохи неправильно вимовляв карґадські слова, проте його можна було зрозуміти.

Манан знову стусонув його ногою, чаклун зойкнув від болю і заплющив очі.

— Облиш, Манане! Ходімо звідси...

Арха вийшла із Зали, старий буркотун поплентався слідом.

А вночі, коли всі поснули, Арха знову прийшла на пагорб. У келії за Троном вона наповнила джерельною водою баклагу і принесла її разом із великою житньою хлібиною до Карбованої Зали. Дівчина поставила все це за дверима, але так, щоби в'язень міг дотягтися до харчів. Зараз він спав і навіть не ворухнувся. Тож Арха повернулася до Малого Дому і небавом заснула безтурботним сном.

Наступного дня пополудні вона знову прийшла у Лабіринт. Хлібина зникла, баклага була порожньою, а чужинець уже сидів, спираючись спиною на стіну. На його темному обличчі, брудному і спотвореному шрамами, застиг вираз зосередженої задуми.

Арха стала біля протилежної стіни Карбованої Зали, щоби прикутий чужинець не міг до неї дістатися. Спершу вона поглянула на нього, потім озирнулася навколо, але не помітила нічого вартого уваги. Щось заважало їй говорити. Серце калатало, наче від страху, хоча їй не личило боятися чужинця — його доля була у її руках.

— Як приємно побачити світло! — сказав він тихим, але глибоким голосом, почувши який дівчина аж знітилася.

— Як тебе звати? — владно запитала Арха. І їй здалося, що голос її прозвучав пронизливо і тонко.

— Ну, здебільшого мене звуть Яструбом.

— Яструб? Це твоє Істинне ім'я?

— Ні.

— Тоді як тебе звати?

— Я не можу сказати тобі цього. А ти — Єдина Жриця Гробниць?

— Так.

— Як тебе звати?

— Мене звуть Арха.

— Тобто "поглинута", так? — темні очі чарівника пильно дивилися на Арху. Він ледь помітно посміхнувся. — А твоє ім'я?

— Я не маю імені. Не розпитуй мене! Звідки ти прибув сюди?

— Із заходу, із Внутрішніх земель.

— З Хавнору?

Це була єдина відома їй назва чи то міста, чи то острова, що належав до Внутрішніх земель.

— Так, із Хавнору.

— Чого тобі тут треба?

— Гробниці Атуану славляться серед мого народу...

— Але ж ти — поганин! Усі ви, мешканці Внутрішніх земель, — жалюгідні невіри!

В'язень заперечно похитав головою:

— Ні, жрице. Я вірю в сили пітьми! Якось мені вже доводилося зустрічатися з Безіменними... Одначе, це було не тут!

— А де ж тоді?

— На островах Архіпелагу. У Внутрішніх землях теж є місця, де, як і тут, владарюють Одвічні Сили. Проте жодне з них не зрівняється величчю із Атуаном. Ніде більше немає такого храму та жриць, які поклоняються Безіменним.

— І ти, певна річ, також прийшов віддати їм шану! — засміялася Арха.

— Ні, я прийшов сюди як грабіжник, — відповів чаклун.

Обличчя його було серйозним.

— Хвалько!

— Та ні, чого ж?.. Звісно, я знав, що це нелегка справа...

— Нелегка?! Та це тобі просто не під силу! Якби ти не був поганином, то знав би, як Безіменні пильнують те, що їм належить!

— Те, що я шукаю, їм не належить.

— Тоді це, без сумніву, має належати тобі?

— Це може належати мені...

— І хто ж ти такий? Бог? Король? — Арха зміряла бранця зверхнім поглядом. — Ти — лише нікчемний злодюжка!

Не відповівши нічого, він поглянув їй просто у вічі.

— Не смій витріщатися на мене! — вереснула Арха.

— Володарко, — примирливо сказав чаклун, — я не хотів тебе образити. Я нетутешній і не знаю, як належить виявляти повагу до Єдиної Жриці. Пробач, якщо недоголив...

Арха відчула, як у її скронях стугонить гаряча несамовита кров. Але чужинець уже відвів погляд убік і не побачив густого рум'янцю на щоках дівчини.

На якийсь час у темниці запала мовчанка. А зі стін сумними незрячими очима на них дивилися різьблені крилаті постаті.

Арха принесла у Лабіринт кам'яний глек із водою, тож чаклун раз у раз спрагло позирав на нього.

— Напийся, якщо хочеш, — запропонувала дівчина.

Бранець легко, немовби келих вина, підхопив глечик і припав до нього губами. Напившись, він намочив краєчок рукава і поспіхом обтер брудне обличчя та руки від крові та павутиння. Поки чаклун чепурився, Арха стежила за ним.

Умившись, неначе кіт, чаклун трохи покращав, але на його обличчі проявилися старі, давно загоєні шрами — чотири білі смуги, неначе подряпини від страшних кігтів, тяглися від ока до підборіддя.

— Звідки в тебе ці шрами? — запитала Арха.

В'язень відповів не відразу.

— Дракон? — ущипливо спитала дівчина. Власне, вона й прийшла сюди саме для того, щоби покепкувати з бранця, поглузувати з його безпорадності.

— Ні, не дракон.

— Отже, ти принаймні не повелитель драконів?

— Ні, — неохоче відповів чаклун. — Я справді повелитель драконів, але ці шрами з'явилися раніше. Казав же я тобі, що вже зустрічався із силами пітьми... Мене поранив один із поплічників Безіменних. Та зараз він уже не безіменний, бо, зрештою, я таки зумів дізнатися його ім'я...

— Що ти хочеш сказати? Яке ім'я?

— Цього я тобі не можу розповісти, — відповів чаклун і усміхнувся, хоча обличчя його залишалося серйозним.

— Це нісенітниця, дурна маячня, блюзнірство... Адже вони — Безіменні! Ти хоч розумієш, про що ти базікаєш?!

— Я розумію це краще за тебе, жрице, — промовив чаклун й осікся. — Поглянь-но ще раз! — він повернувся до неї так, щоби вона добре роздивилася страшні шрами на його щоці.

— Я не вірю тобі! — сказала Арха, і голос її тремтів.

— Жрице, — сказав чоловік лагідно, — ти ще молода і служиш Безіменним не так уже й довго...

— Недовго? Ти нічого в цьому не тямиш! Я — Єдина Жриця! Постійно відроджуючись, я служу своїм повелителям уже не одну тисячу літ! Я — їхній голос і руки! Я караю тих, хто плюндрує Гробниці і намагається

побачити те, чого бачити не можна! Годі вже базікати! Хіба ти не розумієш, що я можу хоч зараз гукнути слугу і він зітне тобі голову? Або можу залишити тебе напризволяще — і ти сконаєш від спраги у цій темниці! Мої володарі знищать твою плоть і поглинуть душу, а твої кістки покриються вічним пилом...

Чарівник мовчки кивнув.

Арха затнулася і, не знаходячи слів, кинулася геть із Зали, зачинивши за собою двері на засув. Нехай тепер думає, що вона вже не повернеться! Нехай скніє у темряві, хай лається і тремтить, марно намагаючись скористатися своїми поганськими чарами!

Однак у цю мить дівчина чомусь уявила, як чаклун спокійно лягає на долівку, готуючись до сну, ніби ягня на сонячній галявині. Арха бачила це так само яскраво, як тоді — перед залізною брамою Лабіринту. Спересердя вона плюнула на замкнені двері, накреслила у повітрі магічний знак, щоби відігнатиману, і рушила у Підмогилля.

Тримаючись шорстких, немов вкритих памороззю, стін, Арха прямувала до ляди у Тронній Залі. Її охопило нестримне бажання запалити ліхтар, щоб іще хоч раз побачити приголомшливу красу озореної кришталевим сяйвом священної печери. Але натомість вона тільки міцніше заплющила очі та прискорила крок.

ВЕЛИКИЙ СКАРБ

Ще ніколи щоденні обряди й обов'язки не були для Архи такими довгими та незначущими. Тепер жіноцтво, серед якого вона жила, здавалося їй жалюгідним і нудним: метушливі дівчатка; послушниці з блідими обличчями та хитрими очима; незворушні, пихаті жриці, що приховували свої заздрощі та злобу, дріб'язкові амбіції та невдоволені пристрасті.

Утім, її, служницю могутніх сил і жрицю похмурої Темряви, не обходила вся ця повсякденна марнота. Арха не переймалася гнітючим убозтвом тутешнього життя, чи не єдиною втіхою в якому був більший, ніж зазвичай, шмат масної баранини в сочевичній затірці. Єдиній Жриці, звісно, не загрожувала перспектива такого існування. У її володіннях панувала велична і безмовна ніч.

І там, серед непроглядної темряви, скніє в'язень — смаглявий чоловік, майстер темних чар, прикутий до камінної стіни. Либонь, зараз він думає лише про те, коли повернеться жриця і що принесе йому її повернення: хліб, воду і життя чи жертовний ніж і смерть?

Арха розповіла про бранця тільки Косіль — товстуха однаково нікому не розкаже! Чужинець уже третю добу нидів у Карбованій Залі, а Косіль навіть не згадувала про нього. Мабуть, вона вважала, що чаклун уже сконав і Манан відтягнув його тіло до Зали Кісток. Це було досить дивно, адже Косіль завжди пхала носа в такі справи. Однак Арха заспокоювала себе тим, що цього разу мовчання жриці е цілком природним: Косіль любила таємничість і не терпіла запитань. До того ж, Арха наказала їй не втручатися, тож товстуха, мабуть, просто підкорилася її волі.

І все ж, якщо Косіль вважає бранця мертвим, то Арха не може просити для нього їжу. Тому їй довелося трохи попостити, гамуючи голод кількома яблуками та сушеною цибулею, які Арха поцупила в коморі Великого Дому. Дівчина наказала приносити їй сніданок та вечерю у Малий Дім, вдаючи, що хоче усамітнитися. Проте щоночі вона відносила харчі до Карбованої Зали — геть усе, крім юшки. До голоду їй було не звикати — Арха могла протягом кількох днів обходитися без їжі, навіть не помічаючи цього. Чоловік водномить уминав її крихітну пайку хліба, сиру та бобів. Звісно, він міг з'їсти й уп'ятеро більше, однак щоразу ґречно дякував дівчині, немов був її гостем, а вона — гостинною господинею, як на тих придворних бенкетах у палаці Богокороля, де столи вгиналися від смаженого м'яса, пухких паляниць і вина у кришталевих карафах.

Поза тим, її дуже забавляли нічні бесіди з чужинцем.

— Розкажи мені про Внутрішні землі, — наказала Арха, вмощуючись на стільчику зі слонової кістки, який вона приносила з собою, щоби не сидіти на голій долівці нарівні з в'язнем.

— Ну, там багато цікавого... — почав чаклун. — Кажуть, що до складу Архіпелагу належить понад півтораста островів, але ж їх оточують Широти, які ще взагалі майже не досліджені. Ніхто не знає, де пролягає межа людського світу. А от найславетнішим краєм є, мабуть, Хавнор, великий суходіл у центрі Архіпелагу. Посеред цього острова, навколо гавані, заповненої кораблями, розкинулося місто Хавнор. Над палацами тамтешніх вельмож і купців височіють вежі з білого мармуру. Дахи будинків вкриті червоною черепицею, а мости через канали вимощені червоною, блакитною та зеленою мозаїкою. Над вежами майорять барвисті знамена, а найвища з них увінчана мечем Ерет-Акбе, який, наче шпиль, спинається у небо. Коли у Хавнорі світає, лезо меча першим спалахує у променях сонця, а коли сутеніє, то меч іще довго яріє золотавим сяйвом.

— А хто такий Ерет-Акбе? — хитро запитала Арха.

Чарівник перевів на неї погляд і посміхнувся.

— Отже, ви тут і справді нічого не чули про Хавнор... А що ти взагалі знаєш про Ерет-Акбе?

— Лише те, що він втратив свою чарівну патерицю, оберіг і магічну силу так само, як і ти, — відказала Арха. — Він утік від Верховного Жерця і десь на заході загинув у кігтях дракона. Та якби він навідався до Гробниць, то дракони залишились би голодними.

— Схоже, що так, — усміхнувся в'язень.

Арсі раптом перехотілося говорити про Ерет-Акбе, їй здалося, що чаклун намагається кепкувати з неї.

— Кажуть, він був Повелителем драконів. Ти хвалився, що нібито теж умієш з ними обходитися... Розкажи мені про це!

Арха, як і раніше, не приховувала іронії, проте чаклун на всі її запитання відповідав щиро, без тіні лукавства.

— Повелитель драконів, — пояснив він, — це не приборкувач, а той, хто вміє розмовляти з цими дивними створіннями. По суті, дракони не мають повелителів. Вони, звісно, можуть побесідувати з людиною, а можуть і просто з'їсти її. Тож Повелителем драконів є той, хто може сподіватися на перший варіант і не боїться другого.

— Хіба дракони вміють розмовляти?!

— Ого, ще й як! Вони балакають Прамовою — ми знаємо її доволі кепсько, застосовуючи свої убогі знання у царині магії. Проте ніхто з людей не знає навіть десятої частини Прамови. Щоби вивчити її повністю, наше життя надто коротке. А дракони живуть тисячу літ... Словом, із ними є про що поговорити!

— А на Атуан і дракони трапляються?

— Ні, тут їх немає, і на Кареґо-Ат теж — перевелися кілька століть тому. Втім, кажуть, що й у вас на півночі, серед гір острова Ґур-ат-Ґур, ще трапляються чималенькі дракони. А у Внутрішніх землях вони тримаються біля окраїн, там, де починаються Західні широти. Дракони гніздяться на безлюдних островах, куди рідко хто навідується. Зголоднівши, вони спустошують східні землі, але це буває нечасто. Колись я бачив острів, де відбуваються їхні спільні танці. Дракони, махаючи велетенськими крильми, кружляючи, злітають у небо, немов підхоплене осіннім вітром пожовкле листя...

Здавалося, ніби в цю мить чаклун бачив те, про що розповідав. Незважаючи на похмурі стіни Карбованої Зали, на темряву і холод, перед його очима оживав далекий краєвид — залита сонячним промінням безмежна морська далечінь, над якою ширяли, підхоплені вітрами, золоті дракони.

— Брешеш! — люто вереснула дівчина. — Ти все це вигадав!

Чоловік здивовано поглянув на неї.

— Навіщо мені брехати, Архо?

— Щоби я почувалася полохливою дурепою! А ти — мудрим Повелителем драконів, могутнім чаклуном, хоробрим мандрівником і таке інше... Ти бачив вежі Хавнору і танці драконів, ти знаєш усе про все. А я животію в неуцтві, ніде не бувала. Але твої знання нічого не варті! Ти — лише нікчемний злодій, якого спіймали на гарячому! І байдуже, що у світі є океани, білі вежі, дракони і всі оті дива, про які ти торочиш, — однаково тобі судилося сконати у підземеллі! Усе, що я знаю, — це тиша і морок Гробниць. І це все, що існує насправді. Тільки тиша і темрява, більше нічого! Інших істин не існує!

Чоловік схилив голову. Його довгі, темні, як мідь, руки спокійно лежали на колінах. Арха побачила шрам на його обличчі. Він далі, ніж вона, заходив у пітьму, він краще від неї знав, що таке смерть — навіть смерть... У її серці знову закипіла ненависть до чужинця. Чому він сидить отут — такий беззахисний і водночас такий сильний? Чому Арха ніяк не може зламати його дух?

— Знаєш, чому я залишила тебе живим? — несподівано запитала жриця. — Я хочу, щоби ти навчив мене своїх чаклунських штучок. Житимеш доти, доки матимеш що показати. Але якщо нічим не здивуєш і всі оті чутки про дивовижне мистецтво магії виявляться брехливими, то я накажу тебе стратити. Зрозумів?

— Так.

— От і чудово. Тоді починай.

Чаклун обхопив руками голову і перемінив позу. Залізний обруч заважав йому сісти зручніше, тому він ліг. Зрештою, підвівши обличчя, він дуже серйозно заговорив:

— Послухай, Архо, я — справді маг і володію чарівною силою. Правда й те, що у яскині Одвічних Сил моя магія дуже слабка і не може стати мені в пригоді. Зараз я можу створити для тебе хіба що декілька ілюзій. Такими "дивами" я розважався ще змалечку, тому навіть тут зумію їх тобі показати. Однак вони можуть тебе злякати, а якщо від страху ти розлютишся, то захочеш мене вбити. Якщо ж моє мистецтво розчарує тебе, то ти вважатимеш мене брехуном. Так чи інакше, я ризикую головою. Хоча зараз єдине моє бажання — залишитися живим.

Арха засміялася і сказала:

— Ну-ну, не бійся! Поки що я не збираюся тебе вбивати. Я чудово знаю, що твої чари — це мана, і нічого не боюся! До речі, я б і справжньої магії не боялася... Так що показуй свої ілюзії!

Тепер уже чаклун розсміявся так само, як і Арха хвилину тому Вони бавилися його життям, наче м'ячиком.

— Що ти хочеш побачити?

— А що ти можеш показати?

— Що завгодно...

— Ну ти й хвалько!

— Ні! — різко відповів маг. Слова Архи допекли йому до живого. — Я не хвалько. Принаймні не вважаю себе таким.

— То покажи мені щось таке, чого тобі не шкода показати!

Опустивши голову, в'язень якийсь час дивився на свої руки. Нічого не сталося. Висока свічка всередині ліхтаря горіла тьмяно, але рівно. На стінах завмерли похмурі зображення крилатих людей з підмальованими червоною фарбою очима. Ніщо не порушувало тиші. Арха розчаровано і трохи засмучено зітхнула. Маг не мав сили: базікав про великі речі, але, по суті, був нікчемою. Тільки й того, що до брехні скорий, бо навіть злодій з нього кепський.

— Ну, — нарешті сказала вона і підвелася, підбираючи довгі поли. У цю мить її важка вовняна мантія якось дивно зашелестіла. Арха поглянула на себе — і вражено підскочила! Замість звичного грубого вбрання на ній були м'які, яскраво-блакитні, як присмеркове небо, шовкові шати, що пишно спадали додолу. Сукня була гаптована срібними нитками, оздоблена крихітними перлами та кришталем, що виблискували при світлі ліхтаря, ніби вранішня роса.

Арха приголомшено витріщилася на чаклуна.

— Ну, як тобі? Подобається? — запитав він.

— Звідки все це?...

— Ця сукня схожа на вбрання однієї принцеси, яку я колись бачив під час свята Сонцестояння на острові Хавнор, — сказав в'язень, задоволено поглядаючи на жрицю. — Ти ж просила показати щось дивовижне. Ось я й показую тобі тебе саму.

— Зроби... зроби так, щоби це зникло!

— Ти віддала мені свій плащ, — сказав він докірливо. — Я мушу якось тобі віддячити. Але це ж тільки ілюзія! Ось, поглянь...

Він не промовив ані слова, не поворухнувся, але розкішна сукня вмить зникла. На Арсі знову була її чорна вовняна сутана.

— Звідки мені знати, — нарешті запитала вона, — що ти справді той, за кого себе видаєш?

— Але я не знаю, за кого ти мене маєш, — відказав чарівник.

Арха знову замислилася.

— Ти міг би напуститиману, щоби я побачила тебе у подобі... — вона затнулася, бо маг підняв руку і жестом показав угору. Арха подумала, що він знову чаклує, і притьмом відсахнулася до дверей. Однак, стежачи за рукою мага, вона уздріла вічко потайної прозурки у склепінні Карбованої Зали. Світло звідти не просочувалося і, звісно, крізь цей отвір годі було щось побачити чи почути. Проте маг показував туди і його питальний погляд вимагав відповіді.

На якийсь час запала цілковита тиша.

— Твоя магія — то лише забавка для дітлахів, — сказала Арха, чітко вимовляючи кожне слово. — Дурне штукарство. Я такого вже надивилася. Тепер тебе поглинуть Безіменні. Я більше не прийду.

Вона схопила ліхтар і, грюкнувши дверима, вийшла із Зали. Тоді стала під стіною і перелякано завмерла. Що їй тепер робити?

Що саме бачила Косіль? Чи чула товстуха їхню розмову з магом? Арха вже не могла пригадати. Їй завжди здавалося, що вона говорить в'язневі не те, що потрібно сказати. Він постійно збивав її з пантелику байками про драконів, про вежі Хавнору, про те, як дав ім'я

Безіменному. Мабуть, бранець таким чином сподівався довше прожити. Але він і словом не обмовився про справді суттєві речі. Та й вона навіть не спитала його про оберіг, який і досі ховала на грудях. Отже, по суті, Косіль не могла почути нічого зайвого.

А чи варто їй взагалі боятися Косіль? І якої напасті можна від неї чекати? Втім, відповідь на ці питання Арха знала наперед. Адже немає нічого простішого, ніж убити ув'язненого в клітці сокола. Прикутий до кам'яного муру, маг був цілком безпорадним. Тож Косіль будь-коли може наказати своєму стражникові Дюбі задушити чаклуна. Якщо ж вони не знатимуть, як дістатися до темниці, то жриця Богокороля може запросто насипати через потайне вічко у стелі Карбованої Зали отруйного порошку. Адже Косіль має вдосталь всілякого смертоносного зілля: є отрути і для їжі, і для води, а є й такі, що отруюють повітря, яким дихає нещасна жертва. Словом, Уже вдосвіта чаклун був би мертвим, і все було би позаду. Тоді вже ніяке світло не тривожило би спокій Гробниць.

Вузькими кам'яними проходами Арха покинула Підмогилля. У темряві біля входу дівчину терпляче дожидався Манан. Слуга вважав її ставлення до в'язня легковажним, тож Арха заборонила старому постійно ходити за нею слідом. Зрештою, вони домовилися, що Манан чекатиме біля входу, і зараз Арха зраділа, що стражник виявився поруч. Принаймні, йому можна довіряти.

— Манане, зараз ти підеш до Карбованої Зали і скажеш бранцеві, що забираєш його, щоби поховати живцем під Гробницями.

Маленькі очі Манана спалахнули.

— Тільки скажи це голосно! А потім зніми з нього ланцюг і відведи.

Арха затнулася, бо ще не вирішила, де сховати бранця.

— До Могильних брил? — поспішив вимовити Манан.

— Ні, телепню! Я ж звеліла тобі тільки сказати це! Зачекай...

Де ж сховати чарівника від Косіль і її нишпорок? Ніде, хіба у найсвятіших і найпотаємніших закутках підземелля, у самому серці яскині Безіменних, куди не наважиться увійти Косіль. Та чи існує взагалі таке місце, яке могло би вселити страх у душу товстухи? Можливо, жриця і справді побоюється Володінь Пітьми. Але вона здатна приборкати свої страхи, аби лише домогтися поставленої мети. Важко сказати, наскільки добре Косіль вивчила Лабіринт. Арха підозрювала, що вона знає набагато більше, ніж удає. Адже й Тар, і Арха Колишня розповідали Косіль усе, що знали, та й сама жриця не раз потай навідувалася у підземелля. І все ж було в Лабіринті місце, недосяжне для Косіль, таємницю якого стерегли, наче зіницю ока.

— Я піду попереду, а ти потягнеш в'язня за мною. Вогню не запалюватимемо. А потім повернешся сюди, викопаєш у Підмогиллі яму, зробиш порожню домовину і засиплеш її землею, але так, щоб у разі потреби могилу можна було знайти. Копай глибоко, зрозумів?

— Ні, — роздратовано промовив Манан. — Крихітко, це небезпечні хитрощі. Не можна так ризикувати! Ти ж знаєш: чоловікам заборонено заходити у Підмогилля, за це чекає кара...

— Держи язик за зубами, старий дурню! Ти смієш повчати мене? Я виконую волю Безіменних. Марш за мною!

— Пробач, маленька повелительно, пробач...

Вони повернулися до Карбованої Зали. Арха чекала біля дверей у тунелі, а Манан увійшов до темниці і зняв кайдани з гака у стіні. Вона почула глибокий голос чаклуна: "Куди ти мене ведеш, Манане?" — і хрипке бурчання слуги: "Тебе живцем поховають під Могильними

брилами. Така воля Єдиної Жриці. Вставай!.." — Арха почула бряжчання важкого ланцюга.

В'язень вийшов із темниці. Манан зв'язав його руки за спиною своїм шкіряним ременем і йшов назирці, тримаючи бранця, немов пса, на короткому залізному ретязі. Чаклун поглянув на Арху. Проте вона погасила свічку і мовчки рушила в пітьму. Дівчина йшла неквапним, але твердим кроком, як завжди ходила у Лабіринті. Вона ні на мить не відривала рук від стіни — її пальці легенько ковзали по шорсткій поверхні. Скуті залізним ретязем, Манан і маг незграбно сунули за нею, раз у раз спотикаючись і зупиняючись. Вони йшли у темряві, бо Арха не хотіла, щоби чоловіки запам'ятали дорогу.

Повернути ліворуч, далі пропустити два повороти, тоді — праворуч, до Перехрестя, а там пропустити поворот праворуч. Потім довгий звивистий шлях — вузькі, немовби людська ступня, сходи вниз. Арха ще ніколи не заходила далі цих східців.

Повітря тут було застояне, затхле і відгонило якимось різким духом. У голові Архи лунав голос Тар: сходами вниз, потім одразу ж ліворуч (позаду спіткнувся бранець, і Манан утримав його на ногах, щосили шарпнувши ретязь), знову ліворуч, далі ще три повороти ліворуч, потім — перший поворот праворуч, і нарешті — тільки праворуч. Тунелі звивалися та петляли, тут не було прямих доріг!

— Далі потрібно обійти Безодню, — у пітьмі її пам'яті знову забринів голос Тар, — але прохід там дуже вузький...

Тунель снувався прямо, даруючи оманливе почуття безпеки. Арха уповільнила хід, нагнулася й одною рукою заходилася вивчати землю під ногами. Отак обмацуючи долівку, дівчина раптом відчула, як її пальці занурились у порожнечу. Ось край кам'яного виступу, а за ним — прірва. Праворуч тунель вів у Безодню, але зліва попід стіною стелився вузький карниз, на який можна було стати ногою.

— Тут прірва. Поверніться лицем до лівої стіни, притуліться до неї й обережно рушайте вперед. Не відривайте ноги від землі і тримайте ланцюг... Манане, ви вже на карнизі? Він звужується. Станьте навшпиньки... Я вже пройшла! Давай руку, чаклуне! Ось...

Тунель звивався короткими зигзагами з безліччю бічних відгалужень. Із деяких потайників, повз які вони проходили, глухо відлунювали їхні ж кроки. Та ще більше вражав ледь чутний протяг — повітря рухалося всередину Лабіринту! Мабуть, оті відгалуження закінчувались ямами, схожими на ту, яку вони минули. Хтозна, може, тут, під самим серцем Лабіринту, криється така прірва, порівняно з якою печера Підмогилля виглядала би тісною норою?

Тунелі, якими вони йшли, дедалі вужчали та нижчали, тож Арха мусила нагнутись. Цікаво, чи далеко ще їм іти?

Їхня подорож закінчилася досить несподівано: Арха, котра йшла попереду, нараз боляче вдарилася головою об замкнені двері. За мить дівчина провела рукою біля одвірка і намацала шпарину замка. Тоді знайшла на в'язці срібний ключик, яким ще ніколи не користувалася, — він був оздоблений різьбленою фігуркою дракона. Ключ легко повернувся у замку й Арха відчинила двері Скарбниці Атуанських Гробниць. Із приміщення сухо війнуло затхлим повітрям.

— Манане, тобі сюди не можна. Почекай за дверима.

— А як же в'язень?..

— Манане, якщо ти увійдеш до цієї печери, то вже не вийдеш із Лабіринту. Це закон, який стосується всіх, окрім мене. Ще жоден смертний не виходив звідси живим...

— Гаразд, повелительно, тоді я зачекаю біля входу, — озвався з мороку сумовитий голос. — Але, будь ласка, не зачиняй дверей...

Мананова турбота зворушила Арху, тому вона залишила двері прочиненими. Їй і справді було трохи моторошно, та й бранець (хай і зв'язаний) все ще викликав у неї деяку недовіру. Вона увійшла до Скарбниці й викресала вогонь. Свічка горіла неохоче, задихаючись у мертвотному повітрі. Жовтавий вогник, який після густої пітьми тунелів здавався напрочуд яскравим, освітлював сповнену рухливих тіней печеру.

У кімнаті стояло шість величезних кам'яних скринь, укритих грубим шаром сірого пилу, неначе цвіллю. І нічого більше. Шорсткі стіни, низька стеля та мертвий холод, від якого, здавалося, кров холоне у жилах. У Скарбниці не було навіть павутиння, бо й крихітні білі павучки, які часом траплялися в Лабіринті, тут не водилися. Порошинами густого пилу можна було вести лік дням, що збігли відтоді, як постали Гробниці. Час минав, складаючись у роки та століття, які, зрештою, розпалися на порох.

— Ось те, що ти шукав, чаклуне, — спокійно сказала Арха. — Ти у Скарбниці Гробниць. І вже ніколи її не покинеш.

Маг нічого їй не відповів. Його обличчя лишалося спокійним, але в очах стояло щось таке, що змусило Арху зніяковіти. То був погляд людини, яку зрадили. Погляд, сповнений гіркої самоти.

— Ти казав, що хочеш жити. Це єдине місце на Атуані, де ти будеш у безпеці. Інакше тебе уб'ють, Яструбе! Це зробить або Косіль, або я — за її наказом. Але сюди їй не добратися!..

Він і далі мовчав.

— Ти все одно не зміг би покинути підземелля! Невже це важко зрозуміти? А так ти принаймні дійшов до своєї мети... Адже скарби, за якими ти шукав, зберігаються тут.

В'язень стомлено сів на величезну скриню. Забряжчав ланцюг, який волочився за бранцем по кам'яній підлозі. Чаклун обвів очима сірі стіни Скарбниці, а тоді глипнув на Арху.

Вона відвернулася і перевела погляд на кам'яні скрині. Арха не мала навіть найменшого бажання відкривати їх. Їй було байдуже, які скарби у них тліли.

— Тут тобі не конче тягати цей ланцюг, — сказала вона, знімаючи залізний обруч і розплутуючи ремінь на руках бранця. — Мені доведеться замкнути двері, але згодом я повернуся і, можливо, тоді більше довірятиму тобі. Зрозумій: ти просто не зможеш вийти звідси, тож не варто навіть пробувати. Я — жриця Безіменних, але якщо я зраджу їх, тобто, якщо ти зрадиш мене, — вони помстяться. Тож скорися долі, не чини мені зла і не обманюй мене, коли я приходитиму сюди. Ти повинен довіритися мені.

— Я робитиму все так, як ти накажеш, — промовив бранець.

— Я носитиму тобі їжу та воду, коли зможу. Не дуже багато... Ні, води не бракуватиме, а от із їжею поки що буде сутужно. Адже я й сама недоїдаю, розумієш? Але з голоду не помреш. Можливо, що кілька днів мене не буде. Треба збити з пантелику Косіль. Але потім я прийду. Обіцяю. Ось баклага. Воду пий потроху, бо я навідаюся сюди не скоро. Але я повернуся...

В'язень підвів голову і якось дивно поглянув їй просто у вічі.

— Будь обережною, Тенар, — сказав він.

ІМЕНА

Не запалюючи ліхтаря, Арха звивистими переходами вивела Манана з Лабіринту. Вона залишила служника копати яму в печері під

Могильними брилами — слід було подбати про докази, які би переконали Косіль у тому, що грабіжник сконав. Надворі вже стемніло, тож дівчина одразу подалася до Малого Дому і лягла спати. Серед ночі вона прокинулася, згадавши, що залишила у Карбованій Залі свій плащ. А там, у вогкому підвалі, лежачи на постелі із запорошеного каміння, в'язень не матиме чим укритись... "Холодна могила, холодна могила," — сумно думала Арха. Але небавом знову поринула в сон, бо була надто втомлена, щоби прокинутись остаточно. Тепер їй наснилися душі мертвих істот, вирізьблених на стінах Карбованої Зали, — схожі на велетенських птахів із людськими руками, ногами й обличчями. Птахів, яким не дано літати... Вони сиділи навпочіпки по запорошених темних закутках і живилися глиною та пилом. То були давні люди, нечестивці, душі яких поглинули Безіменні. Вони тихо оточили Арху і вряди-годи дивно попискували, наче намагаючись щось їй сказати. Одна із тих істот, з пташиним обличчям та золотим волоссям, наблизилась до неї впритул. Арха злякалася, хотіла відійти, однак не змогла навіть поворухнутися.

— Тенар, — сказала істота жіночим голосом. — Тенар...

Арха прокинулася. Її рот був забитий глиною. Вона лежала у кам'яній могилі у підземеллі, а її руки та ноги були сповиті поховальним саваном. Вона не могла ні поворухнутися, ні закричати... Розпач Архи став таким сильним, що розірвав їй груди і, розкидаючи каміння, вогняним птахом вирвався назовні — до денного світла, яке ледве мріло у темних коридорах Малого Дому.

Цього разу дівчина й справді прокинулася. В голові у неї стояв туман. Вона сіла, намагаючись отямитися після нічних марень. Потім одягнулася і вийшла в обгороджений муром двір Малого Дому. Вмилась у джерелі, а тоді занурила голову в крижану воду, аж доки кров шалено не зануртувала в жилах. Хапаючи дрижаки, Арха відкинула назад мокре волосся, підвелася і поглянула в небо.

Сонце зійшло недавно — щойно займався ясний зимовий день. Небо було дуже чисте, хоча на обрії мало ледь помітний жовтий відтінок. Високо над землею, так високо, що сонячне сяйво перетворювало його на палаючу золоту цятку, ширяв птах — сокіл чи орел— пустельник.

— Я Тенар, — мовила вона тихо і здригнулася — від холоду, жаху і торжества, стоячи під безкраїм сонячним небом. — Я знову маю ім'я. Я — Тенар!

Золота цятка в небі перемістилася на захід до гір і зникла з поля зору. Вранішнє сонце позолотило карниз Малого Дому, а внизу, в ярах, брязкали дзвоники на шиях овець. Легкий ранковий вітерець приніс запах диму і гречаної каші.

— Ой, так смачно пахне... Але звідки він довідався? Як він дізнався моє ім'я?.. Ні, я таки мушу щось з'їсти, я така голодна...

Арха накинула на голову каптур і побігла снідати.

* * *

Після трьох днів упроголодь їжа додала Арсі енергії та сили. Вона вже нічого не боялась і могла думати розважливо. Поснідавши, Арха відчула, що тепер вона зможе впоратися навіть із хитрою Косіль. Повертаючись із трапезної зали, дівчина наздогнала товстуху і тихенько промовила:

— Я поквиталася із грабіжником... Чудовий день сьогодні!

З-під каптура на неї глипнула пара холодних сірих очей.

— А хіба Єдина Жриця після людського жертвопринесення не повинна три дні постити?

Косіль мала рацію. Арха геть забула про цей закон, і це було написано у неї на обличчі.

— Ну, він іще не мертвий, — відказала вона нарешті, намагаючись і далі говорити безтурботно. — Він похований живцем під Гробницями, у дерев'яній домовині. Мабуть, у тій труні ще є трохи повітря, тож помре він не відразу. А коли я знатиму напевне, що чаклун сконав, тоді й почну триденний піст...

— А як ти це дізнаєшся?

Арха трохи занепокоїлась.

— Знатиму. Мої... мої Повелителі скажуть мені!

— Розумію. І де саме ти його закопала?

— У Підмогиллі. Я наказала Манану поховати чаклуна під Чорною брилою.

Либонь, їй не варто відповідати Косіль таким дурним запобігливим тоном. Арха має поводитися з гідністю.

— Живий, у дерев'яній домовині... Як на мене, це дещо ризиковано, повелителько. Ти певна, що маг не зможе скористатися своїми чарами? А руки в нього зв'язані? Навіть якщо відрізати йому язика, чаклун уміє чарувати єдиним порухом пальця...

— У його магії немає нічого особливого, це звичайне штукарство, — сказала Арха, підвищуючи голос. — Він похований, Безіменні чекають на його душу. І хай це тебе не обходить, жрице!

Це вже було занадто. Адже їхню розмову могли почути інші — Пенте, Дюбі, жриця Мебет. Крім того, слова Архи привернули увагу кількох послушниць, котрі йшли неподалік. Вони нашорошили вуха і Косіль помітила це.

— Жрице, мене обходить усе, що тут відбувається. Адже це не може не стосуватися Його Величності Богокороля, Невмирущого Володаря, якому я служу. Він може зазирнути не лише у підземелля, а й у людські серця. І ніщо не стане йому на заваді!

— Я стану! Ніхто не увійде до Гробниць, якщо на те воля Безіменних. Вони існували до твого Богокороля, існуватимуть і після нього! Не забувай про покору, жрице, не накликай на себе кари Безіменних. Бо вони полонять твої сни, заповнять темні закутки твого розуму — і ти його втратиш.

Очі Архи палали! Косіль мовчала, сховавши побуряковіле обличчя під чорною відлогою. Налякані послушниці завмерли, немов зачаровані, і не зводили очей зі жриць.

— Безіменні — дуже древні, — озвалася Косіль тихим свистячим голосом. — Вони старі, як світ. Їм уже давно ніде не поклоняються — лише тут, у Гробницях. Їхня сила вичерпалася. Вони — тільки похмурі, моторошні тіні. Тож не пробуй залякати мене, Поглинута! Зараз ти — Перша Жриця, але, врешті, можеш стати й останньою... І годі мене дурити! Я бачу, що в тебе на гадці. Пітьма нічого від мене не сховає. Стережися, Архо!

Косіль повернулася і навпростець, через іскристу від паморозі траву, важким неквапним кроком подалася до храму Богокороля.

Приголомшена Арха немов примерзла до землі. Вона похмуро стояла перед Великим Домом. А навколо, скільки сягало око: у дворі, коло

храмів, на пагорбі, на пустельній рівнині, навіть у горах — усе завмерло... Рухалася тільки Косіль.

— Нехай Сили Пітьми поглинуть твою душу, Косіль! — закричала Арха голосом, схожим на соколиний клекіт. Вона високо підняла правицю, розчепірила пальці і прокричала прокляття у спину жриці, коли та якраз ступила на сходи храму Богокороля. Косіль спіткнулася, але не зупинилась і не озирнулася. Піднявшись сходами, вона зникла за дверима королівського святилища.

* * *

Цілий день просиділа Арха на сходах перед Порожнім Троном. Вона не наважилася спуститись у Лабіринт, але й серед людей їй було незатишно. Дівчина відчувала, що її тіло обважніло, що вона не може підвестися і покинути цю холодну, занурену в сутінки, неозору залу. Її погляд блукав по колонах, що тяглися подвійними рядами і зникали у темряві; по скісних стовпах світла, що падали на підлогу крізь діри в даху; по клубах густого диму, що здіймався з чаші на високій тринозі біля Трону. Схиливши голову, вона складала візерунки з мишачих кісток, якими були всіяні мармурові сходи. В її голові крутилася єдина думка: "Хто я?" — і у неї не було відповіді на це запитання.

Коли вже смерклося, а холод у залі став нестерпним, з-за подвійного ряду колон, шаркаючи капцями, вийшов Манан. Його обшарпаний плащ волочився по підлозі, а одутле обличчя почорніло від смутку. Не доходячи до Архи, він зупинився, опустивши руки.

— Маленька повелительо...

— Що сталося, Манане? — Арха поглянула на нього із зачаєною приязню.

— Крихітко, дозволь мені зробити те, про що ти мені казала... Те, про що ти розповіла Косіль. Чаклун має померти, Архо. Він зачарував тебе. Косіль помститься. Вона стара та жорстока, а ти ще надто молода... Тобі не вистачить снаги боротися з нею!

— Вона не заподіє мені лиха.

— Навіть якщо вона вб'є тебе привселюдно, то в цілій Імперії не знайдеться сміливця, який би наважився покарати її. Адже вона — Верховна Жриця Богокороля, а Богокороль — наш правитель. Проте Косіль не стане вбивати тебе при свідках. Вона зробить це потай — приміром, хіба їй важко дати тобі отрути?

— Тоді я знову відроджуся.

Манан у розпачі звів руки вгору і промимрив:

— А що, коли вона вигадає щось страшніше?

— Що ти маєш на увазі?

— Вона може замкнути тебе там, унизу... Так само, як ти замкнула чаклуна. Можливо, ти проживеш іще багато років. І нова Жриця не народиться доти, доки ти залишатимешся живою. І хто ж тоді танцюватиме перед Троном, хто приноситиме жертви, хто литиме кров на Могильні брили? Тоді Безіменних забудуть назавжди. Мабуть, це дуже сподобається Косіль і її володареві!

— Безіменні порятують мене, Манане!

— Ні, не порятують, маленька повелительно, поки що вони гніваються на тебе.

— Гніваються?

— Так, через чаклуна... Ти не покарала його за блюзнірство. О, крихітко, крихітко! Вони не подарують цього!

Арха сиділа на запиленій мармуровій сходинці, похиливши голову. Вона поглянула на мишачий череп, який тримала у долоні. На кроквах прокидалися сови. У Тронній Залі стояла нічна темрява.

— Не ходи сьогодні до Лабіринту, — дуже тихо попросив Манан. — Іди у свою кімнату і виспися. А вранці навідайся до Косіль і скажи, що ти зняла з неї прокляття. І на цьому все скінчиться. Тоді можна буде не хвилюватися. А я покажу їй тіло...

— Тіло?

— Звичайно. Тіло мертвого чаклуна...

Арха мовчала. Вона стиснула кулак, крихкий череп хруснув у долоні і розсипався. Розтиснувши пальці, вона побачила на долоні уламки кісток, які перетворилися на порох.

— Ні! — відповіла Арха, струсивши пил на підлогу.

— Чаклун має померти! Він зачарував тебе! Архо, твій розум затьмарився!

— Ніхто не зачаровував мене! Манане, ти — старий боягуз! Злякався старої баби! І розкажи мені, як же ти думаєш дістатися до чаклуна і вбити його, щоби показати мертве тіло жриці Богокороля? Невже ти пам'ятаєш дорогу до Скарбниці? Ти зможеш самотужки порахувати всі повороти, знайти сходи, обійти Яму та відшукати двері? А чи вистачить тобі сили відчинити їх?.. Манане, бідолахо, твої мізки геть заплили салом. А Косіль нагнала на тебе страху. Повертайся до Малого Дому,

лягай спати і забудь про все, що ти мені отут теревенив! І про смерть даремно не патякай... А я прийду пізніше. Ну ж бо, йди собі, старий телепню!

Арха підвелася, м'яко стусонула Манана в широкі груди, поплескала по плечу і підштовхнула до виходу.

— На добраніч!

Манан неохоче підкорився і поволі рушив геть між колонами довгої зали. Арха подивилася йому вслід. Коли прислужник пішов геть, дівчина зникла у темряві за Порожнім Троном.

КАБЛУЧКА ЕРЕТ-АКБЕ

Час у Скарбниці Гробниць Атуану зупинився. Жодного проблиску світла. Жодних ознак життя. Ані метушні павуків у запорошених закутках, ані хробаків, які би нечутно тлили холодний ґрунт... Лише мертве каміння і суцільна темрява.

Чужинець із Внутрішніх земель непорушно лежав горілиць на кам'яному вікові величезної скрині, немовби вирізьблена на надгробку фігура. Його вбрання було геть запорошене.

Заскреготав замок і двері відчинилися. Світло ліхтаря прорізало мертву чорноту, і прохолодний легіт освіжив застояне повітря темниці. В'язень не ворухнувся.

Арха зачинила двері і замкнула їх зсередини. Поставила ліхтар на скриню й обережно підійшла до нерухомого тіла. Широко розплющеними очима вдивляючись у темряву, вона промовила:

— Яструбе!

Дівчина доторкнулася до плеча чаклуна, вимовляючи його ім'я знову і знову.

Нарешті він ворухнувся та застогнав. Тоді сів. Його обличчя змарніло, погляд був тьмяним і безтямним. Він витріщився на Арху, не впізнаючи її.

— Це я, Арха, Тенар. Я принесла тобі води. На ось, ковтни!

Чаклун узяв баклагу і трохи напився.

— Скільки часу минуло? — запитав, ледве рухаючи язиком.

— Ти тут уже два дні. Зараз іде третя ніч. Я не могла прийти раніше. Мені довелося нишком винести свою вечерю. Ось... — Арха витягла з торби прісний сірий корж, але чаклун похитав головою.

— Я не голодний. Це... це страшне місце, — він обхопив голову руками і завмер.

— Ти не змерз? Я принесла плащ із Карбованої Зали.

Чоловік не відповів.

Арха розстелила плащ на підлозі і зупинилася, не зводячи із чаклуна погляду. Дівчина дрібно тремтіла, а її очі й досі були широко розплющені. Нараз несподівано для себе самої вона впала навколішки та заридала.

Чаклун важко зістрибнув зі скрині і схилився над дівчиною.

— Тенар...

— Я не Тенар. Я — Арха. Боги мертві, боги мертві...

Він поклав руку їй на голову, відкинув чорний каптур. І заговорив. М'яко лився його голос. Вона не розуміла мови, якою він говорив. Але слова проникали їй у серце, немов краплі дощу, які напувають землю. Дівчина заспокоїлася, дослухаючись до голосу чоловіка. Тоді Яструб підняв її і, як малу дитину, посадив на кам'яну скриню. Гріючи руки дівчини у своїх долонях, маг запитав:

— Чому ти плачеш, Тенар?

— Зараз розкажу. Хоча, можливо, й не варто, бо ти однаково нічим мені не зарадиш. Тобі також судилося загинути... Та це вже не має значення! Отож... Косіль, жриця Богокороля, завжди була жорстокою. Ось і тепер вона вимагає, щоби я вбила тебе, як раніше вбивала інших. Але я не хочу. Яке вона має право? А ще Косіль зневажила Безіменних, глузувала з них — і я прокляла її. Манан казав правду: вона не вірить у богів і хоче, щоби про них забули. Тепер я не сплю, оскільки побоююся, що Косіль уб'є мене, коли я спатиму. Я навіть не поверталася до Малого Дому. Минулу ніч я провела у Тронній Залі, сховавшись у комірчині, де тримають танцювальне вбрання. Удосвіта я навідалася до Великого Дому, потай узяла з кухні трохи їжі, а тоді повернулася до Зали і просиділа там цілісінький день. Я хотіла збагнути, що мені робити. А цієї ночі... Цієї ночі я так стомилася, що подумала: варто було би сховатися десь у підземеллі і там трохи поспати. Тож я прийшла у Підмогилля. Це та величезна печера, у якій я вперше тебе побачила. І... і там була Косіль. Мабуть, вона потрапила туди через двері в червоному мурі. Присвічуючи собі ліхтарем, жриця длубалася у могилі, яку викопав Манан, перевіряючи, чи є там тіло. Порпалася, наче здоровенний жирний щур. Посеред святині, де має панувати пітьма, горіло світло! І Безіменні не зупинили це блюзнірство... Вони не вбили товстуху, не позбавили її розуму. Мабуть, вони й справді старі та мертві, як каже Косіль. Безіменних уже не існує, а, отже, і я більше не жриця.

Арха схилила голову. Чоловік слухав дівчину, тримаючи її руки в долонях. Сила поволі поверталася до нього, він уже впевнено стояв на ногах, обличчя ожило, хоча шрами на щоці й досі ще видавалися синювато-сірими, а волосся та одяг запорошив пил.

— Я пройшла повз Косіль і рушила далі, за Підмогилля. Вона не почула і не помітила мене — її ліхтар ледве жеврів, а я була дуже обережною. Потім я пішла до Лабіринту, і по дорозі мені постійно вчувалися чиїсь кроки. Я не знала, куди податися. І вирішила, що тут я буду в безпеці, понадіялася, що мої Повелителі захистять мене. А вони нічого не роблять, їх немає, вони — мерці…

— То це за ними ти так побивалася? Але ж вони тут, Тенар! Тут!

— Звідки тобі це знати? — байдуже запитала дівчина.

— Бо відколи я потрапив сюди, то щомиті тільки те й роблю, що заспокоюю їх та присипляю пильність. На це пішли всі мої сили та знання. Я заповнив це підземелля плетивом чарів — магією сну, чарами заспокоєння, закляттями потаємності, але Безіменні все одно знайшли мене. Або майже знайшли: адже вони почасти сплять, а почасти пильнують… Проте навіть для того, аби приспати їх бодай хоч так, я віддав усі свої сили. Гробниці Атуану — найстрашніше місце на світі. Звичайна людина не змогла би тут вижити. Я помирав від спраги, коли ти дала мені напитися. Але не тільки вода врятувала мені життя, а й сила рук, що принесли цю воду.

Чаклун, не випускаючи її рук зі своїх, на мить повернув дівочу правицю долонею догори і пильно придивився до неї. Тоді зробив кілька кроків навколо кімнати і повернувся до Архи. Вона мовчала.

— Невже ти вважала їх мертвими? Твоє серце мало би відчути більше. Адже Безіменні не вмирають. Це безсмертні Сили Пітьми, Що ненавидять світло — короткий, яскравий спалах нашого існування. Але

хоча вони й безсмертні, та все ж не боги, бо ніколи не існували. Вони не гідні того, щоби їм поклонялася бодай одна людська душа.

Не зводячи похмурого погляду з мерехтливого світла ліхтаря, Арха уважно слухала чаклуна.

— Тенар, що вони дали тобі?

— Нічого, — прошепотіла дівчина.

— А вони й не можуть нічого дати, бо їхня сила не має творчої основи. Метою буття для Безіменних є темрява та знищення. Безіменні не можуть залишити Гробниць, бо, властиво, саме вони і є Гробницями. Це місце завжди залишається разом із ними. Не можна сказати, що Безіменних не існує, або забути про них, проте й поклонятися їм також не варто. Земля — чудове місце, світле і добре. Але не тільки... Вона може бути і жахливою, жорстокою, немилосердною. Серед зелених лугів конає поранений кролик, у надрах жевріє нищівний вогонь, моря кишать акулами, а в людських душах нерідко таїться зло. І саме там, де людина поклоняється насильству, де вона йому служить, — там виникає зло, там панує пітьма, і саме такі куточки світу потрапляють під владу Безіменних, Одвічних Сил Землі, які існували ще до створення Світла, — сил темряви, руйнування та безуму... Мені здається, що вони вже давно відібрали розум у Косіль і тепер жриця нипає печерами підземелля так само, як блукає лабіринтами своєї душі. Вона вже не здатна бачити світло. Косіль каже, що Безіменні мертві, але насправді повірити у це може тільки заблудла душа, яка не спроможна пізнати істину. Безіменні існують. Але вони не мають влади над тобою і ніколи не були твоїми повелителями. Тенар, ти — вільна людина! Тебе навчили рабської покори, але ти розірвала ці пута...

Арха мовчала. У Скарбниці панувала тиша, яка означала, що вони обоє дихають, життя струменить у їхніх жилах і, потріскуючи, горить живий вогонь у бляшаному світильнику.

— Звідки ти знаєш моє ім'я?

Чаклун пройшовся темницею, здіймаючи хмарки пилу. Відтак розтер руки та плечі, щоби трохи зігрітися.

— Дізнаватися імена — це моє ремесло. Моє мистецтво. Для того, щоби зачарувати будь-який предмет, треба знати його справжню назву. У наших краях своє Істинне ім'я кожен тримає у таємниці, відкриваючи його лише тим, кому найбільше довіряє. Адже в імені криється і велика сила, і велике зло. За часів створення світу, коли Сеґой підняв з океанських глибин острови Земномор'я, все суше мало свої Істинні імена. І все мистецтво магії ґрунтується на знанні тієї істинної Прадавньої Мови Створення, яка називала речі своїми іменами. Звичайно, маг повинен учитися, як застосовувати слова. Ну, і про наслідки чарів не варто забувати! Чаклун може усе своє життя шукати Істинні імена речей і вчитися їх з'ясовувати!

— Як тобі вдалося дізнатися моє ім'я?

Чаклун метнув на Арху ясний проникливий погляд.

— Цього я не можу тобі сказати. Ти схожа на вкритий темною запоною ліхтар, який, незважаючи ні на що, продовжує світитися у пітьмі. Темрява не здатна поглинути це світло. І тому Безіменні не змогли заховати тебе. Побачивши твоє світло, я пізнав тебе — і відкрив твоє Істинне ім'я. Це мій дар, моя сила, Тенар. Більше я тобі не можу сказати нічого. Краще скажи мені, що ти робитимеш?

— Не знаю.

— Косіль уже розкопала порожню могилу. І що тепер?

— Вона може вбити мене, якщо я повернуся. Обман Верховної Жриці карається смертю. Може, вона принесе мене в жертву на сходах перед

Троном. І Мананові доведеться-таки відтяти мені голову — цього разу постать Пітьми вже не зупинить старого, коли він підніме над головою жертовного меча...

Голос дівчини був сумним і тихим. Чаклун спохмурнів.

— Тенар, якщо ми залишимось у підземеллі, ти небавом почнеш божеволіти... Гнів Безіменних пригнічує тебе. І мене також. Звісно, я почуваюся набагато краще, коли ти поряд. Однак перш ніж ти прийшла, збігло чимало часу, і я розтратив майже всі свої сили. Ніхто не може самотужки боротися проти Сил Темряви. Вони надто сильні, — чоловік змовк. Здавалося, він збився з думки. Потерши чоло ребром долоні, Яструб зробив кілька ковтків із баклаги. Тоді розламав окраєць хліба, сів на скриню навпроти і заходився жувати.

Те, що він казав, було правдою. Арха відчувала, що її мозок обтяжують темні думки та почуття. І все ж зараз їй було не так моторошно, як тоді, коли вона сама простувала тунелями Лабіринту. У цю мить лише мертва тиша за дверима навівала жах. Дивно, адже раніше Арха не боялася тутешнього безгоміння. Щоправда, досі вона ще ніколи не перечила Безіменним, не повставала проти них.

Дівчина тихо засміялася.

— Оце сидимо ми з тобою серед найбільших скарбів Карґаду, — промовила вона. — Щоби заволодіти цією скринею, Богокороль віддав би всіх своїх дружин. А ми навіть не зазирнули під віко!

— Я зазирав, — сказав Яструб, наминаючи хліб.

— У темряві?

— Я начарував трохи світла. Чарівний вогник. Хоча тут це було дуже непросто. Навіть із патерицею мені би довелося добряче постаратися, а

без неї взагалі здавалося, що я розпалюю вогонь під дощем. Але врешті я зумів запалити світло і знайшов те, що шукав.

Арха здивовано поглянула на чаклуна.

— Каблучку Ерет-Акбе?

— Її половинку. А друга — у тебе!

— У мене? Вона ж втрачена...

— І знайдена. Я носив її на ланцюжку. Ти зняла його у мене з шиї, запитавши, чому я не знайшов собі кращого оберега. Так от, оберегом, кращим за половинку каблучки Ерет-Акбе, може бути тільки ціла каблучка. Проте кажуть, що півхлібини краще, ніж нічого. Тож тепер моя половинка у тебе, а твоя — у мене.

Крізь могильний морок Арха побачила, що він усміхається до неї.

— Коли я забирала у тебе оберіг, ти сказав, що я не знаю, як із ним поводитися...

— Це правда!

— А ти знаєш?

Яструб кивнув головою.

— Розкажи мені про те, що це за каблучка і як ти знайшов слід загубленої половинки. Як ти потрапив сюди і навіщо? Я мушу знати це, і тоді, можливо, зрозумію, що треба робити.

— Може, й так... Гаразд! Хочеш знати, що таке каблучка Ерет-Акбе? Ну, бачиш, ця річ не виглядає вельми коштовною, та й на перстень не дуже схожа — надто вже велика. Хоча й браслетом її не назвеш — малувата. Ніхто не знає, для кого зробили це кільце. Колись воно належало Ельфаран Яснокосій — ще до того, як море поглинуло острів Солею. Та вже навіть тоді каблучка була старою, як світ. Так чи інак, але врешті вона потрапила до Ерет-Акбе... Каблучку викували із міцного срібла. На її зовнішньому боці вирізьблено хвилястий візерунок, а на внутрішньому — дев'ять Рун Сили. На тій половинці, яка зараз у тебе, залишилися чотири руни і частина п'ятої. І на моїй так само. Каблучка зламалася саме посередині руни, зруйнувавши її магічну силу. Відтоді цей знак називають Втраченою Руною. Магам відоме значення решти восьми рун: скажімо, "Пірр" оберігає від божевілля, вітру та вогню, "Гез" дарує терпіння і спокій. А зламана руна об'єднувала острови Земномор'я. Вона була знаком мудрого владарювання і символом миру. Жоден король не може стати добрим правителем для своїх підданців без допомоги Руни Єднання. Але тепер її ніхто не пам'ятає. І відтоді, як каблучку Ерет-Акбе було втрачено, у Хавнорі перевелися видатні вожді. Полум'я чвар та воєн охопило Земномор'я. Щоправда, маги і володарі Архіпелагу мріяли віднайти Втрачену Руну. Але врешті й вони перестали посилати завзятців на пошуки каблучки, бо жоден із них не міг дістати той уламок реліквії, що зберігався у Гробницях Атуану, а та її половинка, яку Ерет-Акбе подарував карґадському королю, загубилася ще раніше. Словом, ті пошуки були цілковито безперспективними.

— І от через багато століть по тому прийшла моя черга. Коли я був трохи старшим, ніж ти зараз, мені довелося витримати одне випробування... То було щось на кшталт ловів або полювання: я блукав морськими просторами, переслідуючи підступну бестію, яка, зрештою, заманила мене на пустельний острів, неподалік від Кареґо-Ату й Атуану. То був крихітний острівець чи радше навіть піщана коса. Крім солоного джерела та кількох дюн, порослих травою, там не було нічого. На острові жило двоє старих — брат і сестра, як я гадаю. Либонь, вони трохи боялися мене, адже протягом багатьох років старенькі були єдиними людьми на острівці. Та я потребував допомоги, і вони

зглянулися на мене. У них була хатина, зліплена з прибитих морем дощок, був вогонь. Господарі приносили мені їжу: назбирані на узбережжі їстівні мушлі, в'ялене м'ясо птахів, яких їм удавалося підбити камінням. Жінка боялася мене, але годувала. Я намагався не лякати їх, тож згодом остров'яни стали довіряти мені, а стара навіть реліквію свою показала. Так, у неї теж був свій скарб — гаптована перлами сукенка з вибійчаного шовку, вбрання маленької принцеси (хоч самі старі прикривали наготу тюленячими шкурами).

— Поговорити з ними я не міг, бо тоді ще не знав карґадської мови, а старі не розуміли мови Архіпелагу і майже нічого не тямили про себе. Мабуть, їх привезли на острів ще зовсім малими і кинули напризволяще. Я не знаю, хто це зробив і навіщо... Навряд чи й брат із сестрою могли щось сказати про своїх кривдників. Усе, що вони знали, — це безмежне море, пісок і вітер... А коли я покидав острів, то отримав від старої подарунок — уламок каблучки Ерет-Акбе...

Яструб перевів дух.

— Що це за річ, яка з неї користь? Тоді я знав про це не більше, ніж вони. Найцінніший у світі дар мені зробила бідна стара, зодягнена в тюленячу шкуру. Вона довірила святиню невігласові, котрий запхав дарунок до кишені, подякував і поплив геть. Я рушив далі і, зрештою, зробив те, що мав зробити. А потім були інші пригоди... Я побував на Драконових Пасовищах, це на захід звідси, і ще багато де... Проте дарунок тієї жінки завжди був зі мною. Я повісив каблучку на ланцюжок і почепив на шию, ніколи особливо над цим не замислюючись. Але згодом на далекому острові Селідор, там, де у двобої з драконом Ормом загинув Ерет-Акбе, я розмовляв із одним драконом, нащадком того Орма, і він пояснив мені, що за річ я ношу на грудях. Його дуже розсмішило моє невігластво. Дракони взагалі вважають людей кумедними істотами. Втім, Ерет-Акбе вони не забувають, хоч і говорять про нього, як про дракона...

Згодом я повернувся у Потаємне море і приплив до Хавнору. Я родом з острова Ґонт (це недалеко від Карґада) і свого часу таки поблукав світами, але на Хавнор прибув уперше. Там я побачив білі вежі та спілкувався з поважними людьми, з купцями та принцами, володарями прадавніх королівств. Я розповів їм про свій скарб і сказав, що маю намір податися до Гробниць Атуану за другим уламком каблучки Ерет-Акбе, щоби нарешті віднайти Втрачену Руну, запоруку миру. Бо в цьому світі нам найбільше бракує миру... Вожді Хавнору гаряче підтримали мене і допомогли спорядити човен. А небавом я вивчив карґадську мову і приплив на Атуан...

Яструб замовк, втупивши погляд у тіні на стіні.

— Невже наші люди не зауважили, що ти прибув із Заходу? Адже у тебе темна шкіра та й вимова чужинська...

— Та ні, обдурити людей зовсім нескладно, — промовив маг трохи розгублено. — Якщо вмієш напускатиману і плести чари, то ніхто, крім іншого чарівника, не зможе тебе викрити. А тут, у Каргаді, немає жодного чаклуна... А взагалі це досить дивна річ! Адже ти сама багато років тому прогнала геть усіх чарівників і заборонила мистецтво магії, а тепер не наважуєшся у це повірити.

— Мене не вчили вірити у такі речі. Це суперечить ученню Жриць Богокороля. Проте зараз я розумію, що лише магія привела тебе до Гробниць і допомогла відкрити двері Невільницького входу.

— Не лише магія, а й слушна порада. Гадаю, що ми частіше, ніж ви, звертаємося за порадою до книг. А ти взагалі вмієш читати?

— Ні. Це чорне ремесло...

— Але корисне, — сказав Яструб. — Ті невдахи, котрі побували тут раніше, залишили плутані описи Гробниць, а також поради тим, хто

зуміє скористатися Великим Закляттям Одкровення. Усе це було в книзі, яка зберігається у скарбниці принцеси Хавнорської. Вона дозволила мені прочитати її. Отак я й дістався до великої печери...

— До Підмогилля.

— Той, хто описав дорогу туди, гадав, що скарб — саме там, у Підмогиллі. Я теж побував у тій печері, але щось мені підказувало, що святиню заховали ретельніше, у закутках Лабіринту. Я знав, де розташовані двері до Лабіринту, а коли уздрів тебе, то пішов слідом, сподіваючись причаїтися у темряві тунелів і віднайти реліквію. Звісно, я схибив. Безіменні вже тримали мене в лабетах і затуманили мій розум. Тож я ставав дедалі слабшим і дурнішим. Їм не можна коритися, треба чинити опір, зберігаючи силу духу та ясність думки. Але тут, де їхня сила нездоланна, це надто важко зробити. Вони хоч і не боги, Тенар, проте дужчі за будь-кого з людей...

Сказавши це, Яструб надовго замовк.

— А що ще ти знайшов у скринях? — зрештою, спитала Арха.

— Різний мотлох. Золото, самоцвіти, мечі, корони. Нічого, що було би вартим людського життя. А як ти стала жрицею Гробниць?

— Коли помирає Єдина Жриця, по всьому Атуану починають шукати дівчинку, котра народилася в ніч смерті Архи. І таку дівчинку завжди знаходять, бо вона — перероджена Жриця. Коли дитині виповнюється п'ять літ, її забирають до Гробниць, а в шість років — віддають Силам Темряви, і ті поглинають її душу. Відтоді душа жриці належить Безіменним. Так само, як вона належала їм ще з часів створення світу... Тому жриця і не має імені.

— І ти віриш у все це?

— Я завжди вірила.

— А тепер продовжуєш вірити?

Дівчина не відповіла нічого.

— Розкажи мені… — після тривалого мовчання промовила вона. — Розкажи мені про драконів, які живуть на Заході.

— Тенар, що ти робитимеш? Адже ми не можемо сидіти тут і чекати, коли згасне свічка і все знову порине у темряву!

— Я не знаю, що робити. Я боюся, — сидячи на кам'яній скрині, дівчина випросталася, зціпила кулаки і голосно, як від болю, крикнула: — Я боюся пітьми!

— Ти мусиш зробити вибір, — спокійно сказав Яструб. — Або замкнути мене тут, піднятися нагору до вівтаря і принести чаклуна в жертву Безіменним. Тоді ти повернешся до Косіль, помиришся із нею — і на цьому історія закінчиться. Або ж відімкнути двері і разом зі мною залишити все це. Покинь Гробниці, покинь Атуан, гайда зі мною за море! І тоді це стане початком твого нового життя. Вибирай, ким ти хочеш стати: Архою чи Тенар? Адже неможливо бути ними обома водночас.

Голос Яструба звучав лагідно й упевнено. Дівчина поглянула на його шорстке, пошрамоване, проте не жорстоке, щире обличчя.

— Якщо я зраджу Безіменних, то вони знищать мене. А якщо піду звідси, то помру…

— Ти не помреш. Помре тільки Арха.

— Я не можу…

— Тенар, для того, щоби відродитися, потрібно вмерти. Це не так уже й важко, як може видатися з іншого боку...

— Вони не дозволять нам вийти звідси. Ніколи.

— Може, й так. Але спробувати варто! У тебе є знання, у мене — досвід, а між нами... — він замовк.

— А між нами — каблучка Ерет-Акбе!

— Це, звісно, так. Але я подумав про ті стосунки, що виникли між нами. Я би назвав їх щирими... І це дуже важливо! Поодинці ми слабкі, але разом ми є силою, котра може здолати Пітьму.

Його чистий погляд зараз видавався навдивовижу натхненним.

— Послухай, Тенар! — продовжував чаклун. — Я прийшов сюди злодієм, налаштованим проти тебе, а ти пощадила мене й виказала довіру. І я теж одразу повірив тобі. Лише на єдину мить я побачив у пітьмі Підмогилля твоє прекрасне обличчя. Я не хочу тебе обманювати і тепер мені немає дороги назад. Я дам тобі те, що маю дати. Моє істинне ім'я — Гед. Воно — у твоїх руках...

Маг підвівся і подав їй половину каблучки Ерет-Акбе.

— Давай з'єднаємо її, — запропонував він.

Дівчина взяла з його руки уламок реліквії, а тоді зняла з шиї срібний ланцюжок, на якому висіла друга половинка. Склавши на долоні два уламки докупи, вона замилувалася цілою каблучкою.

— Я піду з тобою, — зрештою сказала дівчина, не відводячи очей від долоні.

Я піду з тобою, — сказала вона, а тоді маг на ім'я Гед узяв з її долоні зламаний амулет. Дівчина здригнулася, поглянула на нього — і побачила його усміхнене обличчя, що ясніло життям і радістю. Вона все ще трохи побоювалася чарівника, не довіряла йому.

— Ти звільнила нас обох, — сказав він. — Поодинці ніхто з нас не вийде на волю. Ходімо, не марнуймо часу, доки він у нас іще є... Покажи-но мені каблучку ще раз, лише на хвильку.

Арха міцно тримала в кулаці уламки срібної каблучки, але на його прохання знову розклала їх на долоні.

Гед торкнувся срібла пучками пальців. А тоді промовив кілька слів і рясний піт зросив його обличчя. Дівчина відчула у своїй долоні дивне дрібне тремтіння — так ніби уві сні заворушилося якесь звірятко. Гед зітхнув, а тоді розслабився і витер із чола піт.

— Ось, — він узяв каблучку Ерет-Акбе та надів її на зап'ясток дівчини. — Ти ба! — Гед задоволено дивився на неї. — Як для тебе зроблене! Мабуть, на жіночу руку, а може, й на дитячу...

— Воно триматиметься? — напружено пробурмотіла дівчина, відчуваючи на зап'ястку холодний ніжний дотик срібла.

— Триматиметься. Я не міг злютувати каблучку Ерет-Акбе так само, як сільська ворожка запаює дірявий чайник. Довелося вдатися до чарів Кшталтування і зробити з уламків єдине ціле. Тепер каблучка — суцільна, так ніби й не ламалася ніколи... Але нам пора тікати звідси! Я візьму торбу та баклагу, а ти накинь плащ...

Коли дівчина відмикала двері, Гед сказав:

— Шкода, що ти забрала у мене патерицю!

— Вона за дверима, — пошепки відповіла дівчина. — Я взяла її з собою...

— Навіщо ти це зробила? — здивовано запитав Гед.

— Я думала... Думала, що доведеться гнати тебе до входу...

— Але ти не зробила цього! Ти могла залишити мене рабом, і сама би залишилася рабинею. Або звільнити мене — і піти зі мною... Ходімо, Тенар, опануй себе та відімкни двері!

Дівчина взяла ключ із фігуркою дракона і відчинила двері, що вели в тісний темний тунель. Вона вийшла із Скарбниці, маючи на руці каблучку Ерет-Акбе, а чоловік ішов услід за нею...

Нараз кам'яними стінами підземелля пробігло ледь чутне тремтіння, схоже на відлуння грому — так, наче десь далеко впала на землю величезна брила.

У Тенар аж волосся на голові дибки стало. Дівчина, не вагаючись і не зупиняючись, погасила свічку у бляшаній ліхтарні. Вона добре чула, як за нею тихо ступав чаклун — близько, так близько, що було чути його подих. До вух Тенар долинуло:

— Залиш ліхтар тут. Коли буде потрібно, я запалю світло. Яка зараз пора там, нагорі?

— Коли я прийшла сюди, було вже за північ...

— Тоді ми мусимо йти далі!

Однак Гед стояв на місці. І Тенар зрозуміла, що першою має йти вона. Тільки вона знала дорогу з Лабіринту, тож маг чекав, щоби піти за нею. Зігнувшись у низькому тунелі, Тенар рушила вперед. Із темряви тягло вогким холодом, тхнуло мертвим духом порожнечі, що простиралася під ними. Коли прохід став трохи вищим і можна було випростатися, Тенар стишила ходу, підраховуючи кроки, що залишилися до прірви. Чоловік ішов позаду, відчуваючи кожен її порух. Зупинялася вона — спинявся й він.

— Тут Безодня, — прошепотіла дівчина. — Не можу намацати карниз. Ні, тут. Обережно, мені здається, що каміння хитається... Ні, ні, ось цей... — камінь захитався під її ногами, і вона про всяк випадок відступила назад, щоби не полетіти у прірву. Чоловік притримав дівчину, схопивши за лікоть. Серце лунко калатало у неї в грудях. — Над урвищем небезпечно, там камені ходором ходять...

— Я запалю трохи світла і подивлюся на них. Може, знайду доречне слово, щоби їх угамувати. Не хвилюйся, крихітко!

Дівчину здивувало, що маг звернувся до неї так само, як це зазвичай робив Манан. Тимчасом на вершечку патериці з'явилося кволе сяйво, що скидалося радше на світіння гнилого дерева. Гед ступив на вузьку стежку над безоднею, і раптом у темряві за ним Арха помітила велику тьмяну постать. Вона зрозуміла, що це Манан, хотіла закричати, але голос застряг у горлі, ніби здушений арканом.

Манан уже потягнувся, щоби зіпхнути чаклуна у прірву, але цієї миті Гед підвів очі і побачив старого. Чи то з подиву, чи то від гніву маг закричав і вдарив Манана патерицею. Просто перед очима слуги сяйнуло сліпуче біле світло. Старий змахнув рукою, затуляючи лице, відчайдушно спробував ухопити Геда за лікоть, але промахнувся — і полетів униз... Падіння було беззвучним. Ані крику з чорної безодні, ні удару тіла об дно, ні передсмертного зойку — геть нічого! Колінкуючи над урвищем, Гед і Тенар нашорошили вуха, але з темряви не долинало жодного звуку. Натомість сяйво патериці поблякло, стало тьмяно-сірим.

— Ходімо! — зрештою сказав Гед і подав дівчині руку. А тоді трьома впевненими кроками перевів її повз прірву. Світло згасло. Тенар знову йшла попереду, показуючи шлях. Їй немов заціпило, вона ні про що не могла думати. І лише через деякий час її мозок пронизала думка: "Ліворуч чи праворуч?"

Дівчина зупинилася. Гед і собі став за кілька кроків од неї.

— Що сталося?

— Я заблукала. Запали світло.

— Заблукала?

— Так... я збилася з ліку поворотів.

— Я рахував, — сказав Гед, наблизившись до неї. — Після ями — ліворуч, тоді праворуч і знову праворуч.

— Отже, зараз теж треба повертати праворуч, — завчено сказала Тенар, продовжуючи стояти на місці. — Запали світло!

— Світло не покаже нам дорогу, Тенар...

— Ніщо нам її не покаже. Ми збилися на манівці. Заблукали.

Мертва тиша поглинула її шепіт. Крізь холодну пітьму дівчина відчула рух і близьке тепло Гедового тіла. Він узяв її за руку.

— Ходімо, Тенар. Наступний поворот праворуч.

— Запали світло, — знову попросила вона. — Ці тунелі так звиваються...

— Ні, Тенар. Зараз мені не можна марнувати сили. Безіменні знають, що ми покинули Скарбницю. Знають, що пройшли повз урвище. Тепер вони шукають нас, щоби поглинути нашу волю, щоби знищити наші душі. Я мушу бути напоготові, і це забирає всю мою силу. Ми з тобою маємо вистояти проти них! А зараз нам час іти.

— Звідси немає дороги, — сказала Тенар, однак зробила крок уперед. Потім ступила другий — непевно, так ніби на кожному кроці на неї чигала прірва, підземна порожнеча. Гед міцно тримав її правицю у своїй теплій долоні. Вони рушили вперед.

Здавалося, минула ціла вічність, поки вони дісталися до сходів, які зараз чомусь видавалися особливо стрімкими і майже не відрізнялися від слизьких виїмок у камені. Тенар і Гед, зрештою, здолали їх і пішли трохи швидше. Тенар знала, що тепер попереду — лише довгий звивистий тунель без жодних відгалужень. І раптом її пальці, якими вона для певності вела по стіні, наткнулися на порожнечу — то був вхід до бокового тунелю.

— Сюди, — прошепотіла вона, але щось у поведінці дівчини насторожило Геда. Він зупинився. — Ні, — зніяковіло сказала Тенар. — Це не тут, далі треба повернути ліворуч. Я не знаю. Не знайду. Звідси немає виходу…

— Ми йдемо до Карбованої Зали, — озвався із пітьми тихий голос Геда. — Як туди дістатися?

— Наступний поворот ліворуч.

Тенар повела далі. Вони зробили великий гак, минули два оманних відгалуження і вийшли до тунелю, що відгалужувався праворуч і прямував до Карбованої Зали.

— Тепер уперед, — прошепотіла дівчина. Орієнтуватись у цій темній плутанині ходів стало легше, бо вона вже сотні разів бувала тут, повертаючись до залізних дверей Лабіринту. Навіть важкий тягар страху, що стискав її мозок у лещатах пітьми, зараз не міг завадити Тенар. Проте вони дедалі ближче підходили до центру підземелля, і все важчим здавався цей тягар, все більше затьмарював її розум. Тіло дівчини налилося свинцем, вона так стомилася, що аж схлипувала від зусилля, переставляючи ноги. А чоловік поруч із нею дихав глибоко, раз-по-раз тамуючи подих, як людина, котра напружує все своє тіло. Час від часу він прохоплювався якимсь словом, і голос його звучав стишено та різко. Отак вони, зрештою, дійшли до залізних дверей. Долаючи раптовий напад страху, Тенар боязко простягла вперед руку… Двері були незамкнені.

— Швидше! — гукнула дівчина і потягнула Геда за собою.

Коли вони відійшли подалі, Тенар зупинилась і запитала:

— Чому двері були відчинені?

— Мабуть, твої Повелителі хочуть, щоби ти замкнула їх власноруч.

— Ми йдемо до… — вона затнулася.

— До серця Пітьми, я знаю. Щойно ми вийшли з Лабіринту. Але як нам вибратися із Підмогилля?

— Є тільки один шлях. Невільницькі двері, через які ти ввійшов, зсередини не відчиняються. Вийти звідси можна лише через печеру Підмогилля, а далі — тунелем до ляди у Тронній Залі.

— Отже, доведеться йти цим шляхом…

— Але ж Косіль тут, у Підмогиллі, — прошепотіла дівчина. — Порпається у порожній могилі... Я не можу пройти повз неї! Ні, я нізащо не зможу пройти повз неї вдруге!

— Вона вже, напевно, забралася звідти.

— Все одно я не можу...

— Тенар, оце саме зараз я тримаю стелю, щоби вона не впала на наші голови, утихомирюю стіни, щоби вони не розчавили нас, чарами угамовую землю, щоби вона не розверзлася під нашими ногами. Відтоді, як ми пройшли повз прірву, біля якої чатував твій слуга, я тільки те й роблю, що борюся із Силами Пітьми. Тож якщо я можу стримати землетрус, то невже ти боїшся пройти зі мною повз одну людину? Довірся мені, як я довірився тобі! Ну ж бо, ходімо!

І вони подалися далі.

Незабаром довжелезний тунель скінчився. Вони зрозуміли це, зауваживши, що темрява стала густішою. Гед і Тенар увійшли до велетенської печери під Могильними брилами і, тримаючись правої стіни, рушили вперед. Ступивши кілька кроків, Тенар спіткнулася.

— Що це? — ледь чутно промовила вона.

Під чорним склепінням щось тривожно гуділо. То було якесь тремтіння, дрож, моторошний звук, який можна було почути всім тілом. Тенар відчувала, як двигтять понищені часом стіни.

— Не зупиняйся, — напружено та сухо наказав Гед. — Поспішай, Тенар!

Вона пішла вперед, а в її потьмареній та неспокійній, як оця підземна пустеля, свідомості пронеслося: "О, мої Повелителі! Змилуйтеся! О, Безіменні! О, найдревніші! Пробачте мені, грішній!"

Одначе Безіменні ніколи і нікому не відповідали.

Тенар і Гед увійшли до тунелю під Тронною Залою, піднялися сходами і вперлися у ляду в стелі. Вона була зачинена — Тенар завжди замикала її. Дівчина натиснула на пружину, яка підіймала віко, але ляда не відчинилася.

— Зламалася, — сказала Тенар. — Ляда замкнена.

Гед піднявся вище і спробував підважити віко спиною. Воно навіть не зрушилося з місця.

— Мабуть, ляда не замкнена, зверху її чимось пригнітили...

— Але ти зможеш відчинити?

— Спробую. Мабуть, і Косіль чекає нас там. З нею можуть бути стражники?

— Дюбі, Уато, можливо, ще хтось із євнухів — чоловікам сюди не можна...

— Я не зможу водночас накладати чари на ляду, протистояти Безіменним і стримувати людей, — сказав він твердо. — Доведеться шукати інший шлях. Спробуємо вийти через Невільницькі двері. Косіль знає, що вони не відчиняються зсередини?

— Знає. Колись вона сама розповіла мені про це...

— Отож, тепер за ними не пильнуватимуть. Ходімо туди!

Дівчина рушила вниз кам'яними сходами, що гуділи та бриніли так, ніби у глибині під ними хтось напинав гігантську тятиву.

— Що це тремтить?

— Не звертай уваги! — твердо сказав Гед і Тенар підкорилася.

Тунелями та сходами вони повернулися назад до жахливої печери Підмогилля. І там на дівчину навалився такий страшний тягар сліпої зненависті, що Тенар у нестямі здалося навіть, що то сама земля оскаженіла від люті, намагаючись живцем поховати її під холодними брилами. Дівчина аж зіщулилася від болю і заволала:

— Вони тут! Вони тут!

— Нехай же знають, що й ми теж тут! — вигукнув Гед, і патериця в його руках спалахнула білим сяйвом, розбризкавши по стінах сотні і тисячі діамантових іскринок.

Огорнуті осяйним серпанком, Гед і Тенар побігли навпростець через печеру, їхні тіні вистрибом мчали візерунчастими стінами, ховалися у мерехтливих нішах, падали на порожню розриту могилу. Пригнувшись у низькому тунелі, дівчина потягла чаклуна за собою, прямуючи до Невільницького входу. Їх і досі осявало сліпуче світло, кам'яні мури дрижали, а земля двигтіла під ногами. Раптом Тенар побачила перед собою неживе кам'яне обличчя і крізь підземний гуркіт до її вух долинуло одне-єдине слово, промовлене хрипким, невиразним голосом. Вона впала навколішки, і в цю мить Гедова чарівна патериця вдарила у бурий камінь зачинених дверей над її головою. Немов охоплене полум'ям, каміння спалахнуло білим сяйвом і розлетілося на друзки...

Саме займалося на світ. Перед очима втікачів блідо зажевріло небо, поцятковане поодинокими холодними зорями. Тенар підвела очі вгору, її щік торкнувся приємний свіжий вітерець. Вона й досі клячала між небом і землею, не в силах зіп'ятися на ноги. Постать чаклуна виразно вимальовувалася на блідому тлі світанкового неба. Нараз він обернувся і смикнув дівчину за руку, піднімаючи із землі. Його обличчя було чорним і перекошеним, як у демона. Тенар відсахнулась від нього і заволала не своїм голосом:

— Ні! Не руш мене!.. Геть!.. Забирайся! — і, судомно звиваючись, поповзла назад, у ревучу пащеку Гробниць.

Чаклун відпустив її руку і тихо промовив:

— Тенар, іменем тих уз, які ти носиш, я наказую тобі жити!

Вона побачила зоряне сяйво на каблучці Ерет-Акбе, яка була на її руці. Прикипівши очима до срібного оберега, Тенар підвелася, хитаючись, як мара. Потому взяла мага за руку і рушила за ним.

Гед і Тенар поволі сходили до підніжжя пагорба, а позаду них, із чорної вирви між скелями, долинав розпачливий, хрипкий рев зненависті та болю. Навколо хижо ворушилося каміння та стугоніла земля. А Тенар, як зачарована, не зводила очей із зоряного сяйва, що мерехтіло в неї на зап'ястку.

Вони вже дійшли до похмурої долини, що тяглася на захід від Гробниць. Дорога спиналася вгору.

— Поглянь... — раптом озвався Гед, обернувшись до Тенар.

Дівчина озирнулася і побачила, що вони опинилися на одному рівні з Могильними брилами, дев'ятьма монолітами, які стриміли над підземною діамантовою печерою. Ті брили, що стояли сторчма, зараз

важко хиталися, наче корабельні щогли. Один із каменів дедалі вищав, немовби виростаючи з-під землі, а тоді нараз дрібно задрижав і гепнув об землю. На повалену брилу навхрест звалилася ще одна. Затремтів плескатий купол Тронної Зали, що чорнів за Могильними брилами на тлі вранішнього неба. Корчилися стіни древньої кам'яниці — її обриси розпливалися, наче глина у бистрій воді, й нарешті, здійнявши хмару пилу та уламків, Зала захиталася і з гуркотом гримнула додолу. Земля стугоніла і ходила ходором. А за мить пагорб судомно здригнувся і пустище між брилами Гробниць розпанахала глибока тріщина, роззявивши страшну пащу, в якій клубочилися хмари чорного пилу. Ті брили, що досі стояли сторчма, навально запалися у прірву. Відтак із ревом, який, здавалося, відлунював у небі, чорна вирва зімкнулася. Пагорб здригнувся ще раз і завмер.

Нажахана землетрусом, Тенар обернулася до чаклуна. Він стояв поруч. Дівчина вперше бачила його при денному світлі.

— Ти приборкав його, — сказала вона, і її голос після могутнього стогону землі бринів, як легіт поміж очерету. — Ти вгамував землетрус — гнів пітьми.

— Ми мусимо йти далі, — сказав Гед, обертаючись спиною до зруйнованих Гробниць. — Я стомився і змерз... — він спіткнувся, і Тенар узяла його за руку.

Обоє втікачів геть вибилися із сил. Повільно, наче двоє крихітних павуків, що повзуть по нерівній стіні, вони дибали вгору широченним схилом пагорба, доки не дісталися до поросłого дикою шавлією перевалу. Осяяні вранішнім промінням, вони замилувалися горами, що височіли на заході, — сонце визолотило далекі вершини, підніжжя яких іще ховалося у фіалкових досвітках. Гед і Тенар трохи постояли, а тоді рушили далі, геть від Гробниць. І небавом зникли за перевалом, над яким займався новий день.

ЗАХІДНІ ГОРИ

Тенар прокинулася, ледве опам'ятавшись від нічного жахіття. Їй снилися Гробниці: вона блукала підземеллям так довго, що з неї почала відпадати плоть, і їй стало видно, як біліють у темряві голі кістки зап'ястків... Прокинувшись, дівчина відчула пахощі шавлії. Золотаве проміння сонця вдарило їй у вічі. Тенар одразу охопило радісне піднесення. Вона витягла руки з чорних рукавів мантії, сіла й озирнулася навколо з невимовним задоволенням.

Вечоріло. Сонце поволі ховалося за гори. Вітер хоча й ущух, але було досить холодно. Жодне шемрання не порушувало тиші. Промені призахідного сонця торкалися кожної галузки, золотавим павутинням мріли у повітрі. Тверді, як стерня, стебла пустельних трав кололи руку, якою дівчина спиралася на землю.

Чаклун лежав на голій землі, ліворуч від Тенар. Закутавшись у плащ і підклавши під голову кулак, він міцно спав. Уві сні його обличчя було серйозним, навіть трохи суворим. Друга рука Геда вільно лежала у грязюці під кущем чортополоху, всіяним дрібними шпичаками та сірим пухом. Чаклун і пустельний будяк. Рослина і сплячий чоловік... Це було дуже дивно, адже сила цього чужинця мало чим поступалася Одвічним Силам Землі, він розмовляв із драконами, словом приборкував землетруси. А зараз просто лежав долі, торкаючись рукою приземкуватого куща, і спокійно спав.

Нараз Тенар подумала про те, що життя у цьому світі є чимось набагато значнішим і загадковішим, ніж вона досі могла собі уявити. Небесне сяйво торкалося її запилюженого волосся, золотило стебла хирлявої трави, шавлії та будяків. Сутеніло. Із настанням темряви дедалі холоднішало. Тенар підвелася і заходилася збирати суху шавлію, ламаючи її міцне, грубе бадилля, яке супроти кволої травички здавалося справжнім деревом. Украй знесилившись, Гед і Тенар зупинилися у цій місцині пополудні, коли ще було тепло. Західний схил гори, з якої вони щойно зійшли, та кілька миршавих кущів ялівцю давали цілком

пристойний притулок. Напившись води, втомлені мандрівці вклалися спати.

У вечірньому небі займалися зорі. Назбиравши оберемок хмизу, Тенар руками вирила яму в кам'янистому ґрунті, поклала туди купку сухого бур'яну та паліччя і викресала вогонь. Багаття спалахнуло майже одразу і невдовзі над ямою затанцювало рожеве полум'я. Смолистий димок легко звивався вгору. При світлі вогнища навколишня темрява здавалася ще густішою.

Шемрання вогню розбудило Геда. Він важко підвівся, розтираючи руками смагляве обличчя, і підійшов ближче до вогню.

— Цікаво, чи... — промовив він сонно.

— Знаю, але без вогню нам тут не переночувати. Надто зимно!

За хвилину Тенар додала:

— Може, ти знаєш чари, які не дадуть нам замерзнути або приховають полум'я?..

Він сів біля багаття, майже торкаючись п'ятами вогню, й обхопив руками коліна.

— Бр-р-р!.. — його аж пересмикнуло. — Вогонь — набагато краще, ніж чари. Я напущу трохи мани, щоби нас не було видно. Якщо хтось проходитиме неподалік, то побачить лише купу каміння і бурелому. Як ти гадаєш, нас переслідуватимуть?

— Важко сказати... Про тебе знали лише Косіль і Манан. Але вони загинули. Косіль напевне була у Тронній Залі, коли впала стеля. Либонь, там усі думають, що я також була у храмі і загинула під руїнами, — Тенар і собі обхопила руками коліна. — Сподіваюся, що решта споруд

уціліли. Здаля було важко розгледіти, та й пилюка заважала... Напевне, гнів Безіменних оминув інші храми та будівлі. Тож дівчата, котрі спали у Великому Домі, мабуть, не постраждали...

— Не переживай! Усе обійшлося... Адже Гробниці поглинули самі себе. Принаймні я бачив золотий дах якогось храму — отже, він не завалився. А біля підніжжя пагорба метушилися люди...

— Що вони скажуть, що подумають!.. Бідна Пенте! Тепер її можуть призначити Верховною Жрицею Богокороля. Але ніхто не мріяв про втечу з Гробниць так, як вона. Пенте завжди цього хотіла, а я її не розуміла. Що ж, можливо, тепер вона й справді втече, — Тенар усміхнулася. Її переповнювала радість, яку не могли затьмарити ані тривожні роздуми, ані страх.

Таку саму радість вона відчувала, коли прокинулася, осяяна золотавим промінням сонця. Вона вийняла із торби два невеликих коржі. Один подала над вогнем Гедові, а в другий уп'ялася зубами сама. Хліб був глевкуватий, кислий, але страшенно смачний.

Якийсь час вони жували мовчки. Нарешті дівчина спитала:

— Скільки звідси до моря?

— Сюди я добирався дві доби. Втікати доведеться довше.

— Я сильна, — запевнила Тенар.

— Авжеж. І хоробра. Але попутник твій геть охляв, — усміхнувся Гед. — Та й хліба в нас не дуже багато.

— А як із водою?

— Завтра дістанемося до джерела. Це там, у горах...

— А ти не можеш роздобути нам попоїсти? — ніяковіючи, спитала Тенар.

— Аби щось уполювати, потрібен час... і зброя.

— Я мала на увазі... чари. Розумієш?

— Я можу принадити кролика, — сказав Гед, розворохобивши жар ялівцевою рогачкою. — Кролі вже починають вилазити зі своїх нір. Тут їх дуже багато. Я міг би покликати одного з них по імені, і він би прийшов. Та чи змогла б ти піймати, оббілувати і засмажити беззахисну істоту, принаджену в такий спосіб? Сумніваюся, що це було би по-людськи, навіть якби ми помирали з голоду.

— Авжеж... Але я думала, що... Ти міг би просто...

— Сотворити вечерю, вдавшись до чарів, — перебив її чаклун. — Так, міг би. Хоч на золотих тарелях. Але все одно це було б ілюзією! Повечерявши маною, ти стала б іще голоднішою, ніж перед тим. З таким же смаком можна наїстися власних слів!

Тенар побачила, як у світлі полум'я біло блиснули його зуби.

Гед підкинув хмизу у вогнище, і сухе галуззя миттю спалахнуло, наповнивши темряву іскрами та пахощами ялівцю.

— Ти справді можеш покликати кроля? — раптом спитала Тенар.

— Хочеш, щоби я тобі показав?

Дівчина ствердно кивнула.

Гед відвернувся від вогню і тихо промовив у зоряну темряву:

— Кебо... О, кебо...

Тиша. Жодного звуку. Жодного поруху. А за якийсь час на самісінькій межі світла і темряви блиснуло боязке кругле око, немов лискучий чорний камінець, що котився по землі. Відтак показався тонкий вигин пухнастої спинки. Затремтіло довге сторожке вухо...

Гед знову щось сказав. Вухо смикнулося, кролик обернувся і Тенар побачила його повністю. А за мить звірятко зникло в пітьмі, безтурботно повертаючись до своїх звичних справ.

— Та це ж просто чудово! — здивовано вигукнула Тенар.

Небавом вона запитала:

— А я би змогла так?

— Ну...

— Це таємниця? — здогадалася дівчина і знову споважніла.

— Власне кажучи, таємницею є саме ім'я кролика. Принаймні, без поважної причини його краще вголос не вимовляти. Натомість саме вміння прикликати до себе ту чи іншу істоту — це вже не секрет, а радше певний дар або хист. Та ти й сама це бачиш.

— Ага, — сказала Тенар. — І, звісно, ти володієш цим даром!

Її голос звучав збентежено і вдаване глузування не могло цього приховати. Гед лише поглянув на дівчину, проте не сказав нічого. Він ще й досі не отямився після герцю з Безіменними, а приборкання

землетрусу в підземеллі забрало в нього останні сили. Гед здобув перемогу, та це його не тішило. Невдовзі чаклун присунувся якомога ближче до вогнища, ліг на землю і заснув. Тенар сиділа поряд, підкидаючи хмиз у вогонь, і милувалася зимовими сузір'ями, які сяяли в темному небі. Зрештою, від того далекого сяйва у неї запаморочилося в голові. Вона задрімала.

Втікачі прокинулись одночасно. Їх розбудив сухий холод пустелі і вітер, що пронизував, наче крижаний кинджал. Вогнище згасло. Зорі, які Тенар бачила вночі, закотилися за обрій, але їм на зміну прийшли інші світила. Зі сходу небом сунули важкі хмари.

Майже весь хмиз, який Тенар зібрала для багаття, вже згорів.

— Рушаймо, — сказав Гед, — скоро світатиме!

Чаклун так цокотів зубами, що дівчина ледве його зрозуміла. Вони рушили на захід, спинаючись угору довгим пологим схилом. Під зоряним небом йшлося легко, мов удень. Спочатку їм було трохи холодно. Та з часом швидка хода зігріла подорожан. До схід сонця вони вже дісталися підніжжя західних гір. Тенар подумала про те, що донедавна саме тут пролягала межа відомого їй світу.

Мандрівці зупинилися в гаю, де на деревах іще трималося тремтливе золоте листя. Гед пояснив дівчині, що це — осики. Досі Тенар не знала інших дерев, крім ялівцю, тополь та яблунь, що росли в саду Гробниць. Серед гілля дерев тоненьким голоском озвалася якась пташка: "Дінь, дінь!" Між деревами біг потічок, хоч і вузький, але доволі швидкий. Його чисті води прудко мчали по кам'яному річищу, зриваючись з уступів і не встигаючи замерзнути. Тенар дивилася на струмок мало не з острахом — вона надто звикла до безмовної та повільної пустелі, до ледачої ріки, до неквапного ширяння яструбів і непорушних хмар у високому небі.

Вранці вони розділили останній корж і грудку сиру, трохи перепочили — і рушили далі.

Надвечір Гед і Тенар опинилися високо в горах. Було хмарно і вітряно, пробирав мороз. Вони зупинилися у видолинку, на березі річки, де було вдосталь дров, і, назбиравши хмизу, розпалили справжнє багаття. Від гарячого полум'я Тенар стало затишно і радісно на душі. У дуплі поваленого дерева вона знайшла кілька жмень волоських горіхів — очевидно, їх припасла на зиму білка. Там були ще якісь горіхи з гладенькою шкаралущею. Гед сказав, що у нього на батьківщині їх називають "убер". Тенар спритно трощила горіхи замашним каменем, чесно ділячись "здобиччю" із Гедом.

— Шкода, що ми не можемо залишитися тут, — сказала вона, окинувши поглядом долину. — Тут гарно!

— Так, справді непогано, — погодився Гед.

— І ніколи не буває людей.

— Бувають, але рідко... Я теж народився в горах, — сказав він. — На острові Ґонт. Якщо рушимо на північ, то по дорозі на Хавнор будемо пропливати повз найвищу гору Ґонту. Вона просто чудова взимку — здіймається над морем, наче велетенська біла хвиля. А за горою, на березі річки, знаходиться моє рідне село. А де народилася ти, Тенар?

— На півночі Атуану. Здається, в Ентаті. Уже й не пригадаю.

— Невже тебе забрали такою малою?

— Мені було п'ять років. Пам'ятаю лише полум'я у кабиці... Більше нічого.

Гед потер підборіддя, вкрите рідким заростом. Він виглядав замисленим і суворим. У темряві дівчина дивилася на чаклуна, осяяного полум'ям вогнища, і усвідомлювала, що ніколи не зізнається йому про те, що коїться у неї на душі.

— Що ти робитимеш на Хавнорі? — запитав Гед, дивлячись у вогонь. — Ти... Я й подумати не міг... Ти й справді відродилася!

Тенар кивнула і ледь усміхнулася. Їй подобалося це відчуття нового життя, яке щойно розпочиналося.

— Тобі потрібно вивчити мову.

— Твою мову?

— Авжеж!

— Добре, я готова!

— Чудово! Це — "кабат", — і Гед кинув крихітний камінець у поділ її чорної мантії.

— Кабат... Це по-драконячому?

— Ні, ні! Тобі не потрібні заклинання, ти розмовлятимеш з людьми, а не з драконами!

— А як буде "камінь" мовою драконів?

— "Толк", — відповів Гед, — але не набивайся до мене в учні! Я хочу навчити тебе мови, якою розмовляють люди Архіпелагу, у Внутрішніх землях. Адже я вивчив твою мову, коли плив сюди!

— Щоправда, говориш ти доволі кумедно...

— Та мабуть... А тепер: "Аркемі кабат!", — і Гед простягнув руку, показуючи, щоби вона подала йому камінь.

— Мені конче плисти на Хавнор?

— А ти маєш куди податися?

Дівчина промовчала.

— Хавнор — чудове місто, — продовжував Гед. — А ти принесеш туди втрачену святиню — каблучку Ерет-Акбе, знак вічного миру. Хавнорці зустрінуть тебе, як принцесу! Вони вшановуватимуть тебе за безцінний дарунок, і ти сповна відчуєш їхню гостинність. У цьому місті живуть достойні та шляхетні люди. Серед хавнорців немає світлошкірих, тож вони наречуть тебе Ясною Панною і захоплюватимуться твоєю юністю і красою. Ти матимеш десятки суконь — таких, як та, яку я виткав для тебе своїми чарами. Але тепер ці шати будуть справжніми. Ти дізнаєшся, що таке шана, вдячність і любов. Хоча досі ти знала лише самоту, морок і заздрість.

— У мене був Манан, — заперечила Тенар і жалібно скривилася. — Він любив мене і завжди був лагідним зі мною. Манан хотів захистити мене, а я його вбила... Там, у чорній безодні... Ні, я не хочу на Хавнор. Я би воліла залишитися тут...

— Тут? На Атуані?

— У горах. Отут, де ми зараз.

— Що ж, Тенар, — промовив Гед серйозно і тихо, — тоді ми залишимося тут удвох. Але в мене немає ножа, і коли піде сніг, нам буде непереливки. Але доки ми зможемо добувати їжу...

— Та ні, я розумію, що ми не можемо тут залишитися. Мабуть, я просто дурепа, — промовила Тенар і, розсипаючи горіхову шкаралупу, підвелася, щоби підкинути у багаття дров.

У своїй чорній брудній мантії і поношеному плащі дівчина виглядала дуже худою і прямою, немовби жердина.

— Усе те, чого мене навчали, зараз нічого не варте, — сказала вона, — та більше я нічого не знаю. Але я спробую навчитися.

Гед відвернувся вбік, скривившись, наче від болю.

* * *

Наступного дня вони здолали гребінь темно-жовтого гірського хребта. На перевалі лютував вітер зі снігом, що засліплював очі. Їм довелося досить довго брести вниз пологим схилом, перш ніж вони вибралися зі сніжних хмар, які вкривали гірські вершини. Але, зрештою, перед ними простерлася широка рівнина, що ховалася за горами, — вічнозелені соснові гаї, пасовища, поля та лани. Навіть у найлютішу студінь, коли кущі та дерева в лісах скидали листя, цей край залишався зеленим, ласкавим і привітним. Вони милувалися цим смарагдовим раєм, стоячи на високому кам'янистому схилі. Гед мовчки показав рукою на захід — сонце якраз сідало за густу запону хмар. На обрії зоріло марево, майже таке саме, як у кришталевій яскині Підмогилля — радісне сяйво на краю світу.

— Що це? — запитала дівчина, і Гед відповів: — Море.

А потім Тенар побачила інше диво, яке, може, і не було таким величним, однак вражало не менше. Вони саме вийшли на дорогу і невдовзі дісталися до сільця, що тяглося вздовж шляху. Зрозумівши, що тут їх можуть помітити, Тенар занепокоєно обернулася до супутника. Обернулася — і не побачила його. Поруч із нею ступав інший чоловік —

білошкірий, безбородий, але вбраний і взутий, як Гед. Незнайомець поглянув на дівчину, і вона зауважила, що в нього блакитні очі. Він підморгнув їй.

— Як гадаєш, зумію я їх обдурити? — поцікавився чоловік. — Як тобі твоя одежина?

Тенар оглянула себе. Тепер вона скидалася на селянку: руда плахта, мишаста камізелька, а на плечах — червона вовняна хустка.

— Оввa! — отетеріла дівчина. — Але ж ти Гед, чи ні?

Вона назвала Геда на ім'я — і побачила його насправжки: пошрамоване смагляве обличчя, чорні очі. Ніби й Гед, і не Гед, бо обличчя біле, як сметана.

— Не називай мене істинним ім'ям прилюдно! Запам'ятай: ми — брат і сестра, йдемо з Тенакбаха... Чує моє серце: щойно побачу добру людину, як почну канючити щось на вечерю!

Гед узяв Тенар під руку, і вони ввійшли в село...

Подорожани покинули гостинних селян наступного ранку, чудово виспавшись і досхочу попоївши.

— І часто магам доводиться отак жебрати? — спитала Тенар, коли вони йшли повз пасовище, яким лінькувато вештались кози.

— Чому це тебе цікавить?

— Та здається, що тобі не первина... Надто вже ти вправний!

— Ну, може, й так. Якщо ти вважаєш це жебрацтвом, то я все життя тільки те й робив, що жебрав. Ти ж знаєш, майна у чаклуна небагато, а в дорогу я взагалі не беру нічого, крім своєї патериці та одягу, який на мені. Одначе більшість людей радо гостять чаклунів! Та й у боргу ми рідко залишаємося.

— Що ти маєш на увазі?

— Ну, взяти хоча б оту жінку в селі. Я вилікував її кіз.

— А що, вони хворіли?

— Вим'я набрякло. Я ж сам пас кіз, коли був хлопчиськом.

— Ти сказав їй про те, що зцілив їх?

— А ти б сказала?

Трохи помовчавши, Тенар відповіла:

— Я бачу, твоя магія годиться не лише для великих справ.

— Гостинність, — відказав Гед, — то дуже важлива річ. Може, й справді досить було просто подякувати. Але мені стало шкода кіз.

Опівдні вони дісталися до великого міста. Воно було збудоване з випаленої цегли й оточене зубчастим карґадським муром із чотирма сторожовими вежами та єдиною брамою, крізь яку чабани саме проганяли отару овець. За стіною височіли криті червоною черепицею дахи. Браму стерегло двоє вояків у шоломах, прикрашених червоним пір'ям. Тенар уже бачила такі шоломи раніше, коли посланці Богокороля раз на рік приводили до Гробниць жертовних рабів або приносили гроші

й інші дари. Тенар поділилася з Гедом своїми спогадами, коли вони проходили повз стіну.

— Я теж їх бачив, ще в дитинстві, — відповів чаклун. — Вони припливали на Ґонт. Напали на моє село, хотіли зрівняти його з землею. Але ми їх прогнали! Потім було побоїще у гирлі Ара, на узбережжі моря. Тоді загинуло багато людей — сотні, можливо, тисячі... Але тепер, коли ми віднайшли Втрачену Руну, ворожнечі між Карґадом і Внутрішніми землями буде покладено край!

— Авжеж, було би глупством ворогувати далі, — погодилася Тенар. — Та й що робитиме Богокороль із такою силою рабів?

Гед замислився над її словами.

— Тобто, якщо королівство Карґад підкорить Архіпелаг?

Тенар ствердно кивнула.

— Не думаю, що таке й справді могло би статися!

— Але ж поглянь, яке могутнє королівство, яке велике місто, які міцні стіни, скільки тут людей! Чи вистояли би твої співвітчизники, якби на них напало все тутешнє воїнство?

— Це місто зовсім не велике, — розважливо заперечив Гед. — Утім, якби я тільки щойно покинув свої гори, то теж, либонь, сказав би, що воно велике. Але в усьому Земномор'ї стільки міст, що й не злічити! Порівняно з ними, це — дрібне містечко. Та й островів у Архіпелазі теж не бракує... Ти ще побачиш усе це, Тенар!

Дівчина промовчала, незворушно крокуючи далі.

— Мандрувати світом — це справжнє диво! Просто з моря перед тобою постають незвідані землі, а твій корабель поволі пливе назустріч угіддям і лісам, містам і гаваням, палацам і ринкам...

Тенар кивнула. Дівчина розуміла, що Гед хоче підбадьорити її, однак свою радість вона залишила високо в горах, у сутінковій річковій долині. Зараз Тенар відчувала лише дедалі дужчий жах. Усе, що її оточувало, лякало новизною. Досі вона не знала нічого, крім пустелі та Гробниць. І що з того? Тенар знала кожен поворот У вже не існуючому лабіринті, вміла танцювати перед зруйнованим вівтарем. Але вона нічогісінько не знала про людську душу.

— А ти мене там не покинеш? — несподівано запитала Тенар.

Вона не дивилася на Геда. Чаклун досі ховався під машкарою білошкірого карґадського селянина, а Тенар не хотіла бачити його таким. І тільки Гедів голос зовсім не змінився відтоді, як вона вперше почула його в Лабіринті.

Чоловік відповів не відразу.

— Тенар, я йду туди, куди мушу йти. Я там, де на мене чекають. І саме тому я ще ніде надовго не затримувався. Ти мене розумієш? Я роблю те, що маю робити. І звик до самотності, звик покладатися лише на власні сили. На Хавнорі я пробуду з тобою стільки, скільки ти захочеш. А якщо колись я знову тобі знадоблюся — просто поклич мене! І я прийду, Тенар. Постану навіть із могили! Але залишитися з тобою я не можу.

Дівчина нічого не відповіла йому.

— А втім, на Хавнорі ти чудово обходитимешся без мене! І будеш щаслива, — заспокоїв її Гед.

Тенар мовчки кивнула.

Скінчивши розмову, чаклун і дівчина рушили до моря.

ПОВЕРНЕННЯ

Гед сховав свій човен у кам'яному гроті під величезним стрімчаком, який тутешні мешканці назвали Хмарним мисом. В одній із хат подорожан почастували вечерею — миска тушкованої риби засмакувала їм, як ніколи. А з останнім проблиском дня Гед і Тенар спустилися до берега. Вузька ущелина, в якій було заховано човен, ліктів на тридцять вгризалася в камінь. Піщане дно гроту було вогким, бо майже збігалося з лінією припливу. Їхній сховок було видно з боку моря, тож Гед сказав, що багаття розкладати не варто, аби не привертати уваги нічних рибалок, які промишляли біля берега. Чаклун і дівчина сяк-так вмостилися на піску, що здавався настільки ж м'яким для пальців, крізь які вільно просочувався, наскільки був твердим для стомленого тіла. Тенар вслухалася в шум моря, яке то лащилося, то з ревом розбивалося вщент об скелястий берег. Його гучні зойки було чутно принаймні за милю звідси. Море ревло знову, і знову, і знову, і щоразу той рев відлунював по-новому. Воно не вгавало ні на хвилину. На берегах усіх суходолів світу море здіймало невгамовні хвилі, ані на мить не стихаючи, не знаючи спочинку. Пустелі, гори — вони були німими і не озивалися до неї. Натомість море вічно ридало ревучим, похмурим голосом, і Тенар не розуміла його мови. Морська стихія була їй чужою.

Вона прокинулася від важкого сну ще вдосвіта. На морі був відплив, а Гед, підтикавши плащ, босоніж ходив берегом і щось збирав серед поросло чорними водоростями каміння.

— Ось, — сказав він, повернувшись у грот, і простяг дівчині цілу жменю чогось мокрого та бридкого, схожого на фіолетові камінці з оранжевими губами.

— Що це?

— Мідії, їстівні морські скойки. А ось це — устриці, вони ще смачніші. Поглянь...

Кинджалом, який Тенар дала йому ще в горах, Гед розкрив черепашку і висмоктав з неї мідію — разом із морською водою.

— Ти навіть не зварив її? З'їв живцем?

Тенар намагалася не дивитися на Геда, який смаковито, хоч і трохи ніяковіючи, продовжував поглинати решту м'якунів.

Поласувавши скойками, Гед повернувся до човна, що лежав кормою вперед на узвишші з кількох прибитих морем колод. Напередодні увечері Тенар прискіпливо оглянула цю посудину, але нічого не второпала. Човен був набагато більшим, ніж вона собі досі уявляла, — його довжина майже втричі перевершувала її зріст. У ньому було повно дивних і страшнуватих на вигляд речей. Ніс човна, який попервах видався їй кормою, був прикрашений намальованими на кожному з бортів очима. Серед ночі, у тривожній напівдрімоті, Тенар не покидало відчуття, що човен дивиться на неї.

Гед хвильку понишпорив усередині човна і повернувся, тримаючи у руках якийсь пакунок. То був чималий кусень хліба, дбайливо загорнутий у чисту полотнину. Гед подав окраєць дівчині.

— Я не хочу їсти...

Він зазирнув у її сумне обличчя, тоді сховав хліб і сів біля виходу з грота.

— Через дві години почнеться приплив, — сказав він. — Тоді зможемо рушати. Ти не спала цілу ніч, чого би тобі не подрімати?

— Я не хочу спати.

Гед промовчав. Він сів, схрестивши ноги, і Тенар було добре видно його постать, обрамлену чорною аркою входу, за якою сяяло смарагдове море. Дівчина спостерігала за чаклуном із глибини печери, а він сидів незворушний, як самі скелі, випромінюючи тишу, що розходилася від нього, наче кола від кинутого у воду каменя. І ця тиша була не просто мовчанням, ні, вона була, так би мовити, цілком самодостатньою річчю — як, скажімо, безмовність пустелі...

Отак вони просиділи доволі довго, а тоді Тенар підвелася і підійшла до Геда. Чаклун не ворушився. Дівчина поглянула на його обличчя. Воно було, наче відлите з темної міді: напружені риси, міцно стулені вуста, опущені долі очі. Гед видався їй далеким, як саме море. Де зараз витав його дух? Якими примарними стежками блукав? Вона ніколи не зможе потрапити туди... Гед змусив Тенар піти з ним. Назвав її на ім'я — і причарував, як отого пустельного кролика, що з'явився з пітьми на його поклик. І тепер каблучка Ерет-Акбе була в його руках, Гробниці лежали в руїнах, а їхня жриця зганьблена навіки. Тенар більше не потрібна чаклунові, тож зараз він утікає туди, куди їй і потикатися зась. Увесь цей час Гед обманював Тенар і, зрештою, покине її напризволяще...

Одним швидким рухом дівчина спритно вихопила у Геда з-за пояса залізний кинджал, який сама ж йому і дала. Маг ворухнувся, але за мить знову застиг непорушно, наче статуя, загорнута у плащ.

Вигострене з одного боку лезо кинджала мало чотири вершки[11] завдовжки. Крихітний запоясник був зменшеною копією жертовного ножа — жриця Гробниць носила його за поясом, плетеним із кінського волосу, разом із в'язкою ключів та різними брязкальцями, про призначення яких іноді навіть не мала гадки. Досі Тенар іще не мала нагоди пустити кинджал у хід, хіба що якось, напередодні молодика танцюючи перед Троном, вона підкидала ніж угору і ловила його однією рукою. Їй подобався цей нестримний танок. Дівчина танцювала без музичного супроводу і тупіт її босих ніг відлунював під стелею Тронної

Зали. Тенар не раз до крові різала собі пальці, намагаючись опанувати кинджал, і зрештою навчилася безпомильно ловити руків'я ножа. Куце лезо було досить гострим, аби до кістки розкраяти палець чи перерізати сонну артерію. Вона б і далі служила своїм володарям, байдуже, що вони зрадили та прокляли її. Безіменні піднімуть її руку і скерують в останньому діянні пітьми. Вони приймуть цю жертву...

Сховавши руку з кинджалом за спину, Тенар обернулася до Геда. Аж раптом він поволі підвів голову і втупився в неї. То був зболений погляд людини, яка пройшла довгий шлях і бачила не одне страхіття. Він не зводив з дівчини очей, і що чіткіше розбирав її риси, то більше прояснявся на виду.

— Тенар, — озвався він нарешті, ніби вітаючись, а тоді торкнувся срібної каблучки на її зап'ястку. Здавалося, він заспокоює себе, переконуючись, що перед ним — не мана. Гед не звернув уваги на ніж у руці дівчини. Погляд його ковзнув поверх хвиль, що билися об скелі, і за якусь мить він через силу промовив:

— Час... Час вирушати в дорогу!

Він заговорив, і її лють вщухла. Дівчина зніяковіла.

— Безіменні — це твоє минуле, Тенар. Тепер ти вільна людина, — сказав Гед і з несподіваною спритністю схопився на ноги. Випроставшись, він підперезав свій плащ. — Допоможи-но мені зіпхати човен на воду. Ось так. Нумо, ще раз... Досить! А тепер будь готова сісти на борт, щойно я скажу. Еге! Та тут доволі норовиста місцина... Ну ж бо! Стрибай!

Гед ускочив у човен слідом за Тенар і встиг упіймати її за руку, коли дівчина мало не впала, втративши рівновагу. Він посадив її на лаву, а сам, широко розставивши ноги, взявся за весло і повів човен на плесо

відпливу, поміж каменями, що випиналися з води, повз укрите клаптями піни узбережжя — ген-ген, у безкрає море.

Коли берег залишився далеко позаду, Гед поклав весло і встановив щоглу. Тепер серед неозорих вод океану човен здавався дівчині зовсім крихітним.

Гед напнув ретельно залатане червоне вітрило. Впадало в око, що човен не раз бував у бувальцях, але скрізь панував бездоганний порядок і все аж сяяло чистотою.

— Все, — сказав Гед, — тепер нам нікого боятися. Ми вільні. Нас уже ніщо не переслідує, відчуваєш, Тенар?

І вона відчула цей подих свободи! Дівчина вирвалася із лабет мороку, які міцно тримали її протягом усього життя. Однак радості, як тоді, в горах, Тенар не відчувала. Дівчина зронила голову на руки і заплакала. Вона тужила за літами, змарнованими у полоні темряви. Ридала від болю, якого завдавало їй нелегке усвідомлення власного вибору. Адже свобода — це важка ноша, складне випробування для людського духу. Це не дарунок, а вибір, який майже ніколи не буває простим і очевидним. І хоча дорога біжить угору до світла, однак не кожній людині судилося її подолати.

Гед дав їй виплакатися, не обмовившись і словом. Мовчав він і тоді, коли сльози Тенар висохли, а вона затихла, не зводячи погляду з далекої синюватої смужки Атуанського берега за кормою. Гед залишався твердим і зосередженим, упевнено даючи раду вітрилу та стернуючи вперед, назустріч спіненим хвилям.

Пополудні він показав рукою на обрій, праворуч від сонця:

— Це Кареґо-Ат...

Вдалині Тенар побачила непевні, схожі на хмари, обриси пагорбів острова Богокороля. Атуан уже давно залишився позаду. Дівчина знову відчула, як нестерпна туга стиснула серце. Сонце золотим молотом било їй просто в очі.

Вони повечеряли сухарями і сухою в'яленою рибою, запивши страву водою з барильця, яке Гед наповнив перед відплиттям. Риба видалася Тенар огидною. Невдовзі море огорнула холодна зимова ніч. Далеко на півночі час від часу мерехтіли крихітні вогні селищ, розкиданих на узбережжі Кареґо-Ату. Зрештою, вони щезли в імлі, що здіймалася над морем, і мандрівці залишилися віч-на-віч із чорним небом та морською безоднею. Тенар умостилася на кормі. Гед ліг навпроти, поклавши під голову барильце з водою. Човен уперто плив уперед, за бортом тихо хлюпотіли сумирні хвилі, вітрило напиналося від легенького подиху південного бризу. Тут, далеко від скелястих берегів, море також здавалося сумовитим і мовчазним.

— Якщо вітер дме з півдня, — запитала Тенар пошепки, вслухаючись у шемрання моря, — то чому човен не пливе на північ?

— Бо нам туди не треба. Я наповнив вітрило чар-вітром, який жене нас на захід. Завтра вдосвіта ми покинемо карґадські води. Ось тоді я й дозволю човну плисти під звичайним вітром.

— Він може плисти сам по собі?

— Може, — серйозно відповів Гед, — тільки треба показати йому напрям. Але це не надто складно! Мій "Світозор" — мудрий човен. На нього можна покластися. Він бував і у Відкритому морі, і навіть у Східних широтах. Був і на Селідорі, де загинув Ерет-Акбе, а це найзахідніший острів у відомому людям світі.

Дівчина лежала у човні, який чарами несло понад морською безоднею, і дивилася у небесну темряву. На Атуані вона звикла до

мороку, але ця пітьма була набагато більшою — їй належало всеньке небо. Вона не мала меж і простяглася далі, ніж зірки. Ця темрява не корилася жодним силам землі. Вона існувала задовго до світла й існуватиме після нього. Ця пітьма була древнішою від самого життя — і не здригнеться навіть тоді, коли загине Всесвіт.

Тенар озвалася до чаклуна:

— Той острівець, де тобі подарували оберіг, десь неподалік?

— Так, — відповів Гед із темряви. — У цьому морі. Мабуть, на південь звідси... Та навряд чи я зміг би знайти його знову...

— Я знаю, ким була та стара, що дала тобі уламок каблучки...

— Ти знаєш?

— Мені розповідали цю історію — Єдина Жриця мусить її знати. Тар розказувала мені про це двічі: востаннє — напередодні своєї смерті... Словом, колись існувала могутня династія Хупунів, які боролися проти Верховних Жерців Авабата. Ту династію заснував король Тореґ, а серед скарбів, які він залишив нащадкам, була й половина каблучки, отриманої від Ерет-Акбе.

— Про це йдеться у "Подвигах Ерет-Акбе". Там сказано: "Коли каблучка тріснула навпіл, одна половинка залишилася в руці Верховного жерця Інтатіна, а другу забрав Ерет-Акбе. І дарував Верховний жрець свою здобич Безіменним, Одвічним Силам Землі, і поглинув її морок Гробниць Атуану. А Ерет-Акбе віддав уламок каблучки діві Тіарат, дочці мудрого короля, і сказав їй: "Нехай ці могутні руни стануть твоїм посагом і залишаються тут, на цій землі, допоки каблучка знову не стане цілою". А потім маг подався на захід, у пащу дракона...

— Тож відтоді оберіг, мабуть, переходив від однієї принцеси до іншої. Каблучка не загубилася, як ви гадали. Спершу Верховні жерці стали Жерцями-Королями, а згодом заснували Карґадське королівство та проголосили себе Богокоролями. А от династія Тореґа занепадала: врешті-решт, з його роду залишилося тільки двоє — маленькі діти, хлопчик і дівчинка. Богокоролем в Авабаті був тоді батько теперішнього короля. Саме він наказав викрасти дітей із палацу Хупунів. Кажуть, існувало пророцтво про те, що хтось із нащадків Тореґа Хупунського знищить Карґадське королівство, тож король злякався не на жарт. Його люди викрали дітей і висадили на безлюдному острові посеред моря, не залишивши їм нічого, крім одягу, що був на них, і торбини харчів. Богокороль не наважився убити дітей: у їхніх жилах текла королівська кров, а навіть боги не можуть пролити її безкарно. Спадкоємців Тореґа Хупунського звали Антіль та Енсар, і саме Антіль подарувала тобі уламок каблучки.

— Ось тепер історія має завершений вигляд, — озвався Ґед після тривалого мовчання. — Навіть уламки каблучки Ерет-Акбе возз'єдналися... Але це жорстока історія, Тенар. Маленькі діти, безлюдний острів, старий зі старою, яких я бачив... Вони заледве пам'ятали людську мову!

— Я б хотіла попросити тебе про дещо.

— Проси.

— Я не хочу плисти до Внутрішніх земель, на Хавнор. Не зможу я прижитися у тих велетенських містах, сама серед чужинців. Тепер я ніде не зможу стати своєю. Я зрадила свій народ, і карою за це буде самотність. Покинь мене на якомусь острові, як покинули колись королівських дітей. На безлюдному острові, де взагалі нікого немає. Залиш мене і відвези каблучку у Хавнор. Я не причетна ні до неї, ні до твого народу. Дозволь мені залишитися самій!

Темрява перед очима Тенар поволі розсіювалася, натомість дедалі дужче жевріло світло, схоже на крихітну місячну повню. То Гед засвітив своє чарівне полум'я. Білий вогник бринів на кінчику патериці, а чаклун сидів на дні човна, повернувшись до Тенар. Сяйво вихопило із пітьми низ вітрила, планшири[12] та Гедове обличчя, вкривши їх срібним серпанком. Маг поглянув дівчині у вічі.

— Що лихого ти накоїла, Тенар?

— Я наказала замкнути трьох людей у темниці під Троном. І там вони померли від голоду і спраги. Їх поховали у Підмогиллі. Могильні брили впали якраз на їхні могили... — дівчина затнулася.

— Згадала ще когось?

— Манана.

— У його смерті винен я, а не ти...

— Ні. Манан загинув, бо любив мене і був вірним слугою. Він же думав, що захищає мене... Коли я була малою, Манан завжди втішав мене... коли я ревла... — Тенар душили сльози. Однак вона стримувала плач, розпачливо бгаючи в руках чорні поли свого плаща. — А я ніколи не була доброю до нього... Ні, не попливу я на Хавнор. Не зможу... Знайди якийсь острів, куди ніхто навіть не навідується, залиш мене там і пливи далі. Зло не може залишитися безкарним. Я — не вільна.

Між ними мерехтів серпанок м'якого світла.

— Тенар, послухай мене уважно. Ти була чашею зла, якого тепер немає. Воно поховане у власній могилі. Але твоє покликання ніколи не зводилося до служіння злу і темряві. Ти народилася, щоби нести світло, дарувати його так, як дарує своє сяйво запалений ліхтар. Наразі я бачу перед собою незапалений ліхтар. Але хіба це означає, що я маю

залишити його на пустельному острові, немов якийсь непотріб? Я відвезу тебе на Хавнор і скажу принцам Земномор'я: "Дивіться! В осідку Тьми я знайшов цю світлу дівочу душу. Прадавнє зло не змогло її здолати. Вона врятувала мене з могили і з'єднала воєдино уламки каблучки Ерет-Акбе, тож відтепер там, де раніше вирували чвари, запанують мир і злагода!"

— Я не хочу! — закричала Тенар. — Не зможу! Це неправда!

— А вже потім, — Гед провадив далі, стишивши голос, — я заберу тебе від принців і вельмож, бо серед них тобі й справді буде нудно. Ти надто молода і надто мудра. Я відвезу тебе на свою батьківщину, на острів Ґонт, до мого наставника Оґіона. Хоча він уже старий, проте має світлий розум і смиренне серце. Люди прозвали його Мовчуном. Оґіон живе у хатині серед височенних стрімчаків Ре-Альбі. Тримає кілька кіз і доглядає невеличкий сад. Щороку восени він сам-один подається в мандри навколо острова — блукає лісами, горами, долинами рік. Колись я жив у нього, ще коли був молодшим за тебе. Але, зрештою, мені забракло глузду залишитися там. Я пішов звідти, полюючи на зло, і таки вистежив його, авжеж... А ти прийдеш туди, щоби знайти притулок від зла, жадаючи свободи і спокою, щоби, зрештою, відшукати власний шлях у житті. І там твій ліхтар світитиме, не потривожений вітрами. Хіба ти не хочеш нарешті стати собою?

Між їхніми обличчями снували сірі клапті туману. Човен легенько погойдувався на хвилях. Навколо все ще стояла ніч.

— Гаразд, — погодилася Тенар, глибоко зітхнувши. І після тривалої паузи додала: — Швидше б уже дістатися туди...

— Все буде добре, крихітко!

— А ти хоча зрідка туди припливатимеш?

— Припливатиму, коли зможу.

Сяйво між ними згасло. Їх щільно оточила ніч...

* * *

Не раз сходило та заходило зимове сонце, не раз ясну погоду псували крижані вітри, доки "Світозор" дістався до Найдальшого моря. Спритно оминаючи торгові кораблі, Гед і Тенар перетнули жваві морські шляхи, минули Евалнорські протоки і, зрештою, прибули у Хавнорський порт.

Перед очима подорожан височіли білосніжні вежі славетного міста. На червоних дахах лежав сніг, а на щоглах сотень кораблів крижаним сяйвом виблискувала паморозь. Звістка про Гедове повернення неслася попереду їхнього човна, бо хто ж тут не знав червоного латаного-перелатаного вітрила "Світозора"? На засніженому березі зібрався велелюдний натовп, а в прозорому зимовому повітрі над головами хавнорців майоріли стяги.

Тенар у своїй чорній мантії непорушно сиділа на кормі човна. Час від часу вона позирала то на каблучку, що прикрашала її зап'ясток, то на строкату юрму, то на палаци, увінчані високими вежами. Та ось Тенар підняла свою руку вгору, і срібний браслет Ерет-Акбе заіскрився у сонячному промінні. З берега долинули радісні вигуки, які потонули у гомоні хвиль. Гед спрямував човен до причалу, і кільканадцять дужих рук ухопили линву, яку він кинув на пірс. Чаклун вистрибнув із човна і подав руку Тенар.

— Ходімо! — посміхаючись, мовив Гед, і Тенар, тримаючи його за руку, повагом рушила білими вулицями Хавнору. У цю мить вона була дуже схожою на дитину, котра повертається додому.

Зноски

1

Кабиця — яма, де вміщують казан, під яким розкладають вогнище для варіння, топлення чого-небудь.

2

Слебезувати — читати, декламувати по складах.

3

Капітель — горішня частина колони, на яку спирається балка.

4

Лікоть — старовинна міра довжини, приблизно в півметра.

5

Мускус — дуже пахуча речовина рослинного або тваринного походження.

6

Штивний — негнучкий.

7

Шатня — те саме, що й гардероб.

8

Ляда — рухома покришка, дверцята, що прикривають отвір у середину чого-небудь.

9

Штаба — залізний засув, яким замикають двері.

10

Прозурка — невеличкий отвір, віконце для спостереження.

11

Вершок — давня міра довжини, що дорівнює 4,4 см.

12

Планшир — захисний обвід із дерев'яних брусів або сталевих полиць на борту човна.